BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ

AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YENİ MUHAFAZAKÂRLAR, IRAK SAVAŞI VE İSLAMOFOBİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

MUHAMMED ÇAĞRI GÜLER

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. MENDERES ÇINAR

ANKARA-2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ENSTİTÜSÜ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans/~~Doktora Programı~~ çerçevesinde Muhammed Soğrı GÜLER Tarafından hazırlanan bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans/~~Doktora~~ Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 11/09/2019

Tez Adı: Yeni Muhafazakarlar, Irak Savaşı ve İslamofobi

Tez Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı - Soyadı, Kurumu) **İmza**

PROF. DR. MENDERES ÇINAR ....

DR. ÖĞR. ÜY. SEZGİN MERCAN ....

DR. MEHMET ÇELİK GEÇEBİ (AGÜ) ....

ONAY

PROF. DR. MENDERES ÇINAR, AVRUPA BİRLİĞİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER Enstitüsü Müdürü

Tarih: 08/10/2019

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
.AVRUPA...BİRLİĞİ..VE..ULUSLARARASI....İLİŞKİLER.......ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / ~~DOKTORA~~ TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 07/ 10/ 20.19

Öğrencinin Adı, Soyadı : Muhammed Çağrı GÜLER
Öğrencinin Numarası : 21720419
Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
Programı : Uluslararası İlişkiler Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Adı, Soyadı : Prof. Dr. Menderes ÇINAR

Tez Başlığı : Yeni Muhafazakarlar, Irak Savaşı ve İslamofobi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam .107.. sayfalık kısmına ilişkin, 07 / 10. / 2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından ..Turnitin..... adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ..9......'dır.

Uygulanan filtrelemeler:
1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

"Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını" inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası :

Onay

07/10/2019

PROF. DR. MENDERES ÇINAR
Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad,

İmza

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının yürütülmesi sırasında "önemli olan eğitiminiz gerekirse ben sizin yerinize çalışırım" diyerek önümüzü her zaman açmaya çalışan T.C. Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İlişkiler eski Başkanı ve şuanda Umman Büyükelçimiz Ayşe Sözen Usluer'e, Müdürümüz Soner Önder Yıldız'a, yardımını hiçbir zaman esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Menderes Çınar'a, çalışmamın çoğu aşamasında stresime ortak olan Selin Alpay'a, en çok da "önemli olan eğitimindir, biz eğitimin için her şeyi yaparız" diyerek beni bu günlere getiren babam Ebubekir Güler ve annem Nebahat Güler'e teşekkürlerimi borç bilirim.

ÖZET

ABD'deki Yeni Muhafazakarlara göre; Birleşik Devletler Soğuk Savaştan sonra gücünü korumak için yeni bir düşman yaratmak zorundaydı. İhtiyaç duyulan düşman ise diktatör rejimlerin güvenlikçi dış politika algısıyla tehdit olarak görülmesiyle doldurulmuştur. Francis Fukuyama'nın 1989 ve 1992 tarihlerinde ürettiği 'Tarihin Sonu' tezi ilk etapta artık düşmanın kalmadığına işaret ederken, demokrasi vurgulu bu yönelim, liberal demokrasiye sahip olan devletler ile diğerleri arasında karşıtlık oluşturmuştur. Fukuyama'nın ürettiği bu çalışma otoriter rejimlerin Yeni Muhafazakarlar tarafından düşmanlaştırılmasına yol açabilecek zemini hazırlamıştır. Samuel Huntington 1993 ve 1996 yıllarında yayımlanan eserlerinde Dünya'yı Batı, Konfüçyüs, Japon, İslam, Hint, Latin Amerika ve Afrika olmak üzere yedi farklı medeniyet temelinde ele almıştır. Huntington, savaşların kültürler arasında gerçekleşeceğini öne sürmüş ve aynı zamanda Hristiyanlık ve İslam arasındaki savaşın hali hazırda başlamış olduğundan bahsetmiştir. Sonraki süreçte Yeni Muhafazakarlar, 11 Eylül öncesinde Çin ve İslam Coğrafyasını Batı'nın karşılaşabileceği en büyük tehlike olarak adlandırmış, 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında oryantalist ve güvenlikçi bir dille Müslüman Ortadoğu coğrafyasına odaklanmıştır. Bu zeminde "Radikal İslam" ve "İslami/İslamcı" söylemlerinin yükselmesi, Batı toplumu üzerinde korku etkisi yaratmıştır. Bu çalışma; Yeni Muhafazakarların 11 Eylül 2001 terör saldırılarından 10 yıl öncesine ve 10 yıl sonrasına odaklanarak "söylem", "karşıtlık oluşturma" ve "şarkiyatçı" kavramlarının bir iktidar pratiği olarak düşman yaratma üzerindeki etkilerini anlaşılır kılmakta ve Yeni Muhafazakarların dış politikadaki güvenlikçi yaklaşımlarını ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Muhafazakarlık, Söylem, Şarkiyatçılık, Irak Savaşı, İslamofobi.

ABSTRACT

According to the New Conservatives in the United States, after the Cold War, the United States had to create a new enemy to maintain its power. The required enemy was filled with the perception of dictatorial regimes as a threat to security policy. While Francis Fukuyama's *The End of History* thesis in 1989 and 1992 points out that there is no longer an enemy in the first place, this emphasis on democracy has created a contrast between the states that have liberal democracy and others. This work produced by Fukuyama provided the basis for the hostility of authoritarian regimes by the New Conservatives. Published in 1993 and 1996, Samuel Huntington explored the world on the basis of seven different civilizations: West, Confucius, Japanese, Islam, Indian, Latin America and Africa. Huntington argued that wars would take place between cultures, and at the same time mentioned that the war between Christianity and Islam had already begun. In the following process, the New Conservatives called China and Islamic Geography the greatest danger that the West could face before September 11, and after the September 11, 2001 terrorist attacks, they focused on the Muslim Middle East with an orientalist and security language. On this basis, the rise of the "Radical Islam" and "Islamic / Islamist" discourses had a fear effect on Western society. This work, focuses on the Neo-Conservatives, to understand the effects of "discourse", "binary opposition" and "orientalist" concepts on creating enemies as a power practice after ten years before and ten years after from September 11, 2001 terrorist attacks and the New Conservatives' approach to security in foreign policy.

Keywords: New Conservatism, Discourse, Orientalism, Iraq War and Islamophobia.

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

KISALTMALAR VE AÇIKLAMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
AB	Avrupa Birliği / European Union
ABD	Amerika Birleşik Devletleri / United States of America
AEI	Amerikan Girişimcilik Enstitüsü / American Enterprise Institute
BM	Birleşmiş Milletler / United Nations
CAIR	Amerikan İslam İlişkileri Konseyi / Council on American-Islamic Relations)
JIC	Birleşik Krallık Birleşik İstihbarat Komitesi / Joint Intelligence Committee
KİS	Kitle İmha Silahları
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü / Organization of Petroleum Exporting Countries
PNAC	Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi / Project for the New American Century
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği / United Nations High Commissioner for Refugees

USJFCOM	ABD Müşterek Kuvvetler Komutanlığı / US Joint Forces Command
JINSA	Amerikan Ulusal Güvenlik Yahudi Enstitüsü / American Jewish Committee
NSS	ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi / The National Security Strategy
CSP	Güvenlik Politikası Merkezi / Content Security Policy
ISIL	Irak ve Şam İslam Devleti / The Islamic State of Iraq and the Levant

1. GİRİŞ

Bu tez çalışmasında Yeni Muhafazakarların Soğuk Savaş sonrası söylemlerinin Irak Savaşı'na etkileri ve Irak Savaşı sonrasında İslamofobi'nin artışı incelenmiştir. Bu inceleme yapılırken Yeni Muhafazakarların 1991-2011 yılları arasında ürettikleri güvenlik algılamaları ve dış politika yaklaşımları ele alınmıştır. Bu tezin amacı 11 Eylül 2001 terör saldırılarından on yıl önce üretilen söylemlerin Irak Savaşına etkileri ve 11 Eylül'den sonraki on yıllık dönemde İslamofobi'nin artışını tartışmak ve tartışmaya açmaktır.

ABD dış politikasında Soğuk Savaş dönemi sonrasına baktığımız zaman, özellikle 1991 ve 11 Eylül 2001 tarihleri arasındaki dönemde Yeni Muhafazakar görüşün oluşturduğu "demokrasi" ve "terörizm" söylemlerinin yükselerek 11 Eylül saldırıları öncesinde doruk noktasına ulaştığını söyleyebiliriz. Soğuk Savaşın bitmesiyle beraber tek hegemonik güç olarak kalan ABD'nin, yeni bir düşmana ihtiyaç duyduğuna dair iddialar Yeni Muhafazakar çevrelerce ifade edilmeye başlamış, ABD'nin ulusal güvenliğine karşı tehlikeli görülen otoriter "Ortadoğu" ülkelerinden Irak ise bu tehdidi yaratan ülkelerden başlıcası olarak nitelendirilmiştir. 1991-2001 yılları arasında Ortadoğu coğrafyasının tehlikeli olduğuna dair giderek artan söylemler, 11 Eylül 2001 terör saldırılarıyla beraber Irak ve Afganistan'ın hedef tahtasına oturtulmasına neden olmuş, bu iki devlet ABD kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Her ne kadar Irak savaşından sonra savaş gerekçesi olarak sunulan belgelerin gerçek dışı olduğu yetkililerin de ifadelerine yansımış olsa da, Irak Savaşı sadece Irak'ın değil, başta Suriye olmak üzere tüm bölge ülkelerine ciddi zararlar vermiştir. 11 Eylül öncesinde ve sonrasında öne sürülen bütün bu söylemler önce medya vasıtasıyla küresel bir boyuta ulaşmış ve nihayetinde Irak Savaşı'nın gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. 11 Eylül terör saldırıları ve Irak Savaşı sonrasında Müslümanların bu durumdan nasıl etkilendiği de İslamofobi literatürü için önemli bir konu haline gelmiştir. Bu tez çalışmasında öncelikle İslam coğrafyasının düşmanlaştırılmasında ve Amerikan saldırganlığında etkili olan Yeni Muhafazakar düşüncenin gelişim süreci incelenecektir.

Üçüncü bölümde Soğuk Savaş sonrası Yeni Muhafazakarlar tarafından üretilen metinlerin kademe kademe şiddetlenerek düşman algısı oluşturması ve oluşturulan bu algının ise büyük oranda diktatörlükle yönetilen rejimlere odaklandığı dönem incelenecektir. Soğuk Savaş henüz bitmeden 1989 yılında yayımlanan "Tarihin Sonu" tezini üreten ve kendisini eski bir Yeni Muhafazakar olarak adlandıran Francis Fukuyama, Dünya'nın artık

gelişim açısından liberal demokrasiyle beraber nihai sona ulaşacağını vurgulamıştır. Fakat Fukuyama'nın ürettiği bu çalışma, otoriter rejimlerin Yeni Muhafazakarlar tarafından düşmanlaştırılmasına yol açabilecek zemini hazırlamıştır. Çünkü liberal demokrasiye sahip olmayan birçok devlet bulunmakta ve Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" tezi, bu ülkeler ile liberal demokrasiye sahip ülkeler arasında karşıtlık oluşturmaktaydı. Demokrasi vurgulu bu söylem sonraki süreçte Samuel Huntington'un demokrasiyi Batı kültürünün bir ayrıcalığına indirgeyerek yazdığı "Medeniyetler Çatışması" tezi ile daha da sertleşmiştir. Samuel Huntington, 1993 yılında yayımladığı "Medeniyetler Çatışması" adlı makalesini 1996 yılında "Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması" adıyla kitaplaştırarak Dünyada yedi farklı kültürün bulunduğundan ve ileride yaşanacak çatışmaların farklı kültüre sahip gruplar arasında yaşanacağından bahsetmiştir. Kültürel çatışmaların geleceğin savaşlarını oluşturacağı söylemleri Robert Kagan ve William Kristol'ün yazdığı "Günümüz Tehlikeleri: ABD Dış ve Savunma Politikasındaki Krizler ve Fırsatlar" kıtabında üretilen söylemler ile birlikte giderek sertleşmeye başlamış, yumuşak gücün yerini sert gücün alması gerektiği vurgulanmıştır. Böylece diktatörlüklerin güç kullanılarak zorla demokratikleştirilebileceğini varsayan bir dizi politikanın temeli 11 Eylül'den önce kurulmuştur. Bu yaklaşımın uygulama alanı olarak hedefler ise İran ve Irak'ın da içinde bulunduğu geniş Ortadoğu coğrafyası gösterilmiştir.

Bu çalışmanın dördüncü bölümünde Irak Savaşı'nın nedenleri ve savaşın yol açtığı sonuçlar ele alınmıştır. Yeni Muhafazakarlar tarafından diktatör rejimlerin ABD'nin ulusal güvenliğine karşı tehlike arz ettiği vurgulandıktan sonra gerçekleşen 11 Eylül 2001 terör saldırıları, beraberinde iki büyük savaşa neden olmuştur. Önce Afganistan, sonrasında ise Irak Savaşı gerçekleşmiştir. Her ne kadar savaşın başlama sebebi olarak istihbarat raporlarına dayandırılan Irak'ın kitle imha silahları ve terörist gruplarla bağlantıda olduğu iddia edilse de savaştan sonra hiçbir şekilde somut bir kanıt sunulamamıştır. Uluslararası hukuk kurallarına aykırı bir şekilde gerçekleşen savaşta Irak halkı ve bölge coğrafyası ciddi zararlar görmüştür. Bu bölümde Irak'ta Savaş sonrası gerçekleşen sonuçlar ele alınmıştır.

Savaşın sonuçlarında ilk olarak insani kriz ele alınacaktır. Yalnızca siyasi istikrarsızlık ve ülke içerisindeki silahlı çatışmalar değil, Irak Savaşından sonra medeniyet kavramını temellendirecek eğitim, sağlık gibi insan haklarını sağlayan yapılarda gözle görülür değişimler açıkça görülmüştür. Irak Savaşı sonrasında ülke içerisinde terör ve istikrarsızlığın yol açtığı güvenlik sorunuyla beraber eğitim neredeyse bitme noktasına gelmiştir. Yüzlerce akademisyen ve öğretmen öldürülmüş ve kaçırılmış, binlercesi ise

görevlerinden uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Aynı şekilde yüzlerce öğrenci öldürülmüş ve yaralanmıştır. Ülkenin başkenti Bağdat'ta öğretmen sayısı %30 oranında azalmıştır. Eğitimciler ve öğrencilerin okullarından uzaklaşmak zorunda kaldığı dönemde Irak'ın geleceği de eğitimin aksamasıyla beraber olumsuz yönde etkilenmiştir. Yalnızca eğitim değil, Irak'ta yaşanan sağlık sorunları da insani krizi tetikleyen bir başka sonucu ortaya çıkarmıştır. Savaş sonrası Irak'ta temiz su kaynakları azalmış, çocukların %50'si kötü beslendiği için sağlık sorunları giderek artmıştır. Savaş öncesinde Irak hükümetinin sağlığa ayırdığı bütçe 16 milyon dolar iken, Irak Savaşı sonrasında ortaya çıkan sağlık sorunlarıyla beraber bu rakam 2005 yılına gelindiğinde bir milyar dolara çıktığı görülmüştür. Irak Sağlık Bakanlığı'na göre; Savaş'tan önce Irak'ta otuz bin lisanslı hekim bulunuyorken, 2007 yılına gelindiğinde bu rakam yedi bin düzeylerine kadar gerilemiştir. Bu durum Irak'ta kişi başına düşen doktor sayısında hayati düşüşe yol açmıştır.

İkinci olarak Irak Savaşı'nın yol açtığı bir diğer önemli sorun ise terörizmdir. Savaşın başlamasıyla beraber bölgeye akın eden veya Irak coğrafyasında ortaya çıkan terör grupları sivillere, Irak'a ve çevre ülkelere ciddi zararlar vermiştir. Irak'ın işgaliyle ortaya çıkan güvenlik zaafiyetlerinden yararlanan İŞİD gibi terör örgütleri Irak topraklarında oldukça fazla etkiye sahip olmuşlardır. Irak askerlerinin ABD tarafından tasfiye edilmesiyle beraber güvenlik sağlanamamış, terör örgütleri Irak'a kolaylıkla geçiş sağlamıştır. Sonrasında, Arap Baharıyla beraber ortaya çıkan kaos ortamından faydalanan İŞİD, komşu ülke Suriye'ye geçiş yapmıştır. Bölgede kurulan veya ortaya çıkan terör örgütlerinin yol açtığı mülteci krizi, milyonlarca insanın etklienmesine sebebiyet vermiştir. Örneğin, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 4 Temmuz 2019 tarihinde yayımladığı rapora göre; Türkiye'de 3 milyon 654 bin 173, Lübnan'da 929 bin, Ürdün'de 662 bin, Irak'ta 252 bin, Mısır'da 131 bin Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bu sayılar gayriresmi olarak farklılıklar göstermektedir. Bu örgütler yalnızca ölümlere, tecavüzlere ve mülteci krizine yol açmamış, Barack Obama dönemiyle beraber ABD dış politikasında benimsenen teröre karşı diğer grupların desteklenmesi projesiyle beraber başka krizlere sebebiyet vermiştir. Örneğin, PKK'nın bir diğer uzantısı olan YPG'nin silahlandırılarak İŞİD'e karşı ABD askerleri yerine kullanılması, ABD ile Türkiye arasında krize neden olmuştur. Bu başlıkta Irak'ta ortaya çıkan terör örgütlerini ve terör örgütlerinin bölgeye verdiği zararlar ele alınacaktır.

Üçüncü olarak Irak Savaşı'nın yol açtığı bir diğer sonuç ise uluslararası hukukun ihlal edilmesidir. Dönemin ABD yönetimi Irak'ta bulunan Ebu Gureyb ve Küba'da bulunan Guantanamo kamplarında insan haklarını göz ardı etmiştir. Haksız tutuklama, insanları

hürriyetinden alıkoyma, kötü yaşam şartları, işkence, tutukluları yargılamadan alıkoyma, yeterli delil olmamasına rağmen hapsedilme vb. olaylardan dolayı dönemin ABD hükümeti Cenevre Konvansiyonunu, ABD Anayasasını, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğünü görmezden gelerek birçok hukuk dışı adımlarda sessiz kalmıştır. Yeni Muhafazakarlara göre; "Ortadoğu" coğrafyasındaki diktatörlükle yönetilen potansiyel düşman ülkelerin veya ABD'nin ulusal çıkarlarına tehdit ve tehlike oluşturan devletlerin demokratik rejimlere dönüştürülmesi gerekmekteydi. Bu ifadeler hem Irak savaşı öncesinde hem de Irak savaşı sırasında çokça ifade edilmiştir. Fakat demokratik bir rejim getirmek isteyen dönemin ABD hükümeti hem Irak Savaşını gerçekleştirirken hukuksuz bir şekilde gerçek olmayan delillere dayanarak bir ülkeyi işgal etmiş, hem de tutukladıkları mahkumlara karşı uyguladıkları şiddet ve insan haklarına aykırı tutumlarla insan haklarını hiçe sayarak demokratikleştirmek istedikleri topraklarda anti-demokratik adımlar atmıştır. Bu hukuki meseleler detaylı olarak ilgili bölümde ele alınmıştır.

Dördüncü bölümün son başlığında ise istihbarat raporlarının Irak Savaşı'nın gerçekleşmesine etkileri incelenmiştir. Bu başlıkta, George W. Bush ve Tony Blair gibi siyasi liderlerin resmi olarak Irak Savaşı'nın başlamasına neden olan istihbarat raporlarını çarptırarak, medya vasıtasıyla yanlış bilgiler sunduğu tespit edilmiştir. İngiltere'nin Blair hükümetinin ardından hazırlattığı *The Chilcot Raporu* istihbarat örgütlerinin Irak'ta kitle imha silahlarının varlığına yönelik kesin kanıtlarının olmamasına rağmen, Irak'ta kitle imha silahlarının var olduğunu kesin bir dille ifade etmeleri ve bunun sonucunda Irak'ın işgal edilmesini raporlarına yansıtmıştır. Irak Savaşı sonrasında ABD'nin eski Dışişleri Bakanı olan Colin Powell gibi birçok isim istihbarat raporlarının kendilerini yanılttığını belirterek özür dilemiştir. Bu bölüm Irak Savaşı'nın ortaya çıkmasında istihbarat örgütlerinin etkilerini, istihbarat örgütlerine olan güvenin azalmasının nedenlerini ve politikacıların istihbarat raporlarını suistimal ettikleri dönemi incelemektedir.

Son başlıkta İslamofobi ele alınmaktadır. İslamofobi Müslümanlara, İslam'a, İslami kurum ve kuruluşlara karşı korku, nefret gibi duyguları, Müslümanlara karşı ise ayrımcılığı ifade etmek için kullanılan bir terimdir. ABD'deki islamofobinin ortaya çıkışı hemen hemen İran İslam Devrimiyle beraber artan petrol fiyatlarına tekabül etse de Hristiyanlık ve Müslümanlık arasındaki çatışma Müslümanlığın yayılmaya başlamasıyla beraber ortaya çıkmıştır. Örneğin; 1187'de Selahaddin Eyyubi, Kudüs'te 88 yıl süren haçlı egemenliğine son vermiştir.

Fakat günümüz modern tarihinde İslamofobi'nin ABD'de yükselmesinin nedeni Soğuk Savaş sonrası birtakım isimlerin, özellikle de Yeni Muhafazakarlardan oluşan bu isimlerin İslam ve İslam coğrafyasına bakış açılarını çeşitli olumsuz söylemlerle ifade etmeleri ve 11 Eylül terör saldırıları sonrası medyadaki orantısız İslam karşıtı yayınlardır. Örneğin, Anne Norton, Yeni Muhafazakar hareketin önemli isimlerinden olan David Frum ve Richard Perle'nin ifadelerini referans aldığı *Leo Strauss and the Politics of American Empire* kitabında, Perle ve Frum'un açık bir dille "İslam düşmandır", "İslam kötüdür", "İslam terör dinidir", "İslam karşısında birleşmeliyiz"[1] ifadelerini okuyucular ile paylaşmaktadır. Yeni Muhafazakar çevreden gelen bir diğer önemli ifade ise, Charles Krauthammer'in "11 Eylül saldırıları genç Yeni Muhafazakar kuşağın 1990'lı yıllarda geliştirdiği fikirlerin hayata geçmesi için önemli eşik olmuştur. Bunun nedeni sadece bazı Yeni Muhafazakarların George W. Bush yönetiminde görev alıyor olması değil, aynı zamanda 'radikal İslami terörizm'in özgürlüğün karşısındaki ideolojik tehdit olarak komünizmin yerini almasıydı"[2] ifadesidir. Bu noktada Krauthammer'e göre Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber aranan düşmanın "Radikal İslam" ile bulunduğu görülmektedir. Her ne kadar Krauthammer'in ifadelerinde "Radikal İslam" hedef gösterilse de, ABD'de 11 Eylül sonrası medya kuruluşlarının "İslam" ile ilgili haberlerinin orantısız bir şekilde şiddet ile bağlantılı olarak gösterilmesi, "Radikal İslam" ve "İslam" ayrımını ortadan kaldırmaktadır. Örneğin, ABD medyası; ülke içerisinde gerçekleşen saldırı haberlerinin %52,42 sini Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen suçlara ayırırken, aslında Müslümanların işlediği saldırı suçları ülke genelinde gerçekleşen saldırı suçlarının sadece %12,5'ini oluşturmaktadır. Buna ek olarak medyada, Müslümanların işlediği saldırı haberleri diğer kesimlerin işlediği saldırı haberlerine oranla %357 daha fazla verilmiş, faillerin tutuklandığı oran ise diğerlerinden %287 oranla daha fazla gösterilmiştir. Bu noktada "Radikal İslam" ve "İslam" ayrımı ortadan kalkmakta ve "İslam" ABD medyası tarafından orantısız şiddet haberleriyle bilinçli olarak tehlikeli gösterilmektedir. Edward Said'in "Amerikan medyasında konunun İslamiyet ya da Müslümanlar olması durumunda gazete muhabirlerine yanlış yapma imtiyazı tanınmakla kalmayıp hiçbir sınır tanımayan etnosentrisizmin, kültürel ve hatta ırkçı bir nefretin ve derin olduğu kadar da yüzeysel bir düşmanlığın açıkça

[1] Anne Norton, *Leo Strauss and the Politics of American Empire* (New Haven ve Londra: Yale University Press, 2004), 211-212.
[2] Charles Krauthammer, "In Defense of Democratic Realism," *The National Interest* 77 (2004), 20.

sergilenmesine olanak tanındığını"[3] dile getirdiği ABD'de İslam korkusunun ciddi şekilde arttığı dönem bu başlık altında incelenmektedir.

Son olarak ABD'de yaşayan Müslümanların ayrımcılığa uğradığına yönelik raporlar ele alınacaktır. ABD her ne kadar farklı kültür ve toplumlardan oluşsa da azınlık olarak adlandırılan "Yerliler, Siyahiler, İrlandalılar, Asyalılar, vb." gibi çeşitli alt gruplar veya ideolojiler toplumun önemli unsurlarındandır. Fakat bu unsurlar, Beyaz-Anglosakson-Protestan kültürün hâkim olduğu kuruluş yıllarından iç savaş dönemine hatta Sivil Haklar Hareketine kadar uzun yıllar boyunca ayrımcılığa hatta köleliğe maruz kalmıştır. Öyle ki, modern Amerikan tarihi biraz da bu azınlıkların temel hak ve hürriyetlerine kavuşum savaşının tarihi olarak da okunabilir. Bu noktada Müslümanlara karşı gerçekleştirilen suçlar, geçmişte başka alt grupların karşılaştığı problemlere bir açıdan benzemektedir. 2001-2019 yılları arasında Müslümanlara karşı giderek artan söylemleri daha anlaşılır kılabilmek ve konu hakkındaki önyargıları biraz da olsa azaltabilmek ve Batılı okuyucunun konuyu içselleştirebilmesi adına ayrımcılık olaylarına ABD tarihinden örneklere yer vererek ötekileştirici ve ayrımcı söylemlerin ABD'de yaşayan Müslümanlara etkileri incelenmiştir.

(CAIR) Amerikan İslam İlişkileri Konseyi'nin 11 Eylül terör saldırılarından sonra yayımladığı raporda 11 Eylül nedeniyle ABD'de Müslümanlara ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük 2000 yılına göre üç kat artmıştır. "11 Eylül saldırılarıyla beraber Müslümanların hayatlarını etkileyen tutumlar ise %64 oranında artış gösterirken, 2003 yılında yayımlanan raporda 2002 yılına göre taciz, şiddet ve ayrımcı muamelenin %70 arttığı vurgulanmıştır."[4] CAIR ayrıca raporlarında Müslümanların iş yerlerinde, okullarda, kamu alanları ve havaalanlarında ayrımcılığa uğramaları ve dini ibadetlerini yerine getirmelerini engelleyen eylemlerin olduğuna yönelik binlerce şikayet aldıklarını dile getirmektedir. CAIR, 2002 yılında 1.516 şikayet aldıklarını, doğrudan CAIR'a bildirilen bireysel iddiaların ise 2.250'den fazla olduğunu belirtmektedir. Bu noktada atılan ayrımcı ve ötekileştirici adımlar ABD Anayasasına aykırıdır. ABD Anayasasının 1. Değişiklik maddesine göre; Kongre, dini bir kuruma ilişkin veya serbest ibadeti yasaklayan; ya da ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü kısıtlayan; ya da halkın sükûnet içinde toplanma ve şikâyete neden olan bir halin düzeltilmesi için hükümetten talepte bulunma hakkını kısıtlayan herhangi bir yasa yapmayacaktır. 4. Değişiklik maddesinde ise; "Kişilerin, üstlerinin, evlerinin, belgelerinin

[3] Edward Said, *Haberlerin ağında Islam,* (İstanbul: Babil Yayınları, 2000), 53.
[4] "2003 Civil Rights Report: Guilt by Association." son güncelleme 14 Ağustos 2019, https://www.cair.com/11727-2003-civil-rights-report-guilt-by-association.

ve eşyalarının gereksiz aranması ve bunlara el konulmasına karşı bağışıklıkları ihlal edilemeyecek ve bu yetkiyi veren müzekkere mutlaka muhtemel bir nedene dayanacak, yemin ve beyanla desteklenecek ve özellikle aranacak yeri, tutuklanacak kişi ile el konacak eşyaları belirleyecektir" ibareleri yer almaktadır. Müslümanlara karşı atılan hukuk dışı adımlar çalışmamızın son başlığı altında incelenmiştir.

Yeni Muhafazakarların Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber yeni bir düşman arayışlarına girdikleri, söylemlerine açık bir şekilde yansımaktadır. Krauthammer'in de ifade ettiği gibi "11 Eylül saldırıları genç Yeni Muhafazakar kuşağın 1990'lı yıllarda geliştirdiği fikirlerin hayata geçmesi için önemli eşik olmuştur." 1998 yılında Yeni Muhafazakarlar tarafından Bill Clinton'a yazılan mektupta tıpkı 2003 Irak Savaşında üretilen gerekçelerle Irak'a müdahalenin gerekliliği vurgulanmış; fakat Clinton döneminde karşılık bulamamıştır. Bu noktada, Yeni Muhafazakarların Irak'a karşı savaş arzularının 11 Eylül'den önce de var olduğu görülmektedir. O dönemde Yeni Muhafazakarlar tarafından üretilen politikalar her ne kadar yürürlüğe konulmasa da 11 Eylül terör saldırıları bu politikaların ön plana çıkmasında etkili olmuştur. Çünkü, Pearl Harbor saldırılarından beri ABD anakarası böylesine ciddi bir saldırıya uğramamış, ABD'nin otoritesi test edilmemişti. 11 Eylül'den sonra Yeni Muhafazakarlar dış politikada etkin görevlere getirilmiş ve Irak Savaşı'na giden süreç başlamıştır. "Irak Savaşı" ise diktatör rejimlerin ortadan kaldırılmasından daha çok kaosa sebebiyet vermiş, bütün bölge coğrafyası ciddi bir şekilde yara almıştır. Savaşın sonuçları insani kriz, terör ve güvenlik, uluslararası hukuk, insan hakları gibi birçok yeni problemi doğurmuştur. Bu problemler bu çalışma altında incelenmiştir. Bunların yanısıra, 11 Eylül terör saldırıları ve Irak Savaşı'nın ortaya çıkardığı bir diğer sonuç İslamofobi'dir. Yeni Muhafazakarlar isimlerden David Frum ve Richard Perle gibi isimler direkt olarak İslam'ı hedef olarak gösterirken, diğerleri "Radikal İslam" üzerinde yoğunlaşmışlardır. Fakat ABD medyasının yukarıda da görülebileceği üzere orantısız yayınları, "İslam" ve "Radikal İslam" arasındaki farkı ortadan kaldırarak İslam'ı tehlikeli ve saldırgan bir konumda topluma sunmuştur. Bu da İslamofobi'nin giderek artmasına sebebiyet vermektedir. İslam korkusunun topluma yerleşmesi ABD'de yaşayan Müslümanları da etkilemiştir. ABD Anayasasının getirdiği özgürlüklere rağmen ayrımcılığa uğrayan Müslümanlar akıllara ABD tarihinde etnik azınlıkların yaşadığı problemleri getirmiştir. Öyle ki, modern Amerikan tarihi biraz da bu azınlıkların temel hak ve hürriyetlerine kavuşum savaşının tarihi olarak da okunabilir.

2. TARİHSEL ARKA PLAN: YENİ MUHAFAZAKARLIK VE YENİ MUHAFAZAKAR AİLENİN DOĞUŞU

2.1. Söylem, Karşıtlık Yaratma ve Şarkiyatçılık

Michel Foucault, söylem kavramını bir olay veya nesne üzerinde sürekli tekrarlanan pratikler şeklinde açıklamıştır. İktidar pratiğinde söylemi ise, gücün toplumsal ve siyasal düzen içerisinde odak ve algı oluşturmak için kullandığı yöntem olarak nitelemiştir. İktidarın veya gücün ürettiği söylem kavramı toplum tarafından sürekli tekrarlanmasıyla popüler hale gelebilir. Gücün ürettiği bu rüzgar gerçek olmak zorunda da değildir. Bir gücün ağzından veya yazısından çıkan bu söylem toplum veya toplumlar tarafından sürekli olarak tekrarlandıkça bu söylem toplumda yayılır ve kendisine bir yer bulur. Yeni Muhafazakarlar 11 Eyül terör saldırılarından on yıl önce diktatör rejimlere karşı kademeli bir şekilde sertleşen güvenlikçi söylemler üretmekteydiler. Yeni Muhafazakarlar her ne kadar 1998 yılında dönemim ABD Başkanı Bill Clinton'a yazdıkları mektupta bu söylemlerin uygulamaya konulmasını talep ederek Irak'a askeri müdehalenin gerektiğini savunsalar da Clinton döneminde etkili olamamışlardır. Fakat Yeni Muhafazakarların ürettiği güvenlikçi söylemin 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD dış politikasında etkili olduğu görülmüştür. ABD'nin kalbine yapılan terör saldırıları, George W. Bush'un Yeni Muhafazakarların ürettikleri dış politika argümanlarını uygulamaya koymasının önünü açmıştır. Bu çalışma Yeni Muhafazakarların 1991-2011 yılları arasında ürettikleri söylemlerin sonuçlarını incelemektedir. Söylemin yanısıra karşıtlık yaratma ve şarkiyatçılık kavramları da bu çalışmada önemli bir yer teşkil etmektedir.

Söylemin gücünü arkasına alan güç odakları söylem yoluyla kendilerine otorite sağlayabilir, tehditleri önleyebilir veya tehdit algısı üzerinden güç yaratabilir. Bunları gerçekleştirebilmelerine olanak sağlayan bir başka olay ise söylem üzerine yapılan yorumlardır. Yapılan yorumlar söylemin asıl hedeflediği noktaları sabit tutarak farklı açılardan o noktaya insanları yönlendirerek söylemin gücünü veya otoritesini topluma yayabilir, insanların algısında söylemin gerçekliğini öne çıkarabilir.

Michel Foucault'a göre "söylem"; tüm dünyayı ve insanları şekillendiren ve karşı sözler söylendiğinde dahi dışına çıkılamayan, ancak sınırları belirlenebilecek ve temeli sarsılabilecek olan, düşünceler, inanışlar, yargılar, değerler, semboller, kelimeler, harfler, kurumlar, normlar ve geleneklerden oluşan ve içerisinde birçok güç ilişkilerini bulunduran devasa ve yaşayan bir organizmadır. Foucault'ya göre söylem öylesine güçlü ve karmaşık bir yapıdır ki; söylemin karşısında olduğunu iddia eden düşünceler dahi söyleme göre şekillenir ve söylem içerisinde kendi yerlerini, değerlerini bulurlar. [5]

Foucault'a göre bilgi ve iktidar iç içe geçmiş olgulardır. İktidar bilgi üretmeye mecburdur ve bu üretim iktidarın iktidarda kalmasına katkı sağlar. Foucault iktidarın farklı zamanlarda farklı özneler ürettiğinden, bu üretilen öznelerin ise tarihsel güçler tarafından ortaya çıkarıldığından bahseder. Yalnızca iktidar sahipleri değil kişinin başkasının davranışlarını yönlendirmeye çalıştığı ikili ilişkilerde de söylemin yer ettiğinden bahseder.

> İktidar ve bilgi dolaysız olarak birbirlerini içerirler. Bilgiyi üreten iktidardır. Ne eşgüdümlü bir bilgi alanı olmaksızın herhangi bir iktidar ilişkisi var olabilir, ne de iktidar ilişkileri varsaymayan ve oluşturmayan bir bilgi alanının var olabileceğini kabul edebiliriz. [...] Bu bağlamda Foucault'ya göre iktidar; kendi örgütlenmelerini kendi oluşturan, güç ilişkilerini dönüştüren, güçlendiren ya da tersine çeviren bir süreç ve bu güç ilişkilerini etkili kılan stratejiler olarak anlaşılmalıdır. [6]

Karşıtlık yaratma üzerinde çalışmalarıyla bilinen Jacques Derrida, Batı Metafiziği'ni belirleyen söz merkezci yapının Platon'la başladığını, bu nedenle metafizik tarihinin temelini oluşturduğu düşünülen logosun altını çizmektedir. Logocentrism/Dışmerkezlilik, Yunan felsefesinde varoluşun temelinde bulunduğuna inanılan logos sözcüğünden türemiştir. Logos "aslolan","gerçek","temel" anlamını taşımakta ve geriye kalan şeyler için gerçeğin dışında olduğuna yönelik gönderme yapılarak kullanılmaktadır. Bu fikir üzerine kurulu düşünceler, varolan her şeyi ikili karşıtlıkların gerçekleştiği bir sistem içerisinde

---

[5] Sibel, Atay. "Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar ve Eleştirel Jeopolitik Söylem" *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8,2 (2016), 151.

[6] Nesrin, Canpolat. "Michel Foucault" Kadife Karanlık içerisinde, (İstanbul: Su Yayınları, 2003), 83.

görmektedir. Zengin/Fakir, İyi/Kötü, Batı/Doğu gibi ikili karşıtlıklarda logosa yani merkeze yakın olan kısım gerçekliği ve üstünlüğü simgelerken, diğeri logostan yani gerçeklikten ve aslolandan uzakta yer almaktadır. Yani özne konumunu kaybettiği zaman, konumsuz bir duruma girer bu yüzden öznenin kendi karşısında konumlandırdığı karşıtlığın üzerinde olması gerekmektedir.

Bu noktada aşağıda inceleyeceğimiz gibi Leo Strauss'un iyi ve kötü rejimler arasında en iyi rejimin Amerikan rejimi olduğu vurgusu Amerikan rejimini dünyadaki tüm rejimlerin üzerinde tutmuştur. Bu karşıtlık Strauss'dan sonra Genç Yeni Muhafazakarlar tarafından da kullanılarak iyiyi koruma ve kötü rejimlere karşı savaşılması gerekliliği söylemlerine ışık tutacaktır. Ayrıca "Batı" ve "Doğu", "Batı" ve "İslam" gibi kavramlar da bu karşıtlıklar temelinde değerlendirilecektir.

Derrida'ya göre hiçbir metin kendi başına ayakta durmasını sağlayacak organik bir bütünlüğe sahip olamaz. Varolabilmesi için kendisinden önce-sonra gelen ve gelecek olan başka metinlere de bağımlıdır. Yani A tek başına A olamayacağı gibi, B olmadan varlık gösteremeyecektir. Örneğin, A'yı karşılaştırma ortamında güçlü kılabilecek olan yine B dir.

Dil'in bu yapısının iktidar veya güç pratiği altındaki kullanımına örnek vermek gerekirse, iktidar pratiği altında "ötekileştirme" kullanımının yüzlerce yıl sorun yaratabileceğinin en güzel örneklerinden biri olan, William Bradford'un Vali olarak Yeni Dünya (Kuzey Amerika) topraklarına adımını attığında yerliler için kullandığı barbar, yabani, pagan ifadeleri yerlileri dil üzerinden ikincil duruma düşürürken, koloni gemisiyle beraber kıtaya ayak basanları ise medeni, gelişmiş ve üstüncül kılmaktadır. Bu duruma benzer olarak Batı'nın Doğu'yu barbar, yabani, kaos olarak nitelemesi Batı'yı bu ifadelerin tam tersi konuma yerleştirirken dilde hem Doğu'ya karşı üstünlük elde etmekte hem de kendi içerisinde gücünü korumaktadır.

Bu çalışmanın bir diğer önemli kavramı şarkiyatçılıktır. Edward Said'e göre tarih ve coğrafya insan eseridir. Kelime anlamlarına baktığımızda Doğu güneşin yükseldiği orient ve Batı ise battığı occidens kelimelerinden türeyen latince temelli sözcüklerdir. Batı'nın aslında Orientalism/Şarkiyatçılık kullanarak doğuyu kendisine coğrafi olarak yakın, orta ve uzak

olarak tanımladğını vurgular. Örneğin; Ortadoğu, Uzak Doğu gibi. Bu tanımlamanın temellerinde bile üstüncülük yatmaktadır çünkü Batı kendisini merkez olarak göstererek aslında Derrida'nın karşıtlık yaratma ilkesiyle kendi merkezinin Dünya Merkezi olduğunu vurgulamaktadır. Böylece Batı kendi kimliğini dilde ve coğrafi kullanımda güçlendirmiş olur. Merkezdeki Avrupalılar yani Avrupalı gözüyle'biz' gerçek özne, 'öteki' yani Avrupa dışarısında kalan doğu, uzak doğu, ortadoğu, güney... gibi merkez dışarısında kalan kısımlar ise nesne olarak nitelenmiştir. Bir başka deyişle Batı, kendi gücünü ve kimliğini, yine kendisinin üretmiş olduğu karşıtlığın karşısında konumlandırmak suretiyle kazanmaktadır.

Said'e göre, şarkiyatçılığı, nihai planda gerçekliğin siyasal bir tasavvuru olarak da değerlendirmek mümkündür. Zira güçlü kültür olmasından dolayı, Batı'nın, özgürlüğe sahip olma ayrıcalığının aksine, Şark'ın, bu tasavvurdaki konumu, hep ikincil planda kalmak ve kendi özgürlüğüne kavuşabilmek için Batılı'nın yardımını beklemek oldu. Yani Avrupa kendisini, kurgulamış olduğu gerçekliğin merkezine yerleştirmek ve bir obje olarak kabul ettiği Doğuyu ve tüm Batılı olmayanları bilmeye muktedir bir özne olarak konumlandırmak suretiyle gücünü sözkonusu nesne üzerine uygulamıştır. Said'in; Marx'ın, "onlar kendilerini temsil edemez; bu yüzden temsil edilmeleri gerekir" ifadesini alıntılaması da bundan dolayıdır. Marx'ın bu sözü de, aynı şekilde temsil eden (Batı) ve temsil edilen (Doğu) kategorik ayrımına dayanmakta ve yine Doğu'nun hareketsiz bir doğa olgusu olduğu düşüncesini içinde barındırmaktadır. Bu yüzden, Said'e göre, şarkiyatçılık, Doğu'nun Batılı için konuşturulup betimlenmesi anlamında bir çeşit dışsallaştırmadır, Doğu'nun gizemini Batı'ya açmadır, onu Batılı için anlaşılır hale getirmedir. Bundan ötürü şarkiyatçıyı ilgilendiren Doğu da, şarkiyatçının kendi sözlerine kaynaklık ettiği kadarıyla Doğu'dur. Bu anlamda şarkiyatçı hem varlıksal, hem de ahlaksal bir olgu olarak Doğu'nun dışında kalmakta ve imgelemde yarattığı hayali Doğu hakkında konuşmaktadır. [7]

---

[7] Kasım, Küçükalp. "Edward W. Said'in Şarkiyatçılık Düşüncesinin Felsefî Arkaplanı" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 12,1, (2003), 276.

Edward Said'e göre Doğu, Avrupa'nın öteki imgesidir, ayrıca topraklarının dışarısında kalan sömürge alanlarıdır. Doğu, Batı'nın kendisine karşıtlık olarak gösterdiği karşılaştırma ağıdır. Said Oryantalizm'i,

> Doğu ile Batı arasında olan ontolojik ve epistemolojik ayrım olarak nitelemektedir. [...] Oryantalizm şark ile ugraşan toplu müessesedir; yani şark hakkında hükümlerde bulunur, şark hakkındaki kanaatleri onayından geçirir, şarkı tasvir eder, tedris eder, iskan eder, yönetir; kısacası 'Doğu'ya hakim olmak, onu yeniden kurmak ve onun amiri olmak için' Batı'nın bulduğu bir yoldur. [8]

Said'e göre Dünya egemenliği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'ye geçmiştir ve İngiliz-Fransız ürünü olan Oryantalizm ABD'tarafından kullanılmaya başlamıştır.

2.2. Yeni Muhafazakarlık/Neo-Conservatism Nedir ?

Yeni Muhafazakarlık (Neo-Conservatism) ABD'de Soğuk Savaş döneminin ikinci yarısında denge yani "detant" politikasını eleştirerek sosyalizme karşı daha sert ve ciddi adımlar atılması gerekliliğini vurgulayarak ismini duyurmuştur.[9] Yeni Muhafazakarlık; halkçı ve sosyalist oluşumlara karşı tepki olarak gelişen, sosyal devletin kapitalist ruhu eriteceğine inanan, siyasi görüş olarak din ve siyaseti harmanlayarak bir araya getiren elitist bir düşüncedir. Yeni Muhafazakarlar, Strausscu düşüncenin etkisiyle özgürlüklerin tehlikeli olduğunu düşünürler; zira, Strauss'cu düşünceye göre liberal modernizm ve özgürlükçü bir yapı farklı sesleri ortaya çıkarmakta ve bu nedenle toplumu tehdit etmektedir. İlk başlarda Demokrat Parti içerisinde ortaya çıkan Yeni Muhafazakarlar daha sonra Demokrat Parti içerisindeki grupların sosyal ve toplumsal hareketler karşısındaki desteklerini kendi görüşleriyle örtüştüremeyerek Cumhuriyetçi Parti'nin sağ kanadına geçiş yapmışlardır. Johnson Alan'a göre,

> 1960'lı ve 1970'li yıllarda Demokratlar'ı destekleyen Yeni Muhafazakarlar, ABD iç politikasında yaşanan çok kültürlülük, sosyal bozukluk, materyalizm ve anarşi; zenciler, öğrenciler, kadınlar, eşcinseller ve kültürel azınlıklar için yeni özgürlükleri savunan karşı-kültürel devrim niteliği taşıyan liberal gelişmeler nedeniyle, parti

---

[8] Bu Konuda bkz, Edward, Said. *Oryantalizm:Sömürgecilğin Keşif Kolu*, Çeviren: Selehattin Ayaz, (İstanbul: Pınar Yayınları, 1939), 15-16.
[9] Merdan Yanardağ, *Yeni Muhafazakarlık Neo-Conlar.* (İstanbul:Destek Yayınları,2013), 23.

içinde bir mücadele başlatarak kendi fikirlerinin hâkim olmasını sağlamaya çalışmışlar ancak Demokratlar'ı kontrol etmek için verdikleri mücadelede anti-komünizm karşıtı kesime karşı başarılı olamamışlardır. Katı bir komünizm karşıtı olan, son dönemlerini yaşamakta olan Sovyetler Birliği'ni "kötülük imparatorluğu" olarak nitelendiren ve Soğuk Savaş'ın kan dökülmeden kazanılacağını iddia eden Yeni Muhafazakarlar, Ronald Reagan'ın 1981 yılında Cumhuriyetçi Parti'den başkan seçilmesi ve Demokratlar'ın karşı kültüre karşı direnmekte başarısız olması nedeniyle Cumhuriyetçi sağ kanadı tercih ederek, 1981–1985 yılları arasında Ronald Regan hükümetinde örgütlenme imkânı bulmuşlardır.[10]

Yeni Muhafazakarlar genellikle aydın kesimden yani gazetecilerden, akademisyenlerden, siyasilerden, toplumda isim yapmış kişilerden oluşmaktaydı. Leo-Strauss'un da bahsettiği elit üst tabaka, düşüncelerini veya fikirlerini topluma yayabilecek ve onu kabul ettirebilecek güce sahipti. Uzun yıllar kendisini Yeni Muhafazakar olarak tanıdığımız Francis Fukuyama'nın *Neo-Conların Sonu* kitabına baktığımız zaman, Fukuyama'nın birlikte çalıştığı isimlerin aslında toplumda ve Amerikan siyasetinde ne denli güçlü isimler olduğunu görebiliriz. Fukuyama kitabında,

> Savunma Bakanı eski yardımcısı Paul D. Wolfowitz'le önce ABD silahların Kontrolü ve Silahsızlanma Dairesi, daha sonra da Dışişleri Bakanlığı'nda iki kez çalıştım. Ayrıca kendisi John Hopkins Uluslararası İleri Çalışmalar Okulu dekanıyken beni orada çalışmaya ikna edende o olmuştu. Onun akıl hocası Albert Wohlstetter'in danışmanlık şirketi Pan Heuristics'te bu kişiyle beraber çalıştım ve onun gibi ben de Rand Corporation'da birkaç yıl analist olarak görev yaptım. Leo Strauss'un öğrencisi ve The Closing of the American Mind'ın yazarı Allan Bloom'un öğrencisiydim. Üniversitede William Kristol'un sınıf arkadaşıydım ve onun babası tarafından kurulmuş olan *The National Interest* ve *The Public Interest*, ayrıca *Commentary* dergisi için sık sık yazıyordum.[11]

Fukuyama'nın bahsettiği bu isimlerin yanı sıra "Richard Perle, Bill Kristol, Richard Brooks, Ekliott Abrams, Gary Bauer, William J. Bennett, Jeb Bush, Dick Cheney, Eliot A. Cohen, Midge Decter, Paula Dobriansky, Steve Forbes, Aaron Friedberg, Frank Gaffney, Fred C. Ikle, Donald Kagan, Zalmay Khalilzad, I. Lewis Libby, Norman Podhoretz, Dan

---

[10] Onur Güreli, "Neo-Con Yaklaşımın George W. Bush dönemindeki etkisi ve Donald J. Trump Dönemi Olası Beklentiler" *ESAM* 9,2 (2018): 150.

[11] Francis Fukuyama, *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika* (İstanbul: Profil Yayıncılık, 2006), 9.

Quayle, Peter W. Rodman, Stephen P. Rosen, Henry S. Rowen, Vin Weber, George Weigel, Paul Wolfowitz ve Donald Rumsfeld"[12] gibi isimler çoğu kez Yeni Muhafazakar olarak anılmaktadır.

1991-2001 yılları yani, Soğuk Savaş'ın sonu ve Bush dönemi arasında bu önemli isimlerin medyada, düşünce kuruluşlarında ve akademideki üstlendikleri önemli görevler, ürettikleri bilgiler ve söylemler düşünüldüğünde, Yeni Muhafazakarların etki alanlarının ne kadar geniş olabileceği görülebilir.

David J. Hoeveler Jr.'ın *Conservative Intellectuals and the Reagan Ascendancy* kitabından alıntı yapan Çınar Özen ve Hakan Taşdemir, o dönemin Yeni Muhafazakar düşüncelerinin Reagan dönemine etkilerini göstermektedir.

> Soğuk Savaş yıllarında *Détente* politikasına karşı çıkan bu elitin içinde özellikle Albert Wholstetter'in etkisi oldukça önemlidir. 1960'larda Chicago Üniversitesi'nde Strauss'la yakın mesai arkadaşı ve dost olan Wholstetter ABD nükleer doktrini üzerinde çalışan muhafazakar bir uluslararası ilişkilercidir. ABD başkentinde oldukça etkili bir siyasal elitin içine giren Wholstetter, ABD'nin Sovyetler konusunda nükleer dengeyi gözetecek anlaşmalara girmesine karşı çıkmış ve bu girişimlerin Sovyetler'in lehine sonuçlar vereceğini savunmuştur. Wholstetter'in görüşleri Reagan dönemine hakim olurken, Paul Wolfowitz, Zalmay Khalilzad gibi öğrencileri ve Richard Perle, Eugine Rostow, Eliot Abrams, Carl Gershman gibi takipçileri de Yeni Muhafazakar çevre içerisinde giderek güç kazanmıştır.[13]

Soğuk Savaş döneminin son on yılında (1981-1991) büyük etkilere sahip olan Yeni Muhafazakar düşünürler, komünizm ve Sovyetler Birliği için "şeytani imparatorluk" ifadelerini kullanmayı tercih etmişlerdir. Sovyetlere karşı yumuşak gücün etkisiz olduğunun altını çizmiş ve sert yöntemlerle Sovyetler Birliğine karşı müdahalenin gerekliliğini vurgulamışlardır. Özellikle Reagan yönetiminde ciddi bir güç bulan Yeni Muhafazakarlar, Soğuk Savaşın bitmesiyle beraber kendilerinin 'başarılı' olduğunu ifade etmişlerdir. Araya giren Demokrat Başkan Bill Clinton'dan sonra George Bush (2001-2009) dönemiyle beraber kendilerine tekrar yönetimde güç bulan Yeni Muhafazakar düşünürler ABD'ye karşı yeni tehditlerin, diktatör rejimlerin gerekirse zorla devrilerek yerlerine Batı tarzı demokrasinin

[12] Bu konuda bkz. Yanardağ, *Yeni Muhafazakarlık Neo-Conlar,* s. 73.
[13] İrem Nazım ve Çınar Özen, "Yeni Muhafazakâr Amerikan Dış Politikasının Straussçu Temelleri", *Yenimuhafazakar Amerikan Dış Politikası ve Türkiye* (İstanbul: Odak Yayınevi, 2006), 32.

kurulması gerekliliği söylemleriyle oldukça dikkat çekmişlerdir ve oldukça etkili olmuşlardır. 11 Eylül 2001 saldırıları Yeni Muhafazakarlara fırsat yaratmış, Afganistan ve Irak'a karşı savaş yanlısı politikalar yürütmüşlerdir. ABD Başkanı George Bush kendisine düşman ilan ettiği Saddam Hüseyin için "şeytani" ifadelerini kullanmıştır. Şeytani olarak nitelediği rejimleri ise demokrasi yoluyla yeniden yapılandırmak istemiştir. Bu çalışmanın 'Irak Savaşının Nedenleri ve Sonuçları' başlığı altında inceleyeceğimiz gibi, Guantanamo kamplarındaki adaletsiz ve hukuksuz atılan adımların, Bush yönetiminin demokratikleştirme adı altında yapmış olduğu müdahalelerin demokratikleştirme ile olan tezatlığı gözden kaçmamıştır.

2.3. Yeni Muhafazakarlığın Kurucuları

Yeni Muhafazakar görüşün fikir ve felsefesinin temellerini sosyoloji profesörü Leo Strauss ve askeri stratejist ve akademisyen Albert Wohlstetter kurmuştur. "Her iki isim de Dünya düzeninde ABD demokrasisinin en uygulanabilir seçenek olduğunu savunmuşlardır."[14] Leo Strauss ve Albert Wohlstetter'den sonra ise Allan Bloom, Irving Kristol gibi isimler Yeni Muhafazakarlığın ikinci nesil kurucu düşünürleri olarak tanınmışlardır. Genç ve üçüncü kuşak Yeni Muhafazakar ise William Kristol, Robert Kagan, Paul Wolfowitz, Richard Perle Paul Wolfowitz gibi isimler etrafında şekillenmiştir.

2.3.1. Leo Strauss

Leo Strauss *Politika Felsefesi* isimli kitabında Liberal Modernite'ye karşı eleştirilerde bulunmuş ve buna karşı çözümün ise klasik Yunan felsefesine dönüşle gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Strauss, Politika Felsefesi'ndeki krizi modernitenin yol açtığı dönüşümlerle açıklar. Bu, bir nevi ahlaki dönüşümdür. Modernitenin ahlaki değerleri reddetmesinden dolayı iyi ve kötü ortaya çıkmıştır. Strauss'a göre bu durumu iyi ve kötü rejimler olarak da adlandırabiliriz. Yani Strauss'un Politika Felsefesi karşıtlık üzerine kurulu bir sistem üzerinden yürümektedir.

> Strauss, klasik felsefenin doğa anlayışından çıkan değer siyaseti ile liberalizmin araçsallığı öngören eylem ilkeleri arasındaki uyuşmazlığa dikkat çekmektedir. Liberalizmin araççı mantığının değerleri zayıflattığına ve toplumun sağlığı için gerekli olan inançlı bireyin liberal modernite içinde kaybolduğuna inanan Strauss, düzen için gerekli olan inanç ve vahiyin ima ettiği bütün değerleri reddeden

[14] Fukuyama, *Neo-Conların Sonu*, s. 32.

liberalizmin bireyi açık bir hiççiliğe (nihilizm) sürükleyerek toplumsal çöküşe yol açacağını ileri sürmektedir.[15]

Strauss Modern ve Klasik ayrımını karşıtlıklı ikilemler üzerinden anlatmaktadır. Strauss'a göre "klasik" soyluluk; yalınlık ve dingin ihtişamdır. Karşıtlığı olan modernite için ise Strauss tarafından belli bir ifade kullanılmamaktadır. Fakat kullandığı ifadelerin karşıtlarından liberal modernitenin soylu olmayan, yalın olmayan ve karmaşık gibi anlamları olduğu ortaya çıkmaktadır.

Klasik felsefede olduğu gibi Strauss'un aradığı hakikat "erdem"dir. Strauss ders notlarından derlenen kitapta Atina ve Kudüs örneklerini vermektedir. Strauss'a göre Atina felsefeyi temsil etmektedir. Bu felsefe ise "iyi bir yaşam" dır. Diğer temsil ettiği durum ise yasadır. Yasa, insanları bir arada tutan özelliği kendi içerisinde bulundurmaktadır. Strauss, yasayı vahiye de benzetmektedir. Yahudi örneğini vererek vahiyin Yahudileri bir arada tuttuğundan, bir araya getirdiğinden bahsetmektedir. Felsefenin ise vahiyi yerle bir edemeyeceğinden, çürütemeyeceğinden bahseder. Yani siyasal ontoloji aslında teleolojiktir der. Dolayısıyla Strauss, örneğin Baruch Spinoza'yı yaptığı din eleştirisi yazısından dolayı liberal toplumu oluşturmaya çalışan bir düşünür olarak kabul eder. Strauss'a göre modern felsefe teleoloji karşısında kendi temellerini sağlamlaştırabilmek için yine dini alıntılar yapmaktadır, yani kendisini inançta temellendirmeye çalışmaktadır. [16]

Leo Strauss, eserinde ezoterik yani içsel batıni yönteminden bahsetmektedir. Strauss'a göre sıradan insanlar filozofların dediklerini anlamayabilir, hatta filozoflar düşüncelerini yayarken kendilerini korumak için ifadelerini gizli saklı şekilde kullanmaları gerekir demektedir. Çünkü bir toplum için önemli veya faydacı gözüken bir durum bir filozof tarafından şüpheci bulunabilir fakat bu durumu sıradan halk anlamayabilir. Sıradan bir halkın felsefeye maruz kalmasından dolayı ortaya sorunlar da çıkabilir. Strauss'un metinlerinin karmaşık olmasının temelinde de ezoterik yöntemler yatmaktadır. "Strauss'a göre gerçek bir filozof, kendi mesajını almaya uygun kişilerle, sessiz ve gizli bir iletişim kurmalı; amacını, erk odaklarından gizlemeye çalışmalıdır."[17] "Bu zorunluluk, bir yandan

[15] Nazım ve Çınar," Yeni Muhafazakar Akerikan Dış Politikasının Straussçu Temelleri" içinde *Yenimuhafazakar Amerikan Dış Politikası ve Türkiye* (Ankara: Odak Yayınevi, 2006), 19.
[16] Bu konuda bkz. Leo Straus, *Politika Felsefesi Nedir?* (İstanbul: Öteki Yayınevi, 2017), 11-20.
[17] Ryn Claes, "Leo Strauss and History: Philosopher as Conspiratior" *Humanitas* 18,1 (2005): 31.

felsefeciyi toplumsal baskı ve eziyete karşı korumak için; öte yandan da, toplumu, felsefenin yıkıcı nitelikli bilgisine karşı korumak için gereklidir."[18]

Strauss'a göre ülkeyi de üst tabakanın yönetmesi gerekmektedir. Strauss, kitlelere karşı asillerin yalan söylemesinin önemsiz olduğunu vurgulamaktadır. Strauss'a göre bu küçük grup yani sıradan insanların dışında tutulan filozoflar, toplum için ahlaki kurallar dışında durabilirler; çünkü bu grup, ahlaki ve erdemli bilgiyi halka anlaşılır halde sunabilmek için ellerinden geleni yapmalıdırlar. Strauss'a göre filozoflar kendilerini kamufule etmeli ve çoğunluğun yani halkın inançları ve yaşayış biçimleriyle örtüşmeleri gerekmektedir ki bu sayede toplum içerisinde sorunsuz yaşayabilsinler. Yani amaçlarına ulaşabilmek için, erdemi yayabilmek için yalan da söyleyebilirler, kendilerini de gizleyebilirler. Yapmaları gereken kodlama da yani asıl gerçek olan anlamı gizli tutmaları gereken şey de doğru-yanlışı kendi aralarında belirtmeleridir. Yani filozofların amaçları soylu amaçlara dayanır demektedir. Strauss aslında toplum içerisindeki elitlerin olması gerektiğinden ve bu elitlerin toplumun üstünde olduğundan bahsetmektedir. Sıradan halk onun için tehlikelidir çünkü eğitimsizdir.

Strauss eşitlik karşıtı seçkinci siyasal teorisini "doğal hak" kavramı dolayısıyla gerçekleştirmektedir. O kaba kalabalıkları oluşturan sıradan insanın "felsefi gerçeği" tam olarak kavrayamayacağını ima eden Platoncu bir şüpheyi de günümüze taşımıştır. Kadim felsefenin sırrı ancak ezoterik felsefi yazında gizlidir. Eşitlikten ziyade hiyerarşi, özgürlükten ziyade de tabiyeti esas alan kadim felsefe içinde özgürlük doğal bir hal değildir. Strauss'un *Natural Right and History* adlı kitabı, kadim Yunan siyasal felsefesinden aldığı ilhamla, yaşamın bir üstünlük ve baskılama düzeni olduğu temasını işleyen, ezoterik yöntemin kullanıldığı bir eserdir. Kadim felsefe doğal hak ve kavramını seçkinlerin yönetimini doğal bir insanlık hali olarak meşrulaştırırken, sıradan insanın kolaylıkla kabul edemeyeceği bu hakikati, hem gizleyen hem de sadece anlayacak kadar akıllı olanlara ifşa eden ezoterizmi de kendi anlatısı içinde içselleştirmiştir. Diğer bir deyişle, Strauss modern insana şunu söylemektedir: Hayatın adil olduğunu size kim söyledi ki ?[19]

---

[18] Shadia B. Druruy, *The Political Ideas of Leo Strauss* (Londra: The Macmillan Press, 1988), 1.
[19] Nazım ve Çınar," Yeni Muhafazakar Akerikan Dış Politikasının Straussçu Temelleri" içinde *Yenimuhafazakar Amerikan Dış Politikası ve Türkiye* (Ankara: Odak Yayınevi, 2006), 26.

Strauss'a göre modernistler "doğa" yı klasik dönemde olduğu gibi tanrısal ahenk içerisinde görmek yerine insan aklının kontrolünde olduğunu düşünmektedirler.

Strauss'a göre Machiavelli'nin açtığı yoldan ilerleyen Hobbes, insanın en ilkel amacı olan kendi varlığını koruma hakkının yüce siyasi amaç olarak tanımlamıştır. Doğayı belirlemeye çalışan insan her şeyin üstüne kendini koruma ve geliştirme içgüdüsünü yerleştirmiştir. Bu şekilde ilahi prensiplere dayanan doğal haklar, insanın tek belirleyicisi olan bireysel haklara dönüşmüştür. Bu yaklaşım Locke tarafından liberal demokrasiye bağlanacaktır. Dolayısıyla klasik liberalizm modernizmin bir tezahürüdür.[20]

Strauss yalnızca Machiavelli, Hobbes ve Locke'u değil aynı zamanda Nietzsche'yi de eleştirmektedir. Strauss'a göre Nietzsche'nin "insan eylemlerinde onu sorumlu kılacak hiçbir şeyin olmadığı ve her şeyin tarihsel olduğu" söyleminin modern felsefede tarihsel nihilizme ulaştığını söylemektedir. Strauss modern Batı'nın maneviyatı ve erdemi önemsizleştirdiğini bunu ise ilerlemeci amaçlar temelinde gerçekleştirdiğini söylemektedir.

Kısaca Strauss felsefesi toplumun üzerinde elitlerin olması gerekliliğinden, politikaların ve toplum için üretilecek olan projelerin elitler vasıtasıyla yapılması gerekliliğinden, Liberal toplumun ve düşüncenin ahlaka zarar verdiğinden ve bu modernitenin zararlarından bahsederek, toplumu bir arada tutabilmek adına üretilebilecek projeler gerçek olmasa bile ki bu elitler tarafından bilinip hatta kasten üretilse bile bunun toplumun geleceği için önem teşkil etmesinden bahsetmektedir. "Sıradan insanlar, gerçek-yalan, doğru-yanlış, asil-düşkün gibi kavramların içini doldurabilmek için tek bir fikirler kümesine veya kamusal ortodoksiye ihtiyaç duyarlar" [21] Bunun en güzel örneğini 11 Eylül saldırısı sonrasında herhangi bir kanıt bulunmaksızın başlatılan Irak savaşında görebiliriz. Bu savaş ABD için hem "Radikal İslam" başlığı altında düşman üretmiş, toplumu bir hedefe kilitlemiştir, hem de elitler aracılığıyla üretimin projelendirilmesine en güzel örnek olma açısından tarih sayfasına kazınmıştır.

2.3.2. Albert Wohlstetter

Filozof Leo Strauss, askeri stratejist Albert Wohlstetter'dan farklı olarak ezoterik metinler kullanarak siyasal anlamda düşüncelerini açıkça ifade etmemiştir. Yeni

[20] Nazım ve Özen, a.g.e., s. 20.
[21] Drury, *The Political Ideas of Leo Strauss*, s. 11.

Muhafazakar düşüncenin iki numaralı ismi olarak adlandırılan Albert Wohlstetter ise "Soğuk Savaş" döneminde Sovyetler Birliği'ne karşı sert adımlar atılması gerekliliğini vurgulayan, askeri rekabeti savunan ve anti füze koruma sisteminin yaratıcılarından biriydi, yani siyasal düşünceleri oldukça açıktı. Dolayısıyla ezoterik kullanım bütün Yeni Muhafazakarlar için geçerli olmamıştır. Gerçekte Yeni Muhafazakar düşünürlerin hiçbiri Leo Strauss gibi kapalı cümlelerle kendilerini ifade etmemişlerdir. Leo Strauss'un üniversiteden arkadaşı olan Wohlstetter, anti füze sisteminin fikir üreticilerinden biri olduğu için doğal olarak Anti-Balistik Antlaşması (ABM) konusunda ABD'nin askeri alanda önünün kesildiğine inanıyordu.

> Wohlstetter, Rand Corporation'ın 1950'lerdeki görkemli yıllarında burada çalışmış, daha sonra Chicago Üniversitesi'nde ders vermiş matematiksel düşünen bir mantıkçıydı. Meslek yaşamının belirleyici işareti, iki ana konu üzerinde çok uzun zamandır duyduğu ilgi olmuştu. İlki, genişletilmiş caydırıcılık yöntemiydi. Wohlstetter, soğuk savaş günlerinde Fransız General Pierre Galois gibi strateji uzmanları tarafından ortaya atılan, en az miktardaki bir nükleer caydırıcının ucuz ve etkili bir ulusal savunma biçimi olacağı yönündeki inanca karşı çıkmıştı. Wohlstetter genel politika çevrelerinde en çok, Sovyetler Birliği'nin sınırlarının etrafındaki orta menzilli ABD nükleer bombardıman uçaklarının önleyici saldırıya karşı savunmasızlıklarını göstermiş, 1954 tarihli Rand Corporation'ın baskın tarzındaki müdahaleleri bombalama esaslı teori çalışmasıyla tanınıyordu.[22]

Albert Wohlstetter, Pentagon'da danışmanlık görevi yürütmüş ayrıca ABD'nin dış politika üretiminde etkili olan Rand Corporation'da araştırmacı olarak çalışmıştır. Reagan yönetiminde oldukça etkin olan Wohlstetter, nükleer güç dengesi politikasını reddetmiş ve nükleer silahsızlanma anlaşmalarından ABD'nin çekilmesi gerektiğini vurgulamış, "Yıldız Savaşları" projesini üreten isimlerden biri olmuştur. Bunların yanı sıra Albert Wohlstetter, Chicago Üniversitesinde profösörlük görevini yürütmüş, dönemin üst düzey isimlerinin hocası olmuştur. Bu isimlerin başında Paul Wolfowitz gelmektedir. Wolfowitz, daha sonra Dünya Bankası eski başkanı, Amerika Birleşik Devletlerinin Endonezya Büyükelçisi, eski ABD Savunma Bakan Yardımcısı ve Johns Hopkins Üniversitesi'nde, Paul H. Nitze Okulu İleri Uluslararası Çalışmaları dekanlığı görevlerinde bulunmuştur.

---

[22] Fukuyama, *Neo-Conların Sonu*, s. 42.

Fukuyama Albert Wohlstetter'in Yeni Muhafazakar olup olmadığına dair çelişkili ifadeler kullanmıştır. Aynı çelişkiyi Kristol ve Kagan için de kullanan Fukuyama bir metninde Kristol ve Kagan için Wilsoncu derken, aynı kitabın ilerleyen sayfalarında bu isimleri Yeni Muhafazakarlar olarak ifade etmiştir. [23]

Wohlstetter'in Yeni Muhafazakarlığın ikinci ismi olarak adlandırılması fakat bir yandan da Yeni Muhafazakar olup olmadığının tartışılmasının sebebi Wohlstetter'in Yeni Muhafazakarlığın çok fazla ön planda olmadığı Soğuk Savaş döneminde aktif olarak rol alması, fakat İkinci Körfez Savaşında yani Yeni Muhafazakarların dış politikada zirve noktasına ulaştığı zamanlarda yerini daha çok genç Yeni Muhafazakarlara devretmesinden kaynaklanmaktadır. Genç Yeni Muhafazakarlardan karanlıklar prensi olarak tanınan ayrıca Wolhstetter'in damadı ve öğrencisi olan Richard Perle bu isimlere örnek gösterilebilir. Fukuyama, Wohlstetter'in Yeni Muhafazakar hareketle olan bağlantısı hakkında aşağıdaki önemli değerlendirmeyi yapıyor:

> Albert Wohlstetter'in kendisini Neo-Con olarak görüp görmediği belli değildir. Ama Sovyetler Birliği tarafından yöneltilen tehdit hakkındaki karamsar görüşü nedeniyle o ve öğrencileri az çok belli etmeden bu hareketle birleşmişlerdir. Sovyetler Birliği'ni caydırmak için Karşılıklı Güvenli Yok Etme Doktrini'nin (MAD) yeterli olacağına dair 1960'lı ve 1970'li yıllarda alınan bilgileri kabul etmiyordu. [...] Wohlstetter bu yüzden ilk Neo-Con'ların Sovyetler Birliği'ne karşı düşmanca görüşlerini ve bu kişilerle Strauss öğrencilerinin de rejimlerin dış politika için önemli oldukları inancını paylaşıyordu. [...] O ve öğrencileri böylece, geniş ve genel bir Neo-Con düşünceler kümesinin belirli dış politika tercihlerine dönüştürülmesinde çok önemli bir rol oynadılar.[24]

Kısaca Wohlstetter, Reagan döneminde fikirlerini üst düzey bir konumda açıkça ifade etmiş, Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde detant politikasını reddetmiştir. ABD'nin nükleer gücünün gerilemesine veya herhangi bir kuruluş veya antlaşma çerçevesinde kısıtlanmasını eleştirmiştir. Füze kalkanı projesini desteklemiş, SSCB karşısında daha sert adımlar atılması gerekliliğini vurgulamıştır.

---

[23] Fukuyama, a.g.e., s. 54-65.
[24] Fukuyama, a.g.e., s. 43-45.

2.4. İkinci Kuşak Yeni Muhafazakarlar

2.4.1. Allan David Bloom

Her fırsatta kendisini liberal demokrat olarak ifade eden fakat birçok kesim tarafından Yeni Muhafazakarların efsanelerinden biri olduğu söylenen, Leo Strauss ve Albert Wohlstetter'in Chicago Üniversitesi'nden öğrencisi olan Allan Bloom, *The Closing the American Mind* adlı kitabında ABD'nin temel değerlerine dönmesi gerektiğinden, modernite krizinin ABD toplumunun köklerini etkilediğinden, bunun yıkıcı sonuçlarının olabileceğinden hatta ABD'nin bu sebepten dolayı yıkılışa doğru gidebileceğinden bahsetmektedir.[25] Allan Bloon'un ahlaki değerleri vurguladığı ve modernitenin insanları ahlaki değerlerden uzaklaştırdığı veya olumsuz etkilediğini vurguladığı ifadeleri, Chicago Üniversitesinden hocası olan Leo Strauss'un yukarıda belirtilen düşünceleri ile örtüşmektedir. Strauss'un modernitenin insanları ahlaktan uzaklaştırdığını ve nihilizme götürdüğünü, Nietzche ve liberallere karşı eleştirisinin temelinin de bu düşünceye dayandığını anlayabileceğimiz yazılarının paralelini Bloom'un 1930'lardan itibaren ABD toplumunda ortaya çıkan birçok yeniliklerin ABD'nin temellerini tehdit etmesinden bahsettiği kitabında da görebiliriz.

Bloom *The Closing of the American Mind* adlı kitapta rock müzikten edebiyata, cinsel özgürlükten popüler kültüre uzanan yazısının Amerikan temel değerlerine tehdit oluşturduğunu ifade etmiştir. Bloom kitabında en özgür ve en iyi yaşamı garanti eden rejimin ABD rejimi olduğunu belirtmiştir. Amerika "liberal demokrasi" mükemmellik, "eşitlik ve özgürlük, insan haklarının rejimi", "aklın rejimidir" ifadelerine yer vermiştir.[26] Bloom ayrıca kitabında iyi bir toplumun ahlak ve doğal hakların soyut ve evrensel ilkeleriyle oluşacağından, ABD'nin bu rasyonalist prensipleri eksiksiz şekilde karşıladığından, bu ilkeleri dünyanın her yerine ihraç edebilecek sorumlulukta olduğundan ve bunun liberal demokrasiyle yapılabilirliğinden bahsetmektedir. Yeni Muhafazakar düşüncenin kurucularından Leo Strauss'un en iyi rejim, içinde genellikle en iyi insanların yönetimde olduğu rejimdir. ABD ise dünyadaki rejimler arasında iyiye en yakın olanıdır ifadeleri Bloom'un görüşleriyle oldukça paraleldir. Bloom, ayrıca Batı kültürünü diğer kültürlerin önüne koyarak kültürler arasında eşitliğin olmadığından, Batı'nın üstünlüğünün gerçekliğinden bahsetmektedir.

---

[25] Allan Bloom, *The Closing of the American Mind* (New York: Simon and Schuster, 1987), 23.
[26] Allan Bloom, A.g.e, s. 25.

2.4.2. Irving Kristol

Irving Kristol 2003 yılının Ağustos ayında The Weekly Standard'a verdiği mülakatta, Avrupa'da yeni muhafazakarlık yoktur ve meşruiyetleri şüphelidir. ABD'deki muhafazakarlık Avrupa'dakinden daha etkilidir çünkü Avrupa'da dini muhafazakarlık çok zayıf olduğundan, oradaki Yeni Muhafazakarlığın potansiyeli buna bağlı olarak zayıftır. Bu yüzden ABD'deki Yeni Muhafazakarlık kendine özgü ve Avrupadaki örneklerinden farklı bir konumdadır. Anne Norton ise *Leo Strauss and the Politics of American Empire* adlı kitabında "Strausscu Yeni Muhafazakarları klasik muhafazakarlardan ayıran noktanın muhtemelen klasik muhafazakarların dost ve düşman ayrımı yapamamaları" şeklinde yorumlamıştır.[27]

Irving Kristol, Washington Examiner'de yazdığı yazısında, dış politikada herhangi bir Yeni Muhafazakar inanç kümesi yoktur. Sadece tarihsel deneyimlerden elde edilen bir dizi tutum vardır. Vatanseverlik doğal ve sağlıklı bir duygudur. Hem özel hem de kamu kurumları tarafından teşvik edilmelidir. Nihai bir dünya hükümetine işaret eden uluslararası kurumlar en derin şüphe ile değerlendirilmelidir. Devlet adamlarının düşmanı ayırt edebilecek yetenekleri olmalıdır. Soğuk Savaş döneminde bunu ayırt edemeyenleri gördük. Sovyetler Birliği'ni düşman olarak sayamayan kişilerin sayısı kesinlikle şaşırtıcıydı demiştir. Bu konuda bkz:[28]

Son olarak daha küçük bir ülke, ulusal çıkarlarının sınırlarında başladığını ve bittiğini hissedebilir, böylece dış politikası her zaman savunma modundadır. Daha büyük bir ulusun daha kapsamlı çıkarları vardır. ABD demokratik bir yapıyı savunmak zorundadır. Bu nedenle II. Dünya Savaşı'nda Fransa ve İngiltere'nin savunmasına katılmak bizim milli çıkarlarımızdı. Bu yüzden, bugün hayatta kalma tehdidi altında İsrail'i savunmanın gerekli olduğunu düşünüyoruz. ABD'nin dünyanın geri kalan uluslarına karşı inanılmaz bir şekilde askeri üstünlüğü var. II. Dünya Savaşı'ndan sonraki 50 yıl boyunca, Avrupa barış içindeyken Sovyetler Birliği askeriyeye bolca ama israf ederek paralar harcadı böylece ekonomisiyle beraber ordusu da çöktü. Böylece Birleşik Devletler benzersiz bir şekilde güçlü olarak ortaya çıktı ifadelerini kullanmıştır.[29]

---

[27]Anne Norton, *Leo Strauss and the Politics of American Empire* (New Haven ve Londra: Yale University Press, 2004), 180.
[28] "The Neoconservative Persuasion" son güncelleme 15 Ağustos 2019, www.washingtonexaminer.com/weekly-standard/the-neoconservative-persuasion
[29] Bu konuda bkz, "The Neoconservative Persuasion." son güncelleme 15 Ağustos 2019,

ABD'nin en eski düşünce kuruluşlarından biri olan Brookings Enstitüsü'nün 23 Eylül 2009 yılında "Irving Kristol Yeni Muhafazakar mıydı?" başlıklı yayınladığı yazıda, Irving Kristol'un Yeni Muhafazakar çevrelerce İngilizcede "godfather" Türkçede ise manevi baba ya da vaftiz babası olarak çevirebileceğimiz bir lakaba sahip olduğundan, Yeni Muhafazakarlığın eski halkalarının 1960'larda Amerikan liberalizminin solcu evrimine olumsuz tepki veren komünizm karşıtı mücadelecilerinden oluştuğunu söylemektedir. Aslında yeni solun sınırsız eşitlikçi anlayışlarından rahatsızlık duymaktaydılar. Yazıda, Yeni Muhafazakarlık genellikle bir doktrinden ziyade bir tutum gibi görüldüğü için bu girişimin zorluklar içerisinde oluştuğundan bahsedilmektedir. Hatta birçok entellektüelin bu projeye kuşkuyla bakmakta olduğunu söylemektedir. Fakat ne olursa olsun, Yeni-Muhafazakarlık, Amerikan kamu hayatı üzerinde önemli bir etki yarattığından, sosyal meselelerde liberal olanı sorguladığından ve Laffer Eğrisi (üretimi arttırmak için vergilerde indirim yapılmasını, üretimi kısıtlayan çevre koruma standartlarının hafifletilmesini, deregülasyona gidilmesini genel olarak kuralların gevşetilmesi önermekte, bu yolla üretimin artacağını ve ucuzlayacağını ileri süren iktisadi bir kavram) gibi yenilikçi politika fikirlerini geliştirdiğinden bahsetmektedir. [30]

Yeni Muhafazakarlığın dış politikaya müdahil olmasının temellerini ikinci kuşağın gerçekleştirdiği söylenmektedir.[31] Yeni Muhafazakarlar, George McGovern'ın ABD'nin Vietnam'dan çekilmesi gerektiği ve savunma bütçesine ayrılan paranın azaltılması gerektiği söylemlerinden sonra 1972'de Demokrat Parti Başkan adayı gösterilmesine tepki olarak soldan sağa geçiş yapmışlardır; çünkü bütün bu politikalar Yeni Muhafazakar düşünceye aykırıydı. Justin Vaïsse'nin Brookings'teki yazısına göre Yeni Muhafazakarların birçoğu, Demokrat Parti üyeleri olsa bile Reagan yönetiminde çalışmaya başlamıştı. Diğerleri ise *American Enterprise Institute* (Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'ne) katılmış ve *Commentary* ve *Wall Street Journal* dergisinin editör sayfaları için yazmıştır. Dahası, Moynihan gibi bazı özgün Yeni Muhafazakarlar Scoop Jackson Demokratları oldu.[32] Böylece, etiketler birbiriyle değiştirilebilir hale geldi ve iki hareket birleşti. Fakat 1970'lerde

www.washingtonexaminer.com/weekly-standard/the-neoconservative-persuasion
[30] "Was Irving Kristol a Neoconservative?" son güncelleme 10 Ağustos 2019, www.brookings.edu/opinions/was-irving-kristol-a-neoconservative/
[31] "Was Irving Kristol a Neoconservative?" son güncelleme 10 Ağustos 2019, . https://www.brookings.edu/opinions/was-irving-kristol-a-neoconservative/.
[32] Scoop Jackson Demokratları: İç politikada liberal, ulusal güvenlik meselelerinde ise şahin olarak adlandırılan adını 1941-1983 yılları arasında kongre üyeliği yapmış olan Henry M. Scoop'tan alan Demokrat Parti içerisindeki bir grup. Bu konuda bkz. "The Real Scoop Jackson." son güncelleme 02 Eylül 2019, https://www.washingtonexaminer.com/weekly-standard/the-real-scoop-jackson.

Jackson, evrensel sağlık bakımını ve hatta kriz zamanlarında fiyatların ve maaşların kontrolünü savunurken, Kristol arz ekonomisini teşvik ediyor, iş birlikleri ve muhafazakar vakıflar için danışmanlık yapıyordu. Dış politika konularında Scoop Jackson Demokratlar, insan hakları ve demokrasi kavramlarına vurgu yaparken, Kristol klasik bir realistti. Bununla birlikte, Sovyet imparatorluğuna karşı bir şahin dış ve savunma politikasının gerekliliği konusunu vurguluyordu.

2.5. Üçüncü Kuşak Genç Yeni Muhafazakarlar

İlk kuşak Yeni Muhafazakarları genel olarak felsefi ve siyasal teoriler üreten isimler olarak görebiliriz fakat genç kuşak Yeni Muhafazakarlar dış politikaya daha çok odaklanıp, ABD'nin dünyanın polisi olma görevini üstlenmesi gerekliliğini benimsemiş ve bu fikirleri kurdukları veya görev aldıkları PNAC (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi), *Commentary* Dergisi, Amerikan Girişim Enstitüsü, *The Public Interest* dergisi gibi çeşitli düşünce kuruluşları, medya ve basın yoluyla desteklemişlerdir. ABD'nin düşmanları ayırt edebiliyor olması, kendisine karşı oluşan tehditlere sert müdahalelerde bulunması ve askeri bütçelerin arttırılması gerekliliğini vurgulamışlardır.

2.5.1. William Kristol ve Robert Kagan

William Kristol, 1995 yılında kurulan *The Weekly Standard*'ın kurucularından biridir. PNAC (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi) başkanlığı görevlerini yürütmüş ve Leo Strauss'un fikirleriyle benzerlikleri bulunan genç yeni muhafazakarların öncülerindendir. Strauss gibi Kristol da "Dünyadaki kötü rejimler arasında en iyi rejim ABD'dir" fikrini savunmaktadır.

Robert Kagan ile birlikte William Kristol'ü popüler ve aynı zamanda güçlü yapan şey ise kurdukları veya yazdıkları dergilerdir. PNAC 1997 yılında Washington DC'de kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak Weekly Standard ve Fox News'in editörlük görevlerini yürütmüş olan William Kristol tarafından kurulmuştur. Misyonu, ABD küresel liderliğini desteklemektir. PNAC; çeşitli brifingler, konferanslar, seminerler düzenleyerek ve ayrıca araştırma yazıları yayımlayarak ABD'nin iç politikada ve küresel alanda liderliğini destekleme amacı gütmektedir.

PNAC'ın daha 1998 yılında ABD Başkanı Bill Clinton'a yazdığı mektupta Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları sağlaması durumunda İsrail ve ılımlı Arap ülkelerinin tehlike altına girebileceğinden ve petrol fiyatlarının artabileceğinden bahsedilmektedir. Saddam Hüseyin'i iktidardan devirmek için ordunun kullanılması gerektiğini savunan mektup büyük

yankı uyandırmıştır. Ayrıca PNAC'tan çıkan "İlkeler Bildirimi'nin" 25 imzacısı arasında, Donald Rumsfeld, Paul Wolfowitz, I. Lewis Libby, Elliott Abrams, Dışişleri Bakan Yardımcısı Richard L. Armitage, John Bolton, Richard Perle, James Woolsey gibi isimler George Bush döneminde ABD hükümetinin kritik alanlarında görev almışlardır.

William Kristol ve Robert Kagan kendilerini her ne kadar Neo-Reagan'cı olarak tanımlasalar da attıkları her adımda Yeni-Muhafazakarlık temaları vardı. Kagan ve Kristol'ün *Foreign Affairs'te* yazdığı "Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy" isimli makalede ABD dış politikasının ilk hedefinin; ABD'nin güvenliğini güçlendirmek, ittifak ülkeleri desteklemek ve çıkarlarını ilerleterek dünyadaki ilkelerini korumak, geliştirmek olmalıdır demektedirler.[33] Yani ABD çıkarlarını korumak için gerektiğinde dünyanın polis devleti olmalıydı. Demokrasi ve rejimlere karşı savaşlarını da bu başlık altında kurmalıydılar. William Kristol'e göre,

> ABD eski Yugoslavya'da barış anlaşması imzalamak için 20.000 asker gönderdi, Yunanistan ile Türkiye arasında bir çatışmanın tırmanmasını önlemek için diplomatik müdahalede bulundu, Orta Doğu'da Saddam Hüseyin'in Irak'ı ya da İran'daki İslami köktendinci rejimin olası saldırganlığını caydırmak için İran Körfezi'nde binlerce askerin konuşlandırılmasını ve güçlü bir deniz varlığı sağladı.[34]

Kagan ve Kristol ayrıca ABD'nin savunma harcamalarındaki düşüşün ABD'nin geleceğini etkileyeceğinden dolayı ABD'nin dünya barışı ve demokrasisinin geleceği için bu konuya dikkat etmesi gerektiğini vurgulamaktadır. William Kristol ve Lawrence F. Kaplan'ın *The War Over Iraq Saddam's Tyranny and America's Mission* isimli kitabına baktığımız zaman 11 Eylül terör saldırısından sonra başkan G.W. Bush'un kötü rejimlerin farkına varabildiğini, ABD'ye karşı tehdit teşkil eden rejimlerin tanımlanması gerektiğini, bunun Irak'a egemen olan Saddam Hüseyin gibi gruplar olduğu söylenmektedir. Kitapta genel olarak ABD'nin Irak'a yaptığı müdahalenin ABD'nin ve 21. Yüzyıl Ortadoğusunun geleceğiyle alakalı olduğunun, ABD'nin 21. Yüzyılda diktatörlerin geliştirdikleri kimyasal silahlara karşı kendi ulusal çıkarlarını düşündüğü vurgulanmaktadır.

---

[33] Bu konuda bkz. William Kristol ve RobertKagan, "Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy" *Foreign Affairs*, 75,4 (1996), 18-32.

[34] William Kristol ve Robert Kagan, *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy* (Londra: Encounter Books, 2000), 21.

2.5.2. Richard Perle ve David Frum

Richard Perle, Reagan yönetiminde Savunma Sekreteri Yardımcısı olarak görev yapan ve Savunma Politikası Kurulu Danışma Komitesi'nde 1987'den 2004'e kadar çalışan bir siyasi danışmandır. 2001'den 2003'e kadar da Bush Yönetimi'nde Savunma Politikaları Kurulunu yönetmiştir.

Perle, Yeni Amerikan Yüzyıl Projesi, Yahudi Ulusal Güvenlik İşleri Enstitüsü, Güvenlik Politikası Merkezi, Hudson Enstitüsü gibi yeni muhafazakar düşünce kuruluşlarının bir üyesidir. "Karanlığın Prensi" lakaplı olan Perle, 2003'teki Irak işgalinin savunucularından biridir. Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi'nin 26 Ocak 1998 tarihli mektubunun imzacılarından biridir.

Frum ve Perle *An End to Evil: How to Win the War on Terror* (Kötülüğe Son: Savaş ve Terör Nasıl Kazanılır) başlığıyla yazdıkları kitapta ABD'nin birçok tehlike ile yüzleşmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.[35] Frum ve Perle'ye göre ABD, tehdit edilip edilmediğine bakmaksızın her yerde terörizm ile yüzleşmesi gerekmektedir. "İslami Terörizm" ise listenin başında gelmektedir.[36] Hizbullah, Hamas ve İslami Cihad'a karşı ABD'nin derhal harekete geçmesi ve bu örgütlere karşı İsrail ile birlikte çalışması gerekmektedir. Kitapta ayrıca Soğuk Savaş döneminde bir araya gelen Suudi Arabistan ve ABD yakınlaşmasının artık bitmesi gerektiğini, Suudilerin tehlikeli olduğu söylenmektedir. Çünkü Hamas ve El-Kaide'nin maddi kaynaklarını Suudi Arabistan üzerinden sağladığını iddia etmektedir. Peki neden Suudilere karşı bir müdahalede bulunulmadığına dair soruya cevap ise çeşitli emekli general, diplomat ve vekiller tarafından korunduklarıdır. Terörizmle mücadelede "Bu zafer ya da soykırımdır." "Bu kötülüğün" soykırım ölçeğinde "öldürülebileceğini" ve radikal İslam'ı hem komünizm hem de Nazizm ile karşılaştıran ifadeler kullanmışlardır. Frum ve Perle bu yazıda İslam'ı açık bir dille düşman olarak nitelemişlerdir.

> İslam terör dinidir, Müslümanlar kadınları köle olarak kullanmaktadır, Müslümanlar tehlikelidir, ABD polis görevini üstlenmelidir, hiçbir müslüman güvenilir değildir, bütün müslümanlar izlenmelidir, komşularınızla omuz omuza vererek müslümanlara

[35] David Frum ve Richard Perle, *An End to Evil: How to Win the War on Terror* (New York: Random House, 2003), 22.
[36] Frum ve Perle, a.g.e, s. 23.

karşı birleşmelisiniz, ABD ve İsrail "İslam" karşısında birleşmelidir, ABD Suriye'deki terörist rejimi sona erdirmelidir ve daha fazlası.[37]

Kitapta ayrıca Kuzey Kore için kapsamlı hava ve deniz ablukası da dahil olmak üzere ABD tarafından belirleyici eylemlerin uygulanması gerekliliği vurgulanmıştır. Suriye için teröristlere yardım etmeyi kesinlikle bırakmaları gerektiğini, Libya'nın hakettiği gibi muamele görmesi gerektiğini, düşmanca bir rejim olduğu vurgulanmaktadır. Bu yüzden kötülükler prensi lakabı Perle için yaygın olarak kullanılmaktadır.

2.5.3. Paul Wolfowitz

Paul Wolfowitz, Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'nde uluslararası ekonomik gelişme, Afrika ve kamu-özel ortaklıkları üzerine çalışmıştır. 24 Ocak 2008'de Dışişleri Bakanlığı'nda silah kontrolü ve silahsızlanma konusunda üst düzey danışma panelinin başkanlığına seçildi. Eski bir akademisyen, diplomat, siyasi ve askeri stratejist, politikacı ve eski Amerikan hükümet yetkilisidir. İki yıl boyunca Dünya Bankası başkanı olarak çalışmıştır.[38] ABD'nin George W. Bush Başkanlığı dönemindeki Savunma Sekreteri Yardımcısı olarak "Başkan Bush'un Irak politikasının büyük bir mimarı ve savunucusu olmuştur.

Wolfowitz, *Present Dangers*'te "Statesmanship in the New Century" (Yeni Yüzyılda Devletçilik) başlıklı yazısında[39] ABD'nin dış politikasının II. Dünya Savaşı ile Berlin Duvarı'nın yıkılması arasında geçen 50 yıllık dönemde net olduğu; fakat bu dönemden sonra artık işlerin o kadar net olmadığı, dünyanın iki kutuplu zamanlara göre daha karmaşık bir hale girdiği, iyiyi ve kötü düşmanları görmenin artık zor olduğu vurgulanmaktadır.

Wolfowitz'e göre Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyetinin (Çekya) NATO programına katılması, ABD'nin Avrupa güvenliği ve Orta Avrupa'daki istikrarı sağlamak ve demokrasinin yayılması konusunda attığı adımlardı. Wolfowitz'e göre ABD I. Körfez Savaşında Irak'ı sadece havadan bombalamış, askerlerini savaşa sokma cesaretini kendisinde bulamamıştır. "ABD öncülüğü artık ezici bir şekilde ortadadır. Belki de umut etmeye hakkımız var, İncil kehanetinin en azından kendimiz için gerçekleşeceği aşamaya geldik.[40] İfadelerini kullanarak ABD'nin dünya politikasını ve düzenini oluşturmasını desteklemektedir.

---

[37] Norton, *Leo Strauss and the Politics of American Empire*, s. 211-212.
[38] "Paul Wolfowitz" son güncelleme 30 Temmuz 2019, https://www.aei.org/profile/paul-wolfowitz/
[39] Kristol ve Kagan, *Present Dangers*, s.308.
[40] Kristol ve Kagan, a.g.e., s.312.

Wolfowitz, dış politikanın asıl amacının ekonomik ve ticari kazançlar olduğuna katıldığını; fakat Birleşik Devletlerin farklı bir yapısının olduğunun da unutulmaması gerektiğini ifade etmiş, ABD'nin İsviçre gibi bir ülke olmadığını vurgulamıştır. Wolfowitz, dış politikada atılmış veya atılan adımların başarısız olabileceği ihtimalleri bulunuyor; fakat ABD, Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgali karşısında durmamış olsaydı gelecekte ne olabileceğini asla bilemezdik. Son yirmi yılda korkunç tarihi olaylar yaşadık ve bu olaylar antik edebiyatın modern görüntüsünü gözler önüne serdi. Cengiz Han'ın tarih sayfalarından bir karakter olmadığını aslında gerçek ve inanılır olduğunu gözler önüne serdi. Bu yüzdendir ki Machiavelli'nin 1919'da hiç olmadığı kadar ciddi bir düşünür olduğu görüldü. Bosna'da, Kamboçya'da veya Irak'ta arkadaşlarımızı silahlandırmayı reddetmek ahlaki bir hata olduğu kadar stratjik de olabilir ifadelerini kullanmıştır.[41]

2.6. Epistemik Topluluk ve Yeni Muhafazakar Ağ

Peter M. Haas'ın 1992 yılında yayımladığı "Epistemik Topluluklar ve Uluslararası Politika Koordinasyonu" başlıklı çalışmasında epistemik toplulukları "belirli bir alanda tanınan, yetkinliğe sahip profesyonellerden oluşan, politikada söz sahibi uzmanları da içine alan ağ"[42]olarak tanımlamaktadır. Haas'a göre; epistemik topluluklara ait uzmanlar "bilgi üretimi, norm oluşturma, politikalara doğrudan etkide bulunma, sosyal ve profesyonel ağlar aracılığıyla daha geniş çaplı etki oluşturma yeteneğine sahiptirler. Dolayısıyla bu topluluklar devletler üzerinde etki oluşturmalarının yanı sıra, ağları vasıtasıyla uluslararası politikada etkili olmaktadır."[43] demektedir.

Haas, karar vericiler tarafından bilgileri istenen ve onlara sorumluluk verilen epistemik topluluk üyelerinin ulusal ve uluslararası düzeyde güçlü hale geleceklerinden bahsetmektedir. Yani epistemik topluluk üyeleri bürokraside yer aldıkça topluluk ve topluluk üyesi bireyler güçlenecektir. Dolayısıyla, bürokraside yer alacak topluluk üyeleri, devlet kararlarını doğrudan etkileme fırsatına sahip olacaktır. Haas'a göre "Karar vericiler karmaşık sorunların üstesinden gelebilmek için bir epistemik topluluktan yardım isteyebilir. Haas'a göre bazı durumlarda, epistemik bir topluluk tarafından üretilen bilgiler, komuoyu ve politikacıların dikkatini çekebilir."[44] Haas, "Kaos veya kriz ortamlarında karar vericiler,

---

[41] Kristol ve Kagan, a.g.e., s. 316.
[42] Haas, P. M. "Introduction: Epistemic Communities and International Policy Coordination." *International Organization*, 46,1 (1992): 3.
[43] Haas, P. M., a.g.m. s. 4.
[44] Haas, P. M., a.g.m. s. 14.

alanına hakim epistemik toplulukları danışman olarak kullanabilir."[45] ifadelerini kullanmaktadır.

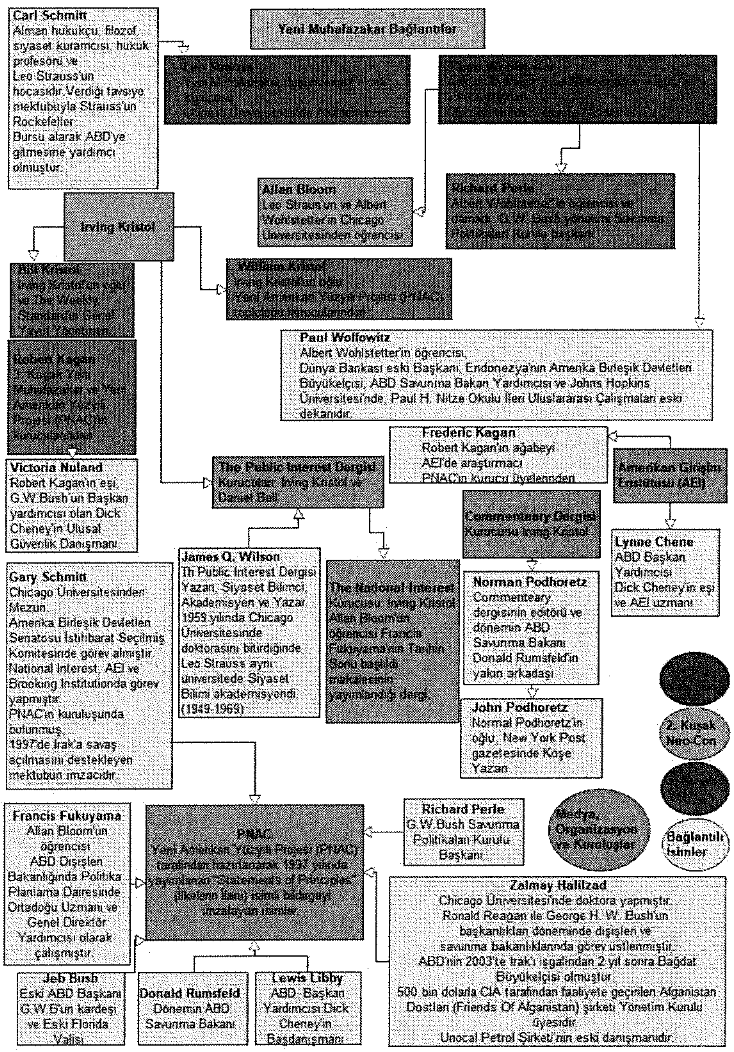
Haas'ın epistemik cemaat kavramından yola çıkarak Yeni Muhafazakarların medyada, üniversitede, çeşitli kurum ve kuruluşlarda üst düzey yöneticilik yapmaları, politika ve siyasette etkin olmaları ve bir dönem ABD dış politikasında etkin görevler aldıkları düşünüldüğünde ve bu isimlerin benzer bilgiler ürettikleri ve aynı zamanda ortak bağlantılara sahip oldukları düşünüldüğünde Haas'ın epistemik cemaat tanımıyla uyuştuğu görülmektedir. Haas'ın epistemik topluluk tanımında en dikkat çekici nokta ise, Haas'ın altını çizdiği kaos veya kriz ortamlarında karar vericiler, alanına hakim epistemik toplulukları danışman olarak kullanabilir ifadeleridir. Bu bağlamda Yeni Muhafazakarların 1998 yılında PNAC'dan yirmi beş kişinin imzasıyla ABD Başkanı Bill Clinton'a gönderdikleri mektup ele alındığında, Yen Muhafazakarların Irak'a askeri müdahaleyi savundukları görülmüştür fakat o dönemde ABD hükümeti mektupta önerilen tavsiyeleri uygulama kararı almamıştır. (Bu mektuba ilişkin bilgiler aşağıda incelenmiştir.) Fakat Haas'ın altını çizdiği kaos ve kriz ortamlarında karar vericilerin danışmanlara duyduğu ihtiyaç durumu 11 Eylül terör saldırılarıyla beraber Yeni Muhafazakarlara verilmiştir. Krauthammer'in altını çizdiği gibi "11 Eylül saldırıları genç Yeni Muhafazakar kuşağın 1990'lı yıllarda geliştirdiği fikirlerin hayata geçmesi için önemli eşik olmuştur."[46] ABD'nin kalbinde gerçekleşen 11 Eylül terör saldırılarının yankısı Dünya'da ve ABD'de çok büyük yankılara neden olmuştur. Dönemin ABD Başkanı Bush, 11 Eylül'de ortaya çıkan krizde on yılı aşkın süredir Irak, Ortadoğu, Radikal İslam ve diktatör rejimlere karşı söylemler üreten Yeni Muhafazakar isimlere ve üretilen projelere 11 Eylül sonrasında yer vermiştir. 1998 yılında Clinton'a yazılan mektubun içerdiği politikalar 2001 yılı itibariyle yürürlüğe konulmaya başlamıştır. Haas'ın da altını çizdiği gibi topluluk üyelerinin bürokraside yer alması devlet kararlarını doğrudan etkileme fırsatını doğurmuştur. Bu bağlamda Yeni Muhafazakarlar Haas'ın çalışmasında belirttiği kriz ve kaos durumlarında epistemik toplulukların devlet adamları tarafından politika veya proje üretebilmek için bürokraside görevlendirilebileceklerine yönelik yaptığı çalışmayla uyuşmaktadır.

Bu noktaya kadar Yeni Muhafazakar Ağ, Haas'ın epistemik topluluk tanımıyla uyuşmaktadır fakat Yeni Muhafazakarlar Ağ'ı Haas'ın "Epistemik Topluluklar ve Uluslararası Politika Koordinasyonu" başlıklı yazısından ayıran şey aile ve akraba

[45] Haas, P. M., a.g.m. s. 15.
[46] Charles Krauthammer, "In Defense of Democratic Realism," *The National Interest* 77 (2004), 20.

ilişkileridir. Haas epistemik topluluğu tanımladığı çalışmasında topluluk içindeki bireylerin aile veya akrabalık ağlarıyla ilgili herhangi bir konuya değinmemektedir. Fakat Yeni Muhafazakarların ikinci kuşak ve sonraki temsilcileri ABD'deki önemli düşünce kuruluşları, medya ve politikada akraba bağlarına sahiptirler. Örneğin, Robert Kagan'ın eşi Başkan yardımcısı Dick Cheney Güvenlik danışmanıdır, Dick Cheney'in eşi Yeni Muhafazakar düşünce kuruluşu olarak adlandırılan Amerikan Girişimcilik Enstitüsü'nde uzmandır. Bu bilgiler ışığında aşağıda Yeni Muhafazakarlar arasındaki ağ incelenmiştir.

Şekil 1. Yeni Muhafazakar Bağlantılar

Yukarıdaki şekil Merdan Yanardağ'ın *Yeni Muhafazakarlık Neo-Conlar Dünya'da ve Türkiye'de Post-Modern Gericilik* kitabında Yeni Muhafazakarlar arasında dikkatimi çeken bağlantılardan yola çıkarak ve farklı kaynaklardan Yeni Muhafazakar isimleri araştırarak oluşturulmuştur.

Yeni Muhafazakar olarak adlandırılan birtakım isimler arasında oldukça ilginç bağlar bulunmaktadır. Baba-oğul, hoca-öğrenci-eş-akademisyen, düşünce kuruluşu uzmanı-dergi ve medya yazarları, siyasetçi-arkadaş-akraba ilişkileri gibi bağlar Yeni Muhafazakarlar arasında oldukça yaygındır.

Şekil 1'de görüldüğü gibi Yeni Muhafazakarlığın kurucu düşünürleri olarak adlandırılan Leo-Strauss ve Albert Wohlstetter Chicago Üniversitesinde akademisyenlik görevlerini yürütmüşlerdir. Hem arkadaş, hem de benzer fikirlerin savunucularıdır. Fakat ilginç olan ise bu noktadan sonra başlamaktadır. Carl Schmitt, Leo Strauss'un hocası ve aynı zamanda Leo Strauss'a yazdığı tavsiye mektubuyla Strauss'un Rockefeller bursu kazanarak ABD'ye gitmesini sağlayan Alman filozof, hukukçu, siyaset bilimcisidir. G.W. Bush dönemi Savunma Politikaları Kurulu Başkanı Richard Perle, hocası Albert Wohsltter'in hem damadı hem de öğrencisidir. Yeni Muhafazakarların ikinci ve ayrıca kurucu liderlerinden biri olarak sayılan Allan Bloom'da Leo Strauss ve Albert Wohlstetter'in öğrencisidir. Yeni Muhafazakarlığın "godfatheri" yani vaftiz babası olarak anılan Irving Kristol'un iki oğlu William ve Bill Kristol ise genç kuşak yeni muhafazakarlar olarak bilinmektedir. Bill Kristol The Weekly Standard'ın Genel Yayın Yönetmenliği görevini üstlenirken, diğer kardeşi William Kristol ise Robert Kagan gibi PNAC (Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi) kurucularından biridir. Ayrıca kardeşiyle aynı dergide yazmaktadır. Dünya Bankası eski başkanı, ABD'nin Endonezya Büyükelçisi, ABD Savunma Bakan Yardımcısı ve John Hopkins Üniversitesinde, Paul H. Nitze Okulu İleri Uluslararası Çalışmaları eski dekanı olan Paul Wolfowitz, Albert Wohlstetter'in Chicago Üniversitesinden bir başka öğrencisidir. Dick Cheney'in Ulusal Güvenlik Danışmanı ve Mart 2015'te Dışişleri sözcüsü olarak atanan Victoria Nuland ise Robert Kagan'ın eşidir. AEI (Amerikan Girişim Enstitüsü) uzmanlarından Lynne Chene ise dönemim ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'in eşidir. AEI'de araştırmacı ve PNAC'ın kurucularından olan Frederic Kagan ise Robert Kagan'ın ağabeyidir. Commenteary dergisinin editörü ve dönemin ABD Savunma Bakanı olan Norman Podhoretz ise Donald Rumsfeld'in yakın arkadaşıdır. Irving Kristol'un kurduğu The Public Interest dergisinin yazarlarından biri olan siyaset bilimci ve akademisyen James Q. Wilson, 1959 yılında yani Leo Strauss Chicago Üniversitesinde henüz akademisyenken (1949-1969) doktora yapmıştır.

PNAC'ın 1997 yılında "Statement of Principles" yani "İlkelerin İlanı" başlıklı bildirgesini imzalayan isimler arasında da oldukça ilginç bağlar bulunmaktadır. Aralarındaki bağların ötesinde bu metni imzalayanlar G.W.Bush döneminde önemli politik mevkilerde

kendilerine yer bulmuşlardır. Eski ABD Başkanı G.W. Bush'un kardeşi ve Florida Valisi Jeb Bush. Dönemin ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld. ABD Başkan Yardımcısı Dick Chaney'in Başdanışmanı Lewis Libby, G.W.Bush Savunma Politikaları Kurulu Başkanı Richard Perle. ABD Dışişleri Bakanlığında Politika Planlama Dairesinde Ortadoğu Uzmanı ve Genel Direktör Yardımcısı olarak çalışmış olan Francis Fukuyama. Chicago Üniversitesinde doktorasını tamamlamış, Ronald Reagan ile G.H.W Bush'un Başkanlık dönemlerinde Dışişleri ve Savunma Bakanlıkları'nda görev üstlenmiş, ABD'nin 2003'te Irak'ı işgalinden iki yıl sonra Bağdat Büyükelçisi, Unocal Petrol şirketi eski danışmanı Zalmay Halilzad.

Ayrıca Benzer isimler ve daha fazlası 1998 yılında G.W. Bush dönemi öncesinde eski ABD Başkanı Bill Clinton'a Saddam Hüseyin'in devrilmesi için mektup yazmışlar ve birçoğu G.W. Bush yönetiminde kilit noktalarda görevler almışlardır. Bu isimler: Elliott Abrams, Richard L. Armitage, William J. Bennett, Jeffrey Bergner, John Bolton, Paula Dobriansky, Francis Fukuyama, Robert Kagan, Zalmay Khalilzad, William Kristol, Richard Perle, Peter W. Rodman, Donald Rumsfeld, William Schneider Jr., Vin Weber, Paul Wolfowitz, R. James Woolsey, Robert B. Zoellick dir. Mektubun tam metni ise aşağıdaki gibidir.

> Sayın Başkan, Bu mektubu yazmamızın nedeni, Irak'a ilişkin mevcut Amerikan politikalarının başarılı olmadığına ve Ortadoğu'da yakın bir zamanda, Soğuk Savaşın sona ermesinden bu yana bildiklerimizin tümünden daha ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya kalabileceğimize inanmış olmamızdır. Önümüzdeki Birliğin Durumu konuşmasında, bu tehlikeyi karşılamak üzere açık ve kararlı bir hareket hattı çizme fırsatınız bulunuyor. Bu fırsatı kullanmanızı ve ABD'nin tüm dünyadaki dost ve müttefiklerinin çıkarlarını koruyacak yeni bir stratejiyi açık bir dille ifade etmenizi kuvvetle tavsiye ediyoruz. Bu strateji her şeyden önce Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesini amaçlamalıdır. Bu zor, fakat gerekli girişim için tüm desteğimizi sunmaya hazırız. Saddam Hüseyin'i "etkisizleştirme" politikası, son birkaç aydır sürekli aşınmaktadır. Son gelişmelerin gösterdiği gibi, BM denetimlerini engellediği ya da savsakladığı zaman Saddam'ı cezalandırmak veya yaptırımları uygulamaya devam etmek için artık Körfez Savaşı'ndaki ortaklarımıza bel bağlayamayız. Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları üretmediğinden emin olma olanağımız büyük ölçüde azaldı. Denetimler tümüyle kaldığı yerden yeniden başlasa bile –ki şu anda bu, hayli ihtimal dışı görünüyor– Irak'ın kimyasal ve biyolojik silah üretimini izlemenin

imkânsız değilse bile zor olduğunu geçmişteki deneyimlerimizden biliyoruz. Denetçilerin uzun bir süre boyunca Irak'taki birçok tesise giremeyecek olması, Saddam'ın tüm sırlarını açığa çıkarmalarını daha da olanaksız hale getirdi. Sonuç olarak çok uzak olmayan bir gelecekte, Irak'ın bu tür silahlara sahip olmadığına yeterince kesin biçimde karar veremeyeceğiz. Böylesi bir belirsizlik, kendi başına, Ortadoğu'nun bütününde ciddi bir istikrarsızlaştırıcı etki yaratacaktır. Eklemek gereksiz; eğer Saddam kitle imha silahları elde etme yeteneğine kavuşursa –ki mevcut politik hattı izlemeyi sürdürdüğümüz takdirde bunu yapması hemen hemen kesindir– bölgedeki Amerikan askerlerinin, İsrail ile ılımlı Arap ülkeleri gibi dost ve müttefiklerimizin yanı sıra, dünyanın önemli bölümüne petrol sağlanması işinin güvenliği tümüyle tehlike altına girecektir. Sayın Başkan, haklı olarak açıkladığınız gibi, 21. yüzyılın ilk bölümünde dünyanın güvenliği, büyük ölçüde bizim bu tehlike karşısında nasıl davranacağımıza bağlı olacaktır. Tehdidin büyüklüğü göz önüne alınırsa, başarısı ancak koalisyon ortaklarımızın sadakatine ve Saddam Hüseyin'in işbirliğine bağlı olan mevcut politika, tehlikeli biçimde kifayetsizdir. Tek kabul edilebilir strateji, Irak'ın kitle imha silahlarını kullanma ya da kullanmakla tehdit etme olasılığını saf dışı eden bir stratejidir. Bu, kısa vadede, diplomasinin açık biçimde başarısızlığa uğraması halinde askeri eyleme girişmeye hazır olmak anlamına gelir. Uzun vadede ise, Saddam Hüseyin ve rejimini alaşağı etmek demektir. Şu anda Amerikan dış politikasının amacının bu olması gerekiyor. Bu amacı açık bir şekilde dile getirmenizi ve yönetiminizin dikkatini Saddam rejiminin devrilmesine yönelik bir stratejiye çevirmenizi kuvvetle tavsiye ediyoruz. Bu tüm diplomatik, politik ve askeri çabaların birleştirilmesini gerektirecektir. Bu politikayı uygulamanın tüm tehlike ve zorluklarının farkında olsak da, bunu yapmamanın tehlikelerinin daha büyük olduğuna inanıyoruz. Her halükârda Amerikan politikası, BM Güvenlik Konseyi'nin oybirliğine varmasını bekleme konusundaki yanlış ısrarla daha fazla sakatlanamaz. Kararlılıkla davranmanızı kuvvetle tavsiye ediyoruz. ABD'ye ve müttefiklerine karşı kitle imha silahları tehdidine son vermek için derhal harekete geçerseniz, ülkenin en temel ulusal güvenlik çıkarları doğrultusunda davranıyor olacaksınız. Zayıflık ve akıntıya kapılma hattını kabullenirsek, çıkarlarımızı ve geleceğimizi riske atarız. Saygılarımızla.[47]

---

[47] Aktaran, Yanardağ, *Yeni Muhafazakarlık Neo-Conlar,* s. 74.

Yukarıda okuduğumuz 1998 yılına ait mektupta Yeni Muhafazakarların Soğuk Savaş sonrası Irak'ın ABD'nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturduğu vurgulanmakta ve Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Saddam Hüseyin'i devirmek için dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'un elinde bir şans bulunduğunu ve bu şansı kullanması gerektiği şiddetle tavsiye edilmiştir. Yeni Muhafazakarlar tarafından hazırlanan bu mektupta, "askeri seçenekler" ve "Saddam Hüseyin rejiminin alaşağı edilmesi" gibi ifadelerin yer alması, Yeni Muhafazakar düşünürlerin dış politikadaki sert güç tercihlerinin 11 Eylül terör saldırıları öncesine dayandığını göstermektedir. Irak Savaşı sırasında yok sayılan BM kararları 1998 yılına ait bu mektupta da yok sayılmış, BM kararlarının beklenemeyeceği, ABD'nin derhal harekete geçmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Sonuç olarak Irak Savaşının gerçekleşmesinde öne sürülen gerekçeler ve yanlış istihbarat raporlarının benzerlerini 11 Eylül 2001 terör saldırılarından önce 1998 yılında Yeni Muhafazakarlar tarafından dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'a iletildiğini ilgili mektupta görmekteyiz.

Bu başlık altında Yeni Muhafazakarlığın tanımı, nasıl ortaya çıktığını, ideolojisi, kurucuları, temsilcileri ve epistemik topluluk olup olmadıkları incelenmiştir. Yeni muhafazakarlığın kurucusu olarak adlandırılan Leo Strauss, Chicago üniversitesinde felsefe dersleri vermiş ve felsefe alanında bir çok yayın yapmıştır. Genellikle modernite eleştirileri yapan Strauss, modernitenin ABD'nin değerlerini yıkabileceğinden bahsetmiştir. Strauss'a göre dünya üzerindeki birçok rejim kötüdür fakat ABD bu kötü rejimler arasında en az kötü olan rejimdir. Bu noktada ABD ile geriye kalan dünya ülkeleri karşılaştırılmış ve ABD diğer ülkelerden üstün konumda gösterilmiştir. Strauss, elitlerin toplumun üzerinde olduğunu vurgulamış, insanlar arasında sınıflandırmada bulunmuştur. Toplumu ilglendiren kararların elitler vasıtasıyla verilmesi gerekliliğini vurgulamıştır. Strauss'tan sonra Yeni Muhafazakarlar için ikinci isim olarak anılan Albert Wohlstetter, Soğuk Savaş döneminde etkili olmuş askeri stratejisttir. Leo Strauss gibi Albert Wohlstetter de Chicago Üniversitesinde akademisyenlik görevini yürütmüştür. Soğuk Savaş döneminde "detant" yani denge politikasını eleştirerek ABD'nin SSCB'ye karşı daha sert adımlar atması gerektiğinin altını çizmiştir. Wohlstetter özellikle nükleer silahların azaltılmasını içeren anlaşmalara karşı çıkarak ABD'nin askeri sanayisine ve yapılanmasına daha fazla para harcaması gerektiğinin altını çizmiştir. Wohlsttetter ve üçüncü kuşak Yeni Muhafazakarlar bu noktada benzerlik göstermektedir. Örneğin William Kristol ve Robert Kagan benzer şekilde ABD'nin güvenliğini güçlendirmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Çalışmanın bu

başlığında Leo Strauss, Albert Wohlstetter, Allan Bloom, Irving Kristol, William Kristol, Robert Kagan, Richard Perle, David Frum, Paul Wolfowitz'in söylemleri, fikirleri ve çeşitli think thank, kitap ve dergilerdeki yazıları analiz edilerek Yeni Muhafazakar olarak anılan bu isimlerin düşünceleri incelenmiştir. Peter Haas'ın epistemik topluluk tanımı bu başlık altında incelenmiş, Yeni Muhafazakar isimlerin akademik ve siyasi ağları, ürettikleri bilgiler ve bunların ABD hükümeti tarafından dış politikada kullanımı bu doğrultuda gözden geçirilmiş, Yeni Muhafazakarların aile ve akraba bağlantıları dışında birçok noktada epistemik topluluğa benzerliği görülmüştür.

Üçüncü Başlık altında Soğuk Savaş'ın bitişi ile 11 Eylül 2001 terör saldırıları arasında kalan on yıllık dönemin Yeni Muhafazakarlar tarafından nasıl kullanıldığını, on yıllık dönemdeki söylemlerin nasıl kademe kademe şiddetlenerek arttığını ve toplumda 11 Eylül'den bir yıl önce Irak işgali gereklidir algısının oluşturulduğu söylemleri inceleyeceğiz.

3. SOĞUK SAVAŞ SONRASI DÜŞMAN ARAYIŞI

İki kutuplu Dünya düzeninde ABD galip geldikten sonra, yani eski ABD Başkanı Ronald Reagan'ın ifadesiyle "Şer İmparatorluğu" Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ABD dış politikasının geleceği üzerinde tartışmalar başlamıştı. Huntington'a göre onlarca yılını Sovyetler Birliğine karşı politika üreterek geçiren ABD, Soğuk Savaş'tan sonra kendisine yeni hedefler ve düşmanlar bulması gerekiyordu.[48]

ABD'de Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında "Radikal İslam" hatta sadece "İslam" kötü, gerici, barbarlık olarak nitelendirilmiş, tıpkı "Kızıldereliler" ile karşılaşan ilk Püritan topluluğunun yerlileri barbar, şeytani ve pagan olarak; köle sahibi beyaz protestan grupların ise siyahileri cahil, tembel, insan dışı varlıklar olarak nitelemeleri gibi bu karşıtlıklar ve söylemlerle toplumda olumsuz yer edinmesine sebebiyet vermişti. Buradaki sorun "Radikal İslam" tehlikesi vurgulanırken sıradan Müslümanların da aşağıda 'ABD'de Müslümanlara Yönelik Şiddet ve Nefret Söylemlerinin Artışı' başlığı altında inceleyeceğimiz gibi bir genellemeye maruz kalarak ayrımcılığa uğramış olmasıdır.

> 11 Eylül saldırıları genç yeni muhafazakâr kuşağın 1990'lı yıllarda geliştirdiği fikirlerin hayata geçmesi için önemli eşik olmuştur. Bunun nedeni sadece bazı yeni muhafazakârların George W. Bush yönetiminde görev alıyor olması değil, aynı zamanda "radikal İslami terörizm"in özgürlüğün karşısındaki ideolojik tehdit olarak komünizmin yerini almasıydı.[49]

Francis Fukuyama, *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika* adlı kitabında, Yeni Muhafazakar düşünceye sahip Charles Krauthammer'in ifadelerini alıntılayarak, "Radikal İslam, camilerde ve medreselerde eğitilip hazırlanan, Hitler gençliği veya Komsomol (Komünist Gençlik Örgütü) kamplarından çok daha etkili, aynı zamanda eski ve engin bir coşku geleneğinden gelmektedir." ifadelerine yer vermiştir.[50] Oysa ki Fukuyama'nın *Tarihin Sonu* tezinde Soğuk Savaş'tan sonra dünya ulaşabileceği en üst seviyeye ulaşmış, liberal demokrasi galip gelmişti. Fakat ABD'nin tehdit algıları Soğuk Savaştan sadece birkaç yıl sonra tekrar açılmıştı. Çünkü Samuel Huntington gibi düşünürlere göre devleti ayakta tutan bir düşman gerekmekteydi. Dolayısıyla Çin, Afganistan, İran, Irak

---

[48] Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2017), 6.
[49] Charles Krauthammer, "In Defense of Democratic Realism", *The National Interest*, 77 (2004), 20.
[50] Fukuyama, *Neo-Conların Sonu*, s. 79.

veya Yeni Muhafazakârlar tarafından sıkça ifade edilen Saddam Hüseyin'in iktidarındaki gibi diktatör rejimler ABD'nin ulusal güvenliğine tehdit oluşturmaktaydı.

Fukuyama, Robert Kagan ve William Kristol'ün "ABD'ye karşı olan diktatörlere ve düşmanlara karşı yol haritası, bu güçlerin yıkılması ABD'nin çıkarları ile liberal demokratik ilkelerin desteklenmesini; ve [...] insan kötülüğünün daha aşırı hallerine karşı mücadele etmeye çalışanlara yardım sağlanması"[51] aktarmıştır. Robert Kagan ve William Kristol'ın söylediklerinden yola çıkarak George W. Bush döneminde gerçekleşen 11 Eylül terör saldırıları öncesi ve sonrasında sıkça ifade edilen söylemlerle birçok noktada uyuşmaktadır. Bu nedenle Soğuk Savaş sonrası boşluğa düştüğü söylenilen ABD dış politikası için bir kesim tarafından yeni arayışlar (politikalar) mı oluşturmaya çalışıyordu sorularına en net cevabı Huntington veriyor. "Soğuk Savaş döneminde inşa edilen kozmosun yıkılması, bir "kaos korkusunu"' tedavüle sokuyordu: Böylece bizleri kaostan kurtaracak yeni bir kozmosu inşa edecek bir "x" teorisi beklenir oldu."[52]

> Kristol ve Kagan, açık bir şekilde, rejim değişikliğini Yeni Reagancı politikalarının ana unsuru olarak savunuyolardı. Zorba rejimleri, anlaşmalar, uluslarası hukuk veya normlar yoluyla medeni kurallar çerçevesinde hareket eder duruma getirmenin tamamıyla gerçek dışı olduğunu; uyumu ve ortak çıkarları uzun vadede yalnızca demokratikleştirmenin temin edebileceğini iddia ediyorlardı. Yani ABD'nin düşman diktatör devletlere karşı gücünü kullanması ve demokratikleştirmesi fikirlerinden bahsediyorlardı. 1991 yılındaki Körfez Savaşı esnasında ABD'nin Saddam Hüseyin'i öldürmek üzere Bağdat'a girmemesinin bir hata olduğunu söylüyorlardı.[53]

Kristol ve Kagan'ın yazılarından anlaşılacağı üzere "düşman" ilan edilen ülkelerle sorunları çözmenin o ülkeleri diplomasi dışı demokratikleştirme temelinde gerçekleşebileceği fikirleri 11 Eylül öncesi Yeni Muhafazakar çevre tarafından ifade ediliyordu. Fukuyama tarafından Wilsoncu oldukları iddia edilen Kristol ve Kagan'ın yazılarında hem iyi ve kötü karşılaştırmaları, iyinin kötüyü düzeltmesi gerekliliği fikirleri, hem de Ronald Reagan dönemi Savunma Bakanı Yardımcısı Richard Perle'nin "kötünün masumları hedef almasının ahlaki bir niteliğe sahip olan ideolojik bir savaş olduğu" ifadeleri

[51] Fukuyama, a.g.e., s. 51.
[52] Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, s. 6.
[53] Fukuyama, *Neo-Conların Sonu*, s. 52.

Strausscu felsefeyle benzerlik göstermektedir. Çünkü Strauss kötüler arasında kötünün iyisi olan rejimin ABD'nin içinde bulunduğu rejim olduğunu savunmakta ve ABD'nin öncü olması gerektiğini vurgulamaktaydı. Ayrıca Strauss yukarıda açıkladığımız gibi elitlerin topluma yalan söyleyebileceğini ve toplum adına hareket etmesi gereken grupların elitler olması gerekliliğini vurgulamaktadır. Yani bu düşünceye göre kötüler arasındaki kötünün iyisi olan ABD rejimi Dünya düzeninde elit olmakta ve kötü rejimlerin temizlenmesi konusunda insiyatif alabilmektedir. Kristol ve Kagan'ın 1990'lı yılların sonlarında Wilsoncu olduğunu söyleyen Fukuyama, aynı zamanda Kristol ve Kagan'ın yine aynı on yıl içerisinde 1996 yılında *Foreign Affairs*'te yazmış oldukları makalenin 2000 yılında genişletilerek kitap olarak yayımlanmış hali olan *Present Danger* üzerinden bu isimleri Yeni Muhafazakar olarak nitelemekte, kendisiyle bir ismin Yeni Muhafazakar olup olmadığı konusunda tekrar çelişkiye düşmektedir.

> Kristol ve Kagan'ın [...] "sıkı" Wilsonculukları, Clinton yönetiminin birçok politikasıyla örtüşüyor. [...] Kristol ve Kagan gibi neo-conlar, olayları farklı yorumlamışlardır. Present Dangers'da şunları yazmışlardı: Amerika'nın diktatörlerce yönetilen devletlerde rejim değişikliklerini desteklemek amacıyla gücünü kullanması düşüncesi, birçok kişiye göre ütopyadır. [...] Flipinler, Endonezya, Şili, Nikaragua, Paraguay, Tayvan ve Güney Kore gibi hiç beklenmedik yerlerde diktatörlüklerin devrildiklerini gördükten sonra, Irak gibi bir yerde rejim değişikliğini hayal etmek ne kadar ütopiktir? [54]

Soğuk Savaş sonrası dönemde tehlike ve tehdit algısı üzerinden düşman yaratma söylemlerini içerisinde barındıran metinler/yayınlardan bazıları kademe kademe artış gösterecek şekilde aşağıda sıralanmıştır.

3.1. Francis Fukuyama – Tarihin Sonu ve Son İnsan

Soğuk Savaş'ın resmi olarak bitmesinden iki yıl önce 1989 yılında Yeni Muhafazakarların kurucu liderinden biri olan Irving Kristol'un kurduğu *The National Interest* dergisinde Francis Fukuyama tarafından "Tarihin Sonu" başlıklı bir makale yayımlandı. Makale genel çerçevesiyle liberal demokrasinin komünizm ve faşizm karşısında galip geldiğinden, liberalizmin ekonomik, demokrasinin ise politik açıdan en uygun yönetim

---

[54] Fukuyama, a.g.e., s. 53-66.

şekli olduğu savunulmuştur. Soğuk Savaş sonrasında kazanılan zaferin ise tarihin sonu olduğundan bahsetmektedir. Tarihin sonu deyimi ise herhangi bir yıkımın veya dünyanın sonunun geldiğini değil, insanlığın ideolojik evriminin son noktasına ulaştığı ve nihai siyasal yönetim biçimine ulaşıldığının altını çizmektedir. Yani Soğuk Savaş bitmiş ve galip gelen tarafın ideolojisinin tüm dünyaya yayılacağı ifade edilmişti. Fukuyama, "Prof. Dr. Allan Bloom ve Prof. Nathan Tarcov 1988-1989 Chicago Üniversitesinin ders yılında konferans vermek için beni davet etmeselerdi Tarihin Sonu ne makale ne de kitap olarak ortaya çıkabilirdi. İkisi de uzun yılladır hocam ve dostum [...] Ayrıca kitabı tamamen ya da kısmen okuyup yorumlayan Irving Kristol [...] RAND Corporation başkanı Jamees Thompson, bu kitabı hazırlarken bana bir çalışma odası sağlayarak büyük bir nezaket gösterdi."[55] Cümleleriyle Yeni Muhafazakar kuruculara teşekkürlerle giriş yapan ve aynı zamanda Yeni Muhafazakar akımın tam olarak içerisinde bulunduğunu gösteren Fukuyama'nın ifadeleri Yeni Muhafazakarlığı anlamada çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Fukuyama, *The National Interest*'te yayımlanan "Tarihin Sonu" adlı makalesinden iki yıl sonra 1992 yılında *Tarihin Sonu ve Son İnsan* adlı kitabını yayımlamıştı.

Francis Fukuyama, insan doğası için en uygun yaşam ve toplumsal düzenin liberalizmle gerçekleşeceğini savunmuştur. Tarih boyunca gerçekleşen mücadelelerin de bu bağlamda gerçekleştiğini, köle-sahip ilişkisinin de temellerinde bu çatışmanın yattığını vurgulamaktadır. Fukuyama, siyasal güçlerin karşısında sonunda kazananın liberalizm olduğunu vurgulamıştır. Fukuyama bu tezini güçlendirmek için de Soğuk Savaş'ın sonucunda Rusya ve Çin gibi doğu bloğunda olan ülkelerin batılı sistemlere yöneldiğini vurgulamıştır.

Fukuyama liberalizm ve demokrasinin karşısında duran güçlerin elbet yıkılacağını, sonunda kazananın demokrasi olacağını söylemiştir. Bu konuya ilişkin ise henüz Soğuk Savaş'ın sıcak ve çatışmalı dönemlerinde gerçekleşen birtakım olayları örnek göstermiştir.

> Peru'da 1980'de on iki yıllık bir askeri yönetimden sonra yeniden demokratik bir hükümet seçildi. 1982'de Falklands/Malvinas Savaşı Arjantin'deki askeri cuntanın sonunu hızlandırdı. [...] Uruguay ve Brezilya'da 1983 ve 1984'te askeri yönetimler işbaşından uzaklaştı [...] 1990 başında Nikaragua'daki sandinist hükümet bile

[55] Fukuyama, a.g.e., s. 9.

serbest seçimlerde Violetta Chamorro yönetimindeki bir koalisyona yenik düştü. 1986'da Filipinli diktatör Ferdinand Marcos devrildi. [...] Güney Kore'de General Çun Do Hvan istifa etti. Şimdi geriye baktığımızda, otoriter rejimlerin iktidarlarını sürekli koruyabileceklerine, daha geniş anlamda güçlü devletlerin yaşam gücü olan yanlış inancımız nedeniyle diktatörlüklerin krizini büyük ölçüde küçümsemiş olduğumuzu söyleyebiliriz.[56]

Fakat Fukuyama'nın makalesi henüz Soğuk Savaş bitmemişken yayımlanmış, kitabı ise Soğuk Savaş'ın bitiminden yalnızca bir yıl sonra çıkmıştı. Dolayısıyla Fukuyama'nın altını çizdiği noktalarda dünya ideal noktaya ulaşmış değildi. Nitekim dünyanın süregelen gelişimine ve ilerleyişine baktığımız zaman da sadece bir fikrin son nokta olarak gösterilmesi teorik olarak gerçekçi olamazdı. Ayrıca, Fukuyama liberal demokrasiye sahip ülkeler ile buna sahip olmayan ülkeler arasında karşıtlık yaratmış, diğer ülkeleri tarihten uzak tutmuştur. Fukuyama'nın bahsettiği demokrasi vurgulu bu yönelim, sonraki süreçte otoriter rejimlerin Yeni Muhafazakârlar tarafından düşmanlaştırılmasına yol açacak zemini hazırlamıştır. Çünkü Fukuyama'ya göre artık liberal demokrasi son noktadır. Liberal demokrasiye sahip olmayan ülkeler ise tarihin dışındadır. Yeni Muhafazakarların dış politikada sıkça ifade ettikleri diktatör rejimlerin ABD'nin ulusal güvenliğine tehlike arz etmeleri, yaratılan bu karşıtlıkla örtüşmektedir. Nitekim, Irak Savaşının gerekçelerinden biri de Saddam Hüseyin ile diktatör bir rejime sahip olan Irak'ın demokratikleştirilmesiydi. Sonuç olarak, Soğuk Savaş'ın ardından yeni bir düşman ihtiyacı hisseden Yeni Muhafazakârlar, Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" teziyle birlikte diktatör rejimleri güvenlikçi dış politika algısıyla tehdit olarak algılamışlardır.

"Tarihin Sonu" tezi Fukuyama'ya göre nihai sona ulaşmanın formülünü vermekteydi fakat, Immanuel Wallerstein'e göre "Soğuk Savaş'tan sonraki bu yeni durum kimileri tarafından şaşaalı bir şekilde "tarihin sonu" diye selamlandı, ama çoğu insan tarihin bitimsiz yoluna devam etmekte olduğunu düşünüyormuş gibiydi."[57] ifadeleriyle eleştirilmiştir. Sonraki süreçte Fukuyama'nın ifadelerine ve yazılarına baktığımız zaman bu durumu Fukuyama'nın kendisinin de fark ettiğini anlayabiliriz. 1993 sonrası dönemde yeni tehdit Fukuyama tarafından teşhis edilmişti. Fukuyama'ya göre, "'Radikal İslam' camilerde ve

---

[56] Francis Fukuyama, a.g.e., s. 42.
[57] Immanuel Wallerstein. *Amerikan Gücünün Gerileyişi: Kaotik Bir dünyada ABD* (İstanbul: Metis, 2004), 114.

medreselerde eğitilip hazırlanan Hitler gençliği veya Komsomol (Komünist Gençlik Örgütü) kamplarından çok daha etkili, aynı zamanda eski ve engin bir coşku geleneğinden gelmekteydi."[58]

Francis Fukuyama'nın tezinin eksik görülen noktalarını Samuel Huntington 1993 yılında *Foreign Affairs* dergisinde "Medeniyetler Çatışması" adlı makalesini yayımlayarak doldurmuştur. Huntington makalesinde kültürel çatışmaların geleceğin çatışmalarını oluşturacağından bahsetmekteydi.[59] Huntington bu makalenin ses getirmesinin ardından 1994 ve 1995 yıllarında Harvard Üniversitesinde Soğuk Savaş sonrasının doğasıyla ilgili seminerler vermiş, 1996 yılında ise bütün bu çalışmalarının birikimi olarak adlandırdığı *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* adlı kitabını yayımlamıştı. Kitap, 1993 yayımladığı makale gibi büyük sükse yaratmıştı. Huntington'u net bir şekilde Yeni Muhafazakâr olarak adlandırmak mümkün olmasa da 1991 sonrası dönemde yapmış olduğu bu çalışmayla beraber o döneme ciddi bir etkisi olmuştur. Peki neydi bu Kültürel Çatışma? Huntington'un deyimiyle: Medeniyetler Çatışması.

3.2. Samuel Huntington - Medeniyetler Çatışması

Samuel Huntington, 1996 yılında yazdığı kitabında Soğuk Savaş'tan sonra dünyadaki çatışmaların farklı medeniyetler yani kültürler arasında çıkacak olan çatışmalardan dolayı olacağını ileri sürmüştür. Kendi deyimiyle halkların kimlikleri ve sembolleri arasında gerçekleşecek çatışmalar olacaktı. Bu semboller ve kimlik çatışmalarını örneklerken bayrak, haç, hilal ve kültürel kimliği betimleyen semboller gibi ögeler kullanmayı tercih eden Huntington, kimliklerin ve kültürlerin insanların içerisinde var olan, birçok insan için en anlamlı şey olan gücü betimlemekteydi. Kültür ve kimliklerden bahseden Huntington, Dünya üzerinde bulunan yedi farklı kültürü Çin, Japon, Hindu, İslam, Batı, Latin Amerika ve muhtemelen Afrika olarak ayırmıştır. Huntington biz kimiz sorusunu dile getirerek artık insanların kendi benliklerini arayacaklarını, bundan dolayı da ideolojik savaşlar yerine kimlik savaşlarının ortaya çıkacağını, bu ayrım dünyadaki medeniyetler arasında ayrım yaratacağını belirtmiştir. Huntington, "Bu yeni dünyada yöresel politika, etnik duruma dayalı veya en azından ona bağlı politikadır. Küresel politika da medeniyetler

[58] Fukuyama, *Neo-Conların Sonu*, s. 42.
[59] Samuel Huntington, "The clash of civilizations?" *Foreign Affairs* 73,3 (1993 Yaz): 24

politikası olmaktadır. Süper güçlerin rekabeti yerini medeniyetlerin çarpışmasına bırakmıştır."[60]

Huntington bütün bu olası kültürel çatışmaların yeni nesil savaşların temelini oluşturacağını savunurken Müslümanlar ve Batı'nın savaşının halihazırda başlamış olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu nokta önemlidir; çünkü Huntington'un bu noktadan sonra kullanacağı söylemler karşıtlık üretmektedir. Nitekim İslam ve Hristiyanlık tarihsel bir geçmişe ve iletişime sahip olan, aynı coğrafyalarda ortaya çıkan üç ilahi dinden ikisidir. Dolayısıyla aralarındaki varlık çatışması olağan ve doğaldır. Fakat Huntington bu çatışmayı kültürel farklılıkları baz alarak ele almıştır. Aslında Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezi bu bağlamda Fukuyama'nın çalışmasıyla benzerlik göstermektedir çünkü Huntington demokrasiyi kültürleştirmekte ve bu kültürün Batı'ya ait olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla Huntington Batı kültürünü diğer altı kültürün üstünde konumlandırıyor. Bu durumda demokrasiye sahip olmayan kültürler tıpkı Fukuyama'nın yarattığı zemin gibi "düşman" ya da düşman olmasa bile "öteki" konumunda ele alınacak zemini hazırlıyor. Bunun dışında Huntington'a göre İslam ve Hristiyanlık arasındaki savaşı Müslüman nüfusun hızlı artışı temellendirmektedir. Huntington,

> İslamiyet hem din değiştirme hem de nüfusun çoğalmasıyla artmaktadır. Dünyadaki Hristiyanların oran 1980'lerde en yüksek düzeye, %30'a gelmiş bir süre değişmemiştir ve şu anda dünya nüfusunun ancak %25'i Hristiyan olarak kalacaktır. Yüksek nüfus artışı nedeniyle dünyadaki Müslümanların oranı dramatik bir biçimde artmaya devam edecektir. Bu yüzyılın sonunda dünya nüfusunun %20'si Müslümanlardan oluşacak, daha sonra sayıca Hristiyanları geçecekler ve büyük bir olasılıkla 2025 yılında dünya nüfusunun %30'unu oluşturacaklardır.[61]

İslam ve Hristiyanlık arasındaki çatışmayı vurgulayan Huntington'a göre Marksizim-Leninizm, Ekim Devrimi, Sosyalizm, Dünya Savaşları tarih perdesindeki tabiri caizse film arasındaki reklam gibiydi. 1400 yıllık İslam ve Hristiyanlık çatışması derinden derine yürümektedir. Komünizm çöktükten sonra perde kalktı ve geriye kalan Hristiyanlık ve İslam baş başa kaldı demektedir. Huntington'un bu söylemlerinde Soğuk Savaş sonrası çatışma

---

[60] Samuel P. Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* (İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2017), 25.
[61] Huntington, a.g.e, s. 85.

yaşayabilecek olan yedi farklı coğrafyayı büyük oranda Hristiyanlık ve İslam coğrafyasına indirgediğini okuyabiliriz.

Umberto Eco'nun bahsettiği gibi düşman yaratma gerekliliği bir ülkeyi veya toplumu ayakta tutar[62] fikri bu noktada daha anlaşılır hale gelmektedir. Eco'ya göre,

> Kötülük imparatorluğu ortadan kalkıp büyük düşman Sovyetler dağılınca Amerika Birleşik Devletleri'nde olanlara bakmak lazım. Sovyetler Birliği'yle mücadele ederken aldığı yardımları hatırlayıp ABD'ye yardım elini uzatan ve Bush için yeni düşmanlar yaratarak hem ulusal kimlik duygusunu, hem de kendi iktidarını pekiştirme fırsatı veren Bin Ladin olmasaydı, kimlikleri çökerdi. Düşman sahibi olmak sadece kimliğimizi tanımlama açısından değil, aynı zamanda kendi değer sistemimizi ölçebilmek için bir engel edinmek ve o engelle yüzleşirken kendi değerimizi sergileyebilmek açısından da önemlidir.[63]

1990'lı yıllardan itibaren ABD dış politikasında üretilen söylemler, Fukuyama ile birlikte liberal demokrasi vurgusuyla başlamış, Huntington ile beraber gelecekteki savaşların kültürler arasında gerçekleşeceğinin altı çizilerek devam etmiştir. Fukuyama'nın tezinde demokrasi vurgulu bu yönelim karşıtlık yaratırken, Huntington'un tezinde bu karşıtlık kültürler arasında kurulmuştur. Sonraki süreçte ise Genç Yeni Muhafazakarlar olarak adlandırılan Robert Kagan ve William Kristol'ün söylemleri 11 Eylül terör saldırılarından önce sertleşerek doruk noktasına ulaşmıştır. Aşağıda bu isimlerin çalışmaları incelenecektir.

3.3 Robert Kagan ve William Kristol – Günümüz Tehlikeleri: ABD Dış ve Savunma Politikasındaki Krizler ve Fırsatlar

Robert Kagan ve William Kristol 1996 yılında *Foreign Affairs*'te yazdıkları makaleyi 2000 yılında kitap olarak yayımladılar. Kristol ve Kagan'a göre Soğuk Savaş'ın bitimiyle beraber "şaşkın on yıl" dan sonra ABD'nin çıkarları ve değerleri tehlike altına girmiştir. Bu çalışmada İran, Irak, Kuzey Kore, Rusya ve Çin gibi ülkelere karşı ABD Başkanı'nın cesur ve vizyon sahibi kişilikte olması ve ABD ordusunun kullanılması yani sert gücün tercih edilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

Kristol ve Kagan'a göre ABD menfaatleri Amerikan değerlerinden ayrılmaz bir bütündür. ABD ordusuna ayırılan bütçenin diğer devletlere oranla çok daha fazla olmasına

---

[62] Umberto Eco, *Düşman Yaratmak* (İstanbul: Doğan Kitap, 2014), 34.
[63] Eco, a.g.e., s. 16.

rağmen bütçenin daha fazla arttırılması, balistik füze savunma sisteminin kurulması ve Reagan savunma harcamalarının üçte biri kadar arttırılacak hale getirilmesi ve daha sert adımların atılması gerektiği savunuluyor.

Kristol ve Kagan, ABD'nin son yıllardaki liberal dış politikasının sert güç kullanımını engellediğini, 1. Körfez Savaşında Saddam Hüseyin rejiminin değiştirilememesinin sebebi olarak liberallerin ABD Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasının önünü kestiğini ve bu nedenden dolayı 1. Körfez Savaşının istenilen sonuca tam olarak ulaşılamadığının altını çizmiştir. İkinci Irak Savaşı ise yarım kalan bu işin tamamlanması için önemli bir yer teşkil etmekteydi. Kristol ve Kagan "liberallerin BM ve evrensel normların uygulanması gerekliliği fikirlerinin kabul gördüğünü fakat icraatı kimin yapacağı konusundaki belirsizlikler olduğunu vurgulamıştır."[64] Kitapta, Liberallerin dış politikadaki çekimserliği ve askeri seçenekleri kullanmaması eleştirilmektedir. Somali hariç ABD'nin anında güç kullanamadığını, bunun ABD'nin ulusal gücünü tehlikeye attığını vurgulamakta, liberallerin özellikle de anti-militaristlerin bu politikalarının ABD'nin gücünü kırdığını belirtmektedirler. Bu noktada Yeni Muhafazakar düşüncenin önemli temsilcilerinden olan Kristol ve Kagan'ın liberallerin aksine Yumuşak Güç (Soft Power)[65] yerine Sert Güç (Hard Power)[66] kullanılması gerektiğinin vurguladığını görmekteyiz.

Kagan ve Kristol, muhafazakarları iki farklı düşünen gruplar olarak tasfir etmektedir. Birinci grup olan izolasyoncular, Amerikan ordusunun gücünün dinamik olmasını savunmaktadırlar; fakat bu grup dünyadaki sorunlara müdahil olmaya karşı çıkmaktadırlar. Diğer grup olan enternasyonalistler ise dünyadaki düzeni korumak için ABD'nin elindeki gücü kullanması gerekliliğini savunmaktadırlar.

> 1950'lerin ortalarından itibaren eski izolasyonistlerin çoğu, komünizme karşı ortak bir savaşta enternasyonalistlere katıldı. Soğuk Savaş süresince eski anlaşmazlıklar derin dondurucuya yerleştirildi. Cumhuriyetçi Parti içerisindeki bu iki kamp, birçok realistin tercih ettiği daha uzlaşmacı veya tutuklayıcı politikalara direnmek için

[64] Kristol ve Kagan, *Present Dangers*, s. 182.
[65] Yumuşak güç: ulusal çıkarları bir diğer ülke karşısında kültür, ideoloji, kurum, kuruluşlar gibi araçlarla sağlamaktır.
[66] Sert güç: ulusal çıkarların bir diğer ülke karşısında askeri güç vasıtasıyla sağlanmasıdır.

biraraya geldiler. [...] İki grup arasındaki tam birliktelik ise muhafazakarların 1980 yılında Ronald Reagan'ı desteklemek için bir araya gelmesiyle oluşmuştur.[67]

Komünizm karşıtlığıyla bir araya gelen bu iki grup 30 yıldan uzun bir süre ortak eylem planlarıyla birlikte hareket etmişlerdir. Fakat Sovyetlerin yıkılmasıyla beraber bu iki grup ayrılmıştır.

Kagan ve Kristol, Soğuk Savaş sonrası dönemde Saddam Hüseyin'in Kuveyt işgali, Yugoslavya'nın bölünmesi ve Bosnalı Müslümanların "öldürülmesi", Kuzey Kore'nin gizlice nükleer silahlar için malzeme üretmeye başlamasının bu tehlikeli diktatörlüklerin yirminci yüzyılın sonunda hayatta kalmasının ve yeni yüzyılda ABD ve müttefikleri için rahatsız edici olabileceğini vurgulamıştır. Bu bağlamda Kristol ve Kagan'ın enternasyonalistler ile daha yakın ifadeler kurduğu görülmektedir. Kristol ve Kagan'ın yazısında, diktatörlerin barışa meydan okuyabileceğinden, insanlara ve komşu ülkelere tehdit oluşturabileceğinden bahsetmektedir. ABD'nin tepkisizliğinin başarısızlık getirebileceği vurgulanmış fakat bunun şaşırtıcı olmayacağını, Çin'in yükselişine karşı ABD'nin sessiz kalmakta olduğunu ifade etmişlerdir. Yani ABD kısaca kendi ulusal çıkarları ve müttefiklerinin güvenliği için bu olaylara sessiz kalmıştır. Kagan ve Kristol, Clinton yönetiminin Bağdat yönetimine boş ve etkisiz tehditlerde bulunduğunu söylemektedir.

> 1989-1999 arasında savunma bütçesi ve silahlı kuvvetlerin büyüklüğü üçte bir oranında azaltıldı; Amerika'nın GSMH'nın savunma harcamalarına ayırdığı pay yaklaşık yüzde 6'dan yüzde 3'e düşürüldü; silah alımı, araştırması ve geliştirilmesine harcanan para miktarı yaklaşık yüzde 50 azaldı. Gerçekten de bir "barış temennisi" vardı ve sonuç olarak, on yılın sonunda ABD ordusu yetersiz bir şekilde donatıldı ve tükenme noktasına kadar getirildi. [...] On yıl sonra ve belki de daha erken bir zamanda, muhtemelen Irak, İran, Kuzey Kore ve Çin Kıta Amerikasını nükleer silahlarla vurma yeteneğine sahip olacak, Saddam Hüseyin'in Kuveyt'in petrol alanlarını ele geçirmek için tekrar silahlanmasıyla karşı karşıya kalabiliriz. Saddam

[67] Kristol ve Kagan, a.g.e., s. 30.

Hüseyin'in başka bir girişimi ile karşı karşıya kalabiliriz ve ayrıca Rusya'daki otoriter bir rejim 1991'de kaybettiği şeyleri geri almak için harekete de geçebilir.[68]

Yukarıda incelenen 1992, 1996 ve 2000 yıllarında yayımlanan çalışmalarda karşıtlık, düşman arayışı ve tehdit algısına yönelik söylemlerin Soğuk Savaş sonrası dönemden sonraki on yılda kademeli olarak arttığını, nihai sonuç olarak sert gücün altının çizildiğini görebiliriz. 11 Eylül 2001 terör saldırılarından önce gerçekleşen bu söylemler 11 Eylül'den sonra daha da şiddetlenmiştir. Aşağıda 11 Eylül sonrası dönem incelenmiştir.

3.4. 11 Eylül Terör Saldırıları

Binlerce insanın ölmesine neden olan 11 Eylül 2001 terör saldırıları, başta ABD olmak üzere tüm dünyada şok etkisi yaratmıştı; çünkü Pearl Harbor saldırısından sonra ABD'ye karşı kendi topraklarında bu denli ciddi bir saldırı gerçekleşmemişti. Üstelik Pearl Harbor, Hawaii adasındaki ABD donanmasına karşı bir saldırıyken, 11 Eylül de gerçekleşen terör saldırıları ABD'nin kalbindeki ikiz kuleleri ve Pentagon'u hedef almıştı. Bu, bir nevi ABD'nin dokunulmazlığının kırılganlığını gösteren bir saldırıydı. Bu nedenden dolayı Yeni Muhafazakarlar'ın ulusal güvenliğe karşı diktatör rejimlerin tehlike yarattığı söylemleri önem kazanmış ve uygulamaya sokulmuştur. Oysaki Yeni Muhafazakarlar 1998 yılında ABD Başkanı Bill Clinton'a gönderdikleri mektupta Irak'a karşı müdahalede bulunulması gerektiği ifade edilmişti fakat karşılık bulamamıştı. 11 Eylül terör saldırıları, ABD'de Yeni Muhafazakar politikalarının uygulamaya konulmasında kilit bir noktadır. 11 Eylül 2001 terör saldırısından bir yıl sonra Eylül 2002'de yayınlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji Raporu (NSS) ise bomba etkisi yaratmıştı. NSS'de bomba etkisi yaratan ifadelerden biri şu şekildeydi "Ulusumuzun karşı karşıya olduğu en büyük tehlike, radikalizm ve teknoloji kavşağında yer almasıdır. Düşmanlarımız kitle imha silahları elde etmeye çalıştıklarını açıkça dile getirmişlerdir ve eldeki kanıtlar, bu çabaların başarıya ulaşmasına izin vermeyecektir [...] Ve bir sağduyu, meşru müdafaa meselesi olarak Amerika, ortaya çıkan bu tür tehditlere karşı, onlar tamamıyla şekillenmeden önce harekete geçecektir." Bu ifadeler daha önce bahsetmiş olduğum Yeni Muhafazakar çevrelerce yapılmış olan söylemlerle örtüşmektedir. Çünkü bazı İslam ülkeleri "öteki" yani "düşman" olarak nitelendirilmiştir.

---

[68] Kristol ve Kagan, a.g.e., s. 8.

Ayrıca, bu yaklaşım Neo-liberal küreselleşme ile askeri gücü birleştiren Neo-con anlayışın diğer devletlerin demokratikleştirilerek Amerikan değerlerinin paylaşılması ve bu işbirliğini sağlayan "demokratik barış teorisi"ni benimsediğini göstermektedir. Askeri gücün ön plana çıkarılarak dış politikanın buna dayandırılması, caydırıcılık ve çevreleme gibi geleneksel doktrinler yerine askeri güç üzerinden hegemonyaya tâbi ulusların bağlılığının sürmesi ile müttefiklerin bir dünya hâkimiyeti için sonsuz bir savaş stratejisi hedeflenmiştir[69]

Fakat bu metindeki daha önemli durum ABD'nin önleyici eylem diplomasisi yani diplomatik kanallar yerine direk savaş yolunu benimsediğini açıklamasıydı. Kısacası yumuşak gücün reddedilip sert gücün uygulamaya sokulmasıydı. Temelleri Paul Wolfowitz ve Dick Cheney'e dayanan bu metin 11 Eylül saldırılarından sonra Bush Doktrini adı altında yürürlüğe konulmuştur. Bu doktrin ABD'nin istediği zaman istediği müdahaleleri yapabileceğini küresel düzende gösterecek ve büyük tepkiler toplayacaktı. Fukuyama'nın değerlendirmesine göre,

> NSS'de devrim niteliği taşıyan şey, önleyici eylemin geleneksel kavramlarını önleyici savaş kavramını içine alacak kadar genişletilmiş olmasıydı. Önleyici eylem genellikle yakın bir askeri saldırıyı bozmaya yönelik bir girişim olarak algılanır; önleyici savaş, gerçekleşmesi aylar veya yıllar sürecek bir tehdidi önlemek amacıyla tasarlanmış askeri bir harekattır. Bush yönetimi, önleyici eylem ile önleme arasındaki ince farkın artık ortadan kalktığını, önleyici eylemle ilgili kısıtlayıcı tanımlamanın genişletilmesi gerektiğini savunmuştur. ABD, belirli aralıklarla derin devletlere ulaşıp terörizmi önleyecek siyasi şartları oluşturmayı gerekli bulmamaktadır. Bu yüzden devletlerin egemenliklerine saygı duyulması ve mevcut yönetimlerle çalışılması gerektiği yönündeki Westfalya sisteminin düşüncelerini reddetmiş; üstü kapalı olarak bile olsa neo-con'ların rejimlerin önemi hakkındaki kurumlarını ve 1990'larda gerçekleştirilen insani amaçlı müdahalerin gerekçelerini kabul etmiş oluyordu.[70]

[69] Ömer Kurtbağ, *Amerikan Yeni Sağı ve Dış Politikası: Hegemonya Ekseninde Bir Analiz,* (Ankara: Uşak Yayınları, 2010), 317.
[70] Francis Fukuyama, *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika* (İstanbul: Profil Yayıncılık, 2006), 91.

Fukuyama'ya göre ABD'nin Ulusal Güvenlik Raporu'nda devrim niteliğinde adım atmasının temelinde Yeni Muhafazakarların Strauss'dan büyük oranda etkilenmesi yatabilir. Strauss'cu felsefeye göre rejimler uluslararası arenada önemli bir yer teşkil etmektedir. Strauss'a göre,

> "Klasikler eşitlikçi değillerdi. [...] "Rejimler" diye adlandırılan fenomenin başlıca anlamı bir bakıma bulanıklaşmıştır. Bu değişimin nedenleriyle, siyasi tarihin üstünlüğünü toplumsal, kültürel, ekonomik vb. tarihe bakılması olgusundan sorumlu olan nedenler aynıdır. Bu yeni tarih dallarının ortaya çıkışı zirvesini ve meşruiyetini "medeniyetler" veya "kültürler" kavramında bulur. "Medeniyet" rejimin modern ikamesidir.[...] En iyi rejim, içinde genellikle en iyi insanların yönetimde olduğu rejimdir. [...] Akılsızlar yığını bilgeleri bilge olarak tanımalı ve onlara özgürce itaat etmelidir. Strauss kitabında İngiliz libral parti üyesi Edmund Burke ahlakı reddetmiştir demektedir. Burke doğa durumunda, "bir ahde girmemiş" insanların doğal haklarının olduğunu kabul etme isteğindedir. [...] Burke sivil toplumun amacının, insanın haklarını ve özellikle de mutluluk arayışı hakkını koruma altına almak olduğunu kabul eder. Ama mutluluk sadece erdemle, "erdemlerin tutkulara getirdiği" kısıtlamalarla bulunabilir.[71]

İşte bu yüzdendir ki Straussçu düşünce özgürlük konusunda liberal hareketlere karşı çıkmaktadırlar. Straussçu düşünce "rejimin" ya da "medeniyetin" merkezi yönetimde yani merkezde olduğunu düşünmektedirler. Yani yönetendedir. Bu yüzdendir ki Afganistan ve Irak savaşları öncesindeki Amerikan medyasında geçen söylemlerin sıkça vurguladığı kısım "rejimler" idi. ABD'nin asıl hedefinin diktatör rejimleri yıkmak olduğu, teoride yığın diye adlandırılan topluma ise "demokrasi" verileceği vurgulanmıştır. Francis Fukuyama, "birçok konuda Yeni Muhafazakarlar ile Bush yönetiminin Irak savaşı sırasındaki bağlantılarının çok abartıldığını savunurken, iki tarafın kesiştiği yerin 'rejimler'"[72] olduğunu vurgulamıştır.

Yeni Muhafazakarlar, sorunun kaynağının Ortadoğu'nun siyasal kültüründe yattığını, çözüm olarak ise demokrasinin Ortadoğu'da bir yönetim biçimi olarak yayılmasını, bu sürecin insanları terörist eylemlere başvurma düşüncesinden uzaklaştıracağını, siyasal ve barışçıl yolların aranmasına yönlendireceğini savunmuşlardır.[73] Bu nedenle Büyük

---

[71] Leo Strauss, *Doğal Hak ve Tarih.* (İstanbul: Say Yayınları, 2011), 335.
[72] Fukuyama, *Neo-Conların Sonu,* s. 36.
[73] Alan Johnson. "The Neoconservative Persuasion and Foreign Policy: An Interview with Joshua Muravchik", *Democratiya,* 11,1, 270.

Ortadoğu Projesi (BOP) ortaya çıkmış; fakat ortaya çıkması ve sona ermesi fazla zaman almamıştı. İlk etapta bölge ülkelerinin demokratikleştirilmesinin yumuşak güç ile elde edilmesi hedeflenirken, sonuç olarak sert güç tercih edilmiş ve Irak Savaşı ortaya çıkmıştır.

Richard Perle'ye göre, "Radikal İslam" saldırgan bir ideolojidir ve dönemin en büyük kötülüğüdür. Richard Perle ve David Frum, *An End to Evil: How to Win the War on Terror* isimli kitaplarında "Radikal İslam" batı medeniyetlerini yıkmak ve tüm dünyaya kendi dinini zorunlu kılmak istemekte demektedir. "Radikal İslam" ile "Komünizm" arasında bağlantı kuran Frum ve Perle, "Soğuk Savaş" dönemindeki gibi ideolojik bir savaş ile karşı karşıya olduklarını belirtmiştir. Bu tehlike karşısında ise Sovyetler ile yapılan mücadelenin aksine daha farklı ve sert mücadelenin gerekliliğini vurgulamaktadır.[74] Buradaki sorun "Radikal İslam" ile mücadele verilmeye çalışılırken Müslümanların itham altında kalmaları ve sıradan yaşamlarında ayrımcılığa uğramalarıdır.

Görüldüğü üzere çeşitli think-tank ve yayın yoluyla oluşturulan söylem ve karşıtlık üretilerek oluşturulmak istenen düşman arayışı, nihayetinde düşmanın bulunmasıyla beraber hedefine ulaşmıştı; fakat gerekçesiz belgelere dayanan yıkımı Irak halkı yaşamıştır. Bu yıkıma dair veriler aşağıda incelenmiştir.

---

[74] Frum ve Perle, *An End to Evil*, s. 41-43.

4. IRAK SAVAŞI'NIN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Mehmet Akif Okur'a göre, "George W. Bush yönetimi içerisinde görev alan realist dış politika perspektifini savunan Condoleezza Rice ve Colin Powell, Irak'a askeri operasyon düzenlenmesine karşı durarak, Avrupa, Çin ve Rusya ile olan ilişkilere dayalı, ulusal çıkarlara odaklanılması gerekliliğini savunurken, yönetim içerisinde alt kademelerde görev alan Dick Cheney, Donald Rumsfeld ve Paul Wolfowitz gibi isimler ise Irak'a operasyon düzenlenmesi için Yeni Muhafazakarların dış politika yaklaşımının hayata geçirilmesini savunmuşlardır"[75] ABD, 11 Eylül 2001 terör saldırılarından neredeyse 1 ay sonra 7 Ekim 2001 tarihinde Usame bin Ladin'i yakalamak için Afganistan'a askeri müdahaleyi başlatmış, bu operasyonun amacını "terörle mücadele" olarak açıklamıştı. Ulusal Güvenlik Strateji Raporu (NSS) yayınlandıktan yaklaşık 7 ay sonra ise yani 20 Mart 2003 tarihinde Irak savaşı başlamıştı. ABD, Irak'ın kitle imha silahlarıyla bölge ve dünya barışını tehdit ettiğini ve BM kararlarına aykırı olarak silah denetçilerinin ülkede çalışmalarına izin vermemesini öne sürerek Irak'a savaş açtı. Savaşın başlamasıyla beraber Irak ordusunun çoğu, hava saldırılarının ardından görevlerini bırakmış; sonraki süreçte de Geçici Koalisyon Yönetimi kararıyla Irak ordusu terhis edilmişti. Otoritenin ortadan kalkmasıyla beraber sınırları kontrolsüz bir hale gelen Irak'tan sürgün edilmiş veya Irak dışından birçok grup Afganistan, Ürdün, Lübnan gibi ülkelerden ABD ile savaşmak için ülkeye tekrar girebilme şansını yakalamıştı. Bu grupların içerisinde El-Kaide militanları, İran'da kurulmuş olan Bedr milisleri, Mukteda es-Sadr milisleri, İslami Fazilet başta olmak üzere birçok radikal grup mevcuttu. Sonraki dönemlerde ise İŞİD (ISIL) ülkede faaliyet gösterecekti. Siyasal anlamda ise Geçici Hükümet Konseyi'nin kurulmasından sonra Irak siyaseti etnisite temelli kota sistemiyle oranlanmış, Şiilerin liderliğinde hükümet kurulmuştu. Bu durum ülke içerisinde mezhep çatışmalarından doğan eylemlere sebebiyet vermiş, 2003 yılından itibaren ülkede iç savaş tehlikesi yaratmıştır. Etnik temeller üzerine yerleştirilen Irak hükümetinde; Şiilerden 12, Sünnilerden 5, Kürtlerden 5, Hristiyanlardan 1 ve Türkmenlerden 1 temsilci yer almaktadır. İlk olarak Şii asıllı İyad Allavi'nin kurduğu geçici hükümet göreve gelirken sonrasında hükümeti Şii Davet Partisi Başkanı İbrahim Cafer devralmıştır. Bu dönemde Şii ve Sünni gruplar arasındaki çatışmalar giderek artmıştı. 2006 yılında Sünnilerin seçimleri protesto ettiği dönemde Nuri Maliki Başbakan olarak seçilmişti. 2010 yılına gelindiği zaman ise Sünnilerin desteklediği Irak Ulusal Hareketi seçimi kazanmasına rağmen Başbakan Maliki'nin Anayasa Mahkemesi'ne karşı yapmış

---

[75] Mehmet Akif Okur, *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*, (Ankara: Binyıl Yayınevi, 2010), 463.

olduğu itirazlardan sonra mahkeme Maliki lehine karar verdi. Bu karardan sonra Şii ve Sünni gruplar birbirlerine karşı çatışma yaşarken ülkede istikrarsızlık ve mezhep çatışmaları iyice yükselmişti. 2019 yılına geldiğimiz zaman bile bu çatışmaları ve Irak içerisindeki istikrarsızlığı görebilmekteyiz.

4.1.Irak Savaşının Nedenleri

ABD'nin 2003 yılında Irak'ı işgal etmesi ABD ve Dünya tarihindeki en tartışmalı dış politika kararlarından biridir. İşgalin nedenlerini incelediğimizde resmi veya gayri resmi kişi, kurum ve kuruluşların yapmış oldukları farklı yorumları görebilmekteyiz. Dönemin ABD hükümeti Irak'ın işgali için Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğunu, terörist organizasyonlarla ilişki içerisinde olduğunu, Irak'ı silah denetimleri alanında BM kararlarına uymasını ve Irak halkını Saddam Hüseyin'in baskıcı rejiminden kurtarmayı gerekçe göstermişti. Hatta "ABD Kongresi 10 Ekim 2002 tarihinde Saddam Hüseyin'in insan hakları ihlalleri, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu ve ABD'ye güvenlik tehdidi oluşturduğu gerekçeleriyle Başkan George Bush'a Irak'a savaş ilan edebilmesi için yetki vermiştir."[76] ABD Senatosu'nda yetki tasarısı, 21 Demokrat ve 1 Cumhuriyetçi Senatörün ret oyunu almıştır. Buna karşın 48 Cumhuriyetçi ve 29 Demokrat Senatör ise yetkiyi onaylamıştır. ABD Temsilciler Meclisinde ise; 6 Cumhuriyetçi ve 126 Demokrat temsilci ret oyu verirken, 215 Cumhuriyetçi Parti temsilcisi ve 82 Demokrat Partili temsilci Irak'ın işgali için Başkan'a yetki vermiştir. Fakat Irak Savaşının sona ermesiyle beraber işgal için öne sürülen gerekçelerin birçoğunun (kitle imha silahları, Irak'ın terörist gruplarla iş birliği gibi) aşağıda tartışılacağı üzere gerçek dışı olduğu ortaya çıkmıştır. Savaşın gerekçelerinin gerçeği yansıtmamasının ortaya çıkmasından dolayı Irak savaşının gerekçeleri üzerine birçok fikir ortaya çıkmıştır.

> Uluslararası hukuka göre, bir ülkeyi işgal etmeden önce uyulması gereken bazı kurallar ve yönergeler vardır. Bu nedenlerden dolayı dönemin ABD Başkanı George W. Bush, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden savaşa gitmek için onay alması gerekecekti. Yani dönemim ABD hükümeti Irak'ın ABD'nin ulusal güvenliğine tehditte bulunduğuna dair veya Saddam Hüseyin'in soykırım gibi insani bir suç işlediğini kanıtlamak zorunda kalacaktı. ABD Başkanı Bush ve idaresi yukarıdaki

[76] Malang B.S. Bojang, "The Hidden Agenda Behind the Invasion of Iraq: The Unjust War Over Iraq in 2003" *Central European Journal of Politics* 2 (2016), 2.

kriterleri yerine getirmeye çalıştı, ancak herhangi biri için yeterli kanıtlar sunamadılar. Saddam Hüseyin'in ABD'ye veya ordusuna herhangi bir zamanda saldırmadığı için dava açılamadı. Soykırım veya Saddam Hüseyin'in halkına şiddet içeren eylemlerde bulunduğuna yönelik herhangi bir olay Birinci Körfez Savaşından bu yana görülmemişti ve savaşa gitmek için bir neden olarak kullanılması mümkün değildi. Ortaya sunulan tek gerekçe ise Saddam Hüseyin'in bazı faaliyetleri BM gözlemcilerine kapalı tutmuş olmasıdır.[77]

Joseph J. Collins'e göre; Irak'a karşı askeri harekat önerileri, Pentagon'dan 11 Eylül 2001 terör saldırılarından kısa bir süre sonra gelmiştir, fakat dönemin ABD Başkanı Bush bu önerileri Afganistan'daki harekat nedeniyle bir süre değerlendirmemiştir. Ancak ABD'nin Kasım 2001'de Afganistan'da ilk askeri başarıya imza atmasının ardından dönemin ABD Başkanı George Bush, Savunma Sekreteri Donald Rumsfeld'den Irak'a karşı olası askeri operasyonu gizlice planlamasını istedi. Collins'e göre, bu görev hızla ABD Merkez Komutanlığı'na (USCENTCOM) geçti, ABD Merkez Komutanlığı Generali Tommy Franks, ABD Hava Kuvvetleri Komutanı Richard B. Myers ve Genelkurmay Başkanı Peter Pace bu görevde destekleyici bir rol oynadı.[78]

Colins'e göre; Uluslararası cephede Dışişleri Bakanı Colin Powell, İngiltere ve diğer ABD müttefiklerinin istekleri üzerine, 2002 yılının Ağustos ayında ABD Başkanı Bush'u sorunu diplomatik kanallarla çözme konusunda ikna etmişti. Bu süreçte Irak BM'nin silah denetçilerini ağırlamış fakat bazı engellemelerde bulunmuştu. Bununla birlikte, 400 denetlemeden sonra, BM denetçileri kesin bir sonuç çıkaramamıştı. Colins'e göre; 2003 savaşının arifesinde, birçok uluslararası istihbarat teşkilatı, Saddam Hüseyin'in hala önemli bir füze ve kimyasal silah stokuna sahip olduğuna inanıyordu. Buna inananlar arasında ABD Müşterek Kuvvetler Komutanlığı (United States Joint Forces Command) da bulunmaktaydı. Colins'in ABD Müşterek Kuvvetler Komutanlığı'nın raporlarına dayandırdığı yazısında, USJFCOM-IDA'ın Irak Savaşı öncesinde Irak'ta "bölümlere ayrılmış veya askeri birimlerin veya kuruluşların Kitle İmha Silahlarına sahip olabileceğini"[79] değerlendirdiğini söylemektedir. Fakat Colins, Saddam Hüseyin'in BM'ye engel olmasının ve Kitle İmha Silahları ile ilgili gizemli açıklamalarını bölgede komşu ülkelerle olan gerginliklere ve

---

[77] Malang B.S. Bojang. A.g.m, s. 3.
[78] Bu Konuda bkz. Joseph J. Collins, "Choosing War: The Decision to Invade Iraq and Its Aftermath" *Institute for National Strategic Studies National Defense University*. (2008 Nisan), 6.
[79] Joseph J. Collins. A.g.m, s. 7.

Saddam Hüseyin'in bunu caydırıcı bir araç gibi göstermeye çalıştığını vurgulamaktadır. Colins'in yazısında Kitle İmha Silahlarının varlığına dair endişeli olan bir diğer grup ise Irak'taki Kürtlerdir. Kitle imha silahlarının varlığına yönelik en önemli açıklamalardan biri Ocak 2003'te CIA Direktörü George Tenet ile Colin Powell'ın, Irak KİS programları hakkında BM Güvenlik Konseyi'ne bilgi vermesidir. Fakat sonraki süreçte Powell BM'ye sunduğu istihbarat raporlarının hatalı olduğunu kabul ederek özür dilemiştir. Bu noktada istihbarat örgütlerinin güvenirliği sorgulanmaya başlamıştır. İstihbarat örgütlerinin eleştirilmesi ve güvenirliklerinin sorgulanması aşağıda incelenmiştir.

Savaş başlamadan hemen önce, dönemin ABD Başkanı Bush'a savaş sonrası yeniden yapılanma, yönetim ve güvenlik planları hakkında iki oturumda bilgi verildi. Başkan Bush'a verilen planın özü esas olarak; gücü Irak'taki bir kuruluşa hızlı bir şekilde devretmek, ülkeyi Irak bakanlıklarından idare etmek, ülkeyi idare etmek için mevcut polis ve orduyu kullanmak ve Irak fonlarını kullanarak yeniden yapılanma için ödeme yapmaktı. 4 Mart 2003'te, ABD Başkanı ve Genelkurmay Irak'taki hedeflerinde son bir kez inceleme yaptı. Belirtilen hedefler arasında; Irak'ın bölge bütünlüğünü korumak, Irak'ın bölge için demokratik bir model olarak görülmesi, koalisyonun terörle mücadele içindeki hareket özgürlüğünü sürdürmesi ve Iraklıları olabildiğince hızlı bir şekilde yönetimde görevlendirmesi vardı. Bu, savaş başlamadan önceki son kısa brifinglerden biriydi.

Irak Savaşın başlamasının ardından 22 Mayıs'ta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK), Irak ile ilgili 1483 sayılı geniş kapsamlı bir karar aldı. Bu karardaki en önemli nokta ise ABD ve Müttefik güçleri işgalci güç sıfatıyla tanınmıştı. Fakat BM'ye rağmen ABD ve Müttefiklerin Irak Savaşını başlatması BM'nin Uluslararası düzende caydırıcılığının ve güvenirliğinin sorgulanmasına neden olmuştur.

Irak Savaşının nedeni olarak iddia edilen bir diğer konu da petroldür. Nayna J Jhaveri'ye göre, Ortadoğu'nun zengin petrol yataklarını kontrol etmek Yeni Amerikan Yüzyıl Projesinin (PNAC) asıl hedeflerinden biridir. Kurulduğu günden bu yana PNAC, Irak'la savaşmak için çok istekliydi ve bu amaçla "Irak'ın Kurtuluş Komitesi" ni kurdu. Ocak 1998'de bazı kilit üyeler tarafından Başkan Clinton'a gönderilen mektup, Irak petrolü üzerindeki kontrolün Saddam Hüseyin'in ellerinde değil, ABD'de olması gerektiğine inandıklarını açıkça ortaya koyuyordu. Jhaveri'ye göre uzun süredir Clinton'ın küresel

boyutta askeri gücü tercih etmemesinden dolayı eleştirilerde bulunan PNAC için, 9/11 saldırıları, savaşçı teşebbüslerini uygulamaya koymak için jeopolitik bir armağandı.[80]

Nayna J Jhaveri'a göre; jeolojik güç olan petrol Soğuk Savaş sonrası imparatorlukların mimarisini oluşturacaktır. Bu nedenden dolayı jeo-ekonomi ülkelerin çıkarlarında önemli bir yer teşkil edecektir. Jhaveri bu nedenden dolayı jeo-ekonominin jeopolitiğin yerini aldığını iddia etmektedir. Jhaveri, Clinton dönemine atıfta bulunarak, Clinton yönetiminin jeo-ekonomik çıkarları sağlamak için agresif politika uyguladığını söylemekte, bununla birlikte jeo-ekonomik çıkarlara ulaşmak için gerekli durumlarda silahlı çatışmanın gündeme gelebileceğini vurgulamaktadır. Jhaveri jeo-ekonominin, 1970'lerin OPEC petrol krizinin yarattığı şok dalgalarından doğduğunu ifade etmektedir. Bu şoklar yalnızca küresel petrol rejimini yeniden yapılandırmakla kalmadı, aynı zamanda küresel mali düzenin dönüşümüyle de yakından bağlantılıydı. ABD'nin talep ettiği açık ve ayrım gözetmeyen bir para ve ticaret sisteminin geliştirilmesi için hazır bir şekilde makul fiyatlı petrol tedarikine ihtiyaç vardı. Dolayısıyla petrol, Amerikan hegemonyasının yeniden dağıtım sisteminin merkezinde idi. Bu durum Orta Doğu, Savunma Bakanı Caspar Weinberger'in 1981'de "özgür sanayileşmiş dünyanın göbek kordonu" olarak adlandırdığı şeydi. Her ne kadar uluslararası petrol piyasası 1970'lerden bu yana önemli bir değişim geçirmiş olsa da, Orta Doğu'nun petrol üssü, bölgenin hala küresel petrol rezervlerinin üçte ikisini elinde tuttuğu gerçeği göz önüne alındığında uzun vadede somut olarak ekonomik ağırlık merkezi olmaya devam ediyor. Dolayısıyla, tahminler uzun vadede OPEC ve Arap Körfezi üreticilerinin daha da önem kazanacağını gösteriyor. Suudi Arabistan dünya çapında 262 milyar varilde en büyük rezervlere sahipken, Irak'ın kanıtlanmış rezervleri 113 milyar varilde ikinci sırada yer almaktadır.[81]

11 Eylül 2001 terör saldırılarındaki 19 intihar bombacısının 15'i Suudi doğumlu olmasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri terör saldırılarından sonra Irak'ı hedef olarak göstermişti. "2002 yılında ise Suudi ulusal petrol şirketi Aramco, toplam ham petrol ithalatın %16,6'sını sağlayan, ABD'nin en büyük petrol tedarikçisi oldu."[82] Bütün bunlar göz önüne alındığında Soğuk Savaş sonrası Yeni Muhafazakâr kesimlerin söylemleriyle kademeli

---

[80] Bu konuda bkz. Nayna J Jhaveri, "Petroimperialism: US Oil Interests and the Iraq War" *Antipode 36,2* (2004 Mart), 3.
[81] Bu konuda bkz. Nayna J Jhaveri, a.g.m, s. 4.
[82] Amy Myers Jafee ve Jreer Elass, "Saudi Aramco: National Flagship With Global Responsibilities" *The James A. Baker III Institute.* (2017), 82.

olarak hedef gösterilmeye çalışılan Irak, 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra ciddi bir tehdit olarak adlandırılmıştı. Bu durum Nayna J Jhaveri gibi isimler için Irak Savaşının asıl nedeninin petrolü kontrol etmenin olup olmadığının sorulmasına yol açmıştır.

1991-2011 döneminde Yeni Muhafazakarların ABD hükümetinde önemli noktalarda yer almış olması ayrıca önemli düşünce kuruluşlarında politika üretmeleri ve PNAC'ın hedef olarak Ortadoğu coğrafyasını vurgulaması ABD'nin Soğuk Savaştan sonraki yirmi yıllık hegemonya politikasının sert güç (hard power)'i benimsediğini göstermektedir. Barack Obama döneminde ise ABD'nin dış politikasında sert güç kullanımı yerine yumuşak güç kullanımının daha etkin olduğunu görebiliriz. İrem Bilensoy'a göre,

> 11 Eylül'ün ardından ABD'nin dış politika stratejisinde temel amaç; ABD'nin küresel egemenliği hususunda kendisine rakip olabilecek güçlerin gelişmelerini önlemenin yanında, tüm küresel siyaset ve iktisadi sisteme ABD'nin mutlak hakimiyetini benimsetmek şeklinde tezahür etmiştir. Bu çerçevede Bush yönetimi altında ABD oldukça agresif ve tek yanlı bir dış politika yaklaşımı sergilemiş ve bu neticede ABD tarihinde ilk defa aşırı derecede yayılmacı bir strateji izlenmeye başlanmıştır. Bahsi geçen saldırıların ardından ABD dış politikasındaki en önemli konulardan birini ise küresel terörizmin merkezi olarak görülen Ortadoğu'da varlığın sürdüren İsrail'in güvenliğinin sağlanması oluşturmuştur. Bush, ABD'nin dünyanın herhangi bir yerinde bulunan ve teröre destek verme potansiyeli olan ülkeler ile gruplara karşı herhangi bir saldırı olmaksızın askeri müdahalede bulunabileceğini ilan etmiş ve neticesinde Afganistan ile Irak'a yönelik operasyonlarda bulunmuştur. [...] Barack Obama'nın Dış politika yaklaşımında yumuşak güç unsurlarının kullanılmasına büyük önem vermiş olan Obama, kamu diplomasisi aktivitelerine önem vermek suretiyle Bush yönetimi altında bozulmuş olan ABD imajını ve ABD'ye karşı ortaya çıkarak büyümüş olan negatif uluslararası görüşleri düzeltme hususunda politikalar sergilemiştir. [...] Terörizm, aşırıcılık ve radikalizmle mücadele konuları Obama'nın da ana gündem maddelerini teşkil etmiş olmakla birlikte Obama; terörizm ile doğrudan askeri güç ile savaşmaktansa, teröre karşı

savaşanlara lojistik ve maddi yardımlarda bulunmayı ve terörden zarar görenlerin yaralarının sarılması hususunda destekler sağlamayı yeğlemiştir.[83]

Donald Trump ise dış politikada çoğunlukla ticari konulara odaklanmıştır. ABD'de yaşayan azınlıklara veya Afrikadaki ülkelere karşı ırkçı söylemleri, Suriye'ye karşı hava kuvvetlerini kullanması ve İran'a karşı kullandığı sert söylemler, vs. ABD Başkanı Donald Trump'ı her ne kadar agresif bir başkan gibi gösterse de Trump'ın dünya gündeminde fazlaca yer edinmesini sağlayan başlıca unsurlar; Trump'ın alışılmışın dışında davranışları ve ticaret savaşlarıdır. Trump, göreve başlar başlamaz Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Pasifik Ötesi Ortaklık'a (TPP) odaklanmıştır. NAFTA'nın yeniden şekillendirilmesi gerekliliğini vurgulamış, ABD'nin zarar ettiğini belirtmiştir bu yüzden Kanada ve Meksika ile gerilim yaşamıştır. Ayrıca Meksika'ya yapmak istediği sınır duvarının nedenleri arasında yasadışı göçmenler yüzünden ABD ekonomisinin zarar gördüğünü ifade etmiştir. Almanya ile Mercedes ve BMW üzerinden anlaşmazlık yaşamış, bu markaların Amerika Kıtasındaki fabrikalarının ABD'ye taşınmasını dile getirmiştir. Ayrıca Çin ile ciddi bir ticaret savaşını başlatmış, aralarında Türkiye'nin de olduğu birçok ülkeye demir ve çelik üzerinden ek vergi getirmiştir. Kısaca ABD'nin son yirmi yıllık döneminde başkanların, farklı dış politika yürüttüklerini görmekteyiz.

4.2. Irak Savaşının Sonuçları: İnsani Kriz, Terör, Güvenlik ve Uluslararası Hukuk

Irak Savaşı sonrası Irak ve bölge ülkeleri ciddi sonuçlarla karşılaşmıştır. Yalnızca siyasi istikrarsızlık ve ülke içerisindeki silahlı çatışmalar değil, medeniyet kavramını temellendirecek eğitim, sağlık gibi insan haklarını sağlayan yapılarda da gözle görülür değişimleri açıkça görebilmekteyiz. İlk olarak Irak'ta savaş sonrası insani kriz meselesini ele alacağız. Eski Irak Dışişleri Bakanlığı Büyükelçisi Nasir Ahmed Al Samaraie'in "Humanitarian Implications of the Wars in Iraq"[84] (Irak'ta Savaşların İnsani Etkileri) başlıklı makalesinde, Dönemin Irak Eğitim Bakanının açıklamalarına dayandırılan makalede; Irak üniversitelerindeki akademisyenlerin 2003-2005 yılları arasındaki analizlere göre %91'i ölüm korkusuyla yaşamış, sadece 2005'e kadar olan süreçte ise 296 akademisyenin öldürüldüğü belirtilmiştir. Okullarda ise 2006 yılına kadar 180 öğretmen öldürülmüş, 100

---

[83] İrem Bilensoy, "George W. Bush ve Barack Obama Dönemlerinde Terörizme Karşı Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması" *Lectio Socialis*. 2,1 (2018), 59-69.

[84]Bu konuda bkz. Nasir Ahmed Al Samaraie, "Humanitarian implications of the wars in Iraq" *International Review of the Red Cross* 89/868 (2007), 933-937.

tanesi kaçırılmış ve 3.250 öğretmen görevinden kaçmak zorunda kalmıştır. Savaştan sonra 3 milyon 500 bin öğrencinin sadece %30'u eğitimlerine devam etmiştir. 2005'teki okul saldırılarında 110 öğrenci öldürülmüş, 95 öğrenci ise yaralanmıştır. Kısacası Irak'ın geleceği olan çocuklar, eğitimden uzak kalmak zorunda kalmışlardır. Makalenin uluslararası raporlara dayandırdığı bilgilere göre Bağdat'taki öğretmen oranı %30 azalmış, ilkokula giden 1 milyona yakın öğrenci ise okullarına gidememiştir. Sağlık alanında ise ülke gerilemiş, Irak'ta 2005'e kadar olan süreçte tüberküloz ve kolera salgınları yaşanmış, içme suyu kalitesi düşmüş, çocukların %50'sinin kötü beslendiği belirtilmiştir. Makalede 2001'de sağlık sorunlarına harcanan paranın 16 milyon dolar olduğu vurgulanırken 2005'e geldiğimizde 1 milyar dolara çıktığı görülmüştür. Savaştan önce Irak Sağlık Bakanlığı'na bağlı 30 bin lisanslı hekim olduğu belirtilirken 2007 yılına gelindiğinde bu sayının 7 bin civarında olduğu belirtilmiştir. Makalede eğitim ve sağlığın yanı sıra ülkedeki işsizlik oranlarından da detaylar verilmiştir. Makaleye göre Irak'taki işsizlik oranı %60 olarak gösterilirken vatandaşların %5'inin ciddi şekilde yoksullukla mücadele ettiğinden ve %69'unun da yemek bulmada sorun yaşadığı vurgulanmıştır. Irak savaşının başlamasından sonra henüz bir yıl dolmamışken ülkede kaçırılan kadın sayısının resmi kayıtlara göre 2 bin olduğu belirtilmiş, bu sayının resmi olmayan kaynaklara göre daha da fazla olduğu ifade edilmiştir. Makale Irak sınırlarının korunmadığından dolayı ülkeye akın eden terör grupları karşısında kadınların kendilerini korumak için türban takmak zorunda kaldıklarından, saldırıların daha çok türbansız kadınlara yönelik olduğundan bahsetmiştir. [85]

İkinci olarak Irak Savaşı'nın ciddi sonuçlarından bir diğeri de terör ve güvenlik sorunudur. ABD'nin Irak Savaşı'nı başlatmasının ardından birçok radikal grup ABD ile savaşmak için bu ülkeye akın etmiş veya Irak içerisinde yeni terörist oluşumlar ortaya çıkmıştır. Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)'de bu gruplardan biridir. Tevhid ve Cihad örgütü olarak 1999 yılında Afganistan'da kurulan örgüt ABD'nin Irak'ı işgaliyle birlikte ABD ile savaşmak için Irak topraklarına geçmiştir. Örgütün 2004 yılında El-Kaide ile bağlantılı olduğu tespit edilmiş, örgüt ile ABD güçleri arasında birçok alanda çatışmalar yaşanmıştır. Örgüt, 2006 yılında isim değişikliğine giderek Ebu Ömer El-Bağdadi liderliğinde "Irak İslam Devleti" ismini almıştır. Ömer El-Bağdadi öldürüldükten sonra yerine Ebu Bekir el-Bağdadi geçmiştir. Örgütün, belli dönemlerde güç kazanıp kaybettiği görülmüştür. Örgüt 2011'de Irak'tan çekilmiş fakat 2013 yılına gelindiğinde örgüt ismini "Irak ve Şam İslam

[85] Bu konuda bkz. Nasir Ahmed Al Samaraie, a.g.m., s. 933-937.

Devleti" olarak yenilemiştir. Örgüt 2018 yılının son dönemlerine kadar bölgede ciddi bir varlık göstermeye devam etmiş, binlerce sivili öldürmüş, binlerce kadını kaçırmış, tecavüz etmiş ve ciddi terör eylemlerinde bulunmuşlardır. Hem Irak'ta hem Suriye'de eylemlerde bulunan örgüt, diğer örgütler gibi bölge için ciddi tehlikeler yaratmıştır. Arap Baharıyla beraber Suriye'de ortaya çıkan istikrarsızlıklar ve kaos ortamından faydalanan terör örgütleri Irak'tan sonra Suriye'ye de geçiş yapmışlardır. Örgütlerin yol açtığı yıkım komşu ülke Suriye'de 13 milyondan fazla insanın evlerini terk etmesine sebep olmuştur. Irak'tan Suriye'ye sıçrayan veya Suriye'de ortaya çıkan örgütlerin yol açtığı yıkımlar nedeniyle milyonlarca insan mülteci ve sığınmacı pozisyonuyla hem komşu ülkelere hem de Avrupa ülkelerine yönelmiştir. 2018 yılının aralık ayında T.C. İçişleri Bakanlığı tarafından açıklanan rakamlara göre Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı 3 milyon 618 bin 624 kişidir.[86] Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) 4 Temmuz 2019 raporuna göre "Türkiye'de 3 milyon 654 bin 173, Lübnan'da 929 bin, Ürdün'de 662 bin, Irak'ta 252 bin, Mısır'da 131 bin Suriyeli mülteci bulunmaktadır."[87] 2001 yılından 2018 yılına gelinen süreçte İŞİD (ISIL) hala dünya için ciddi bir sorun olarak görülmekte ve bu örgüt ile savaşmak için ABD, Rusya, Fransa gibi birçok ülke Suriye ve Irak topraklarında üs bulundurmaktadır. Bölgede ortaya çıkan terör grupları yalnızca Suriye ve Irak'ta insani krize olmamış, aynı zamanda diplomatik krizlere yol açacak zemini hazırlamışlardır.

Irak Savaşından sonra diplomaside gerçekleşen gerilimin belki de en ciddi olanı Türkiye ile ABD arasında yaşanmaktadır. George W. Bush döneminde Irak'ın işgalinden sonra Irak'ın sınır güvenliğinde ortaya çıkan zafiyetlerden dolayı kolayca Irak topraklarına giren terör örgütlerinden biri olan İŞİD, sonraki süreçte başka krizlerin ortaya çıkmasına da sebebiyet vermiştir. Örneğin, George W. Bush döneminden sonra ABD Başkanı olarak seçilen Barack Obama, İŞİD ile savaşmak için ABD askerleri yerine bölgedeki yerel kuvvetler ile çalışacağını açıklamış, PKK'nın bir diğer kolu olan YPG'ye binlerce sayıda silah yardımında bulunmuştur. ABD tarafından müttefik olarak tanınan YPG'ye verilen destek Barack Obama'dan sonra Donald Trump döneminde de sürdürülmüş ve Türkiye ile ABD arasında diplomatik krize neden olmuştur. PKK'yı terör örgütü olarak tanıyan ABD, Türkiye'nin bu örgütle, YPG'nin bağlantılı olduğunu diplomatik kanallarla defalarca dile getirmesine rağmen ABD'nin YPG'ye askeri eğitim ve silah desteğini sona erdirmemesi

---

[86] "Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Ağustos 2019." son güncelleme 03. Eylül 2019, https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/.
[87] "Situation Syria Regional Refugee Response." son güncelleme 31 Temmuz 2019, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria

nedeniyle Türkiye ve ABD arasındaki anlaşmazlık ortaya çıkmıştır. Bu anlaşmazlık 2019 yılında hala devam etmektedir. Dolayısıyla, Irak'ın işgali ve sonrasında gelişen süreçler günümüz "Ortadoğu" coğrafyasına yön vermesinden dolayı "Ortadoğu" tarihi için oldukça önemli bir yer teşkil etmektedir.

18 Aralık 2011 tarihinde ABD 20 Mart 2003'te başlattığı Irak savaşını bitirmiş, ülkedeki kalan son birliklerinin de çekildiğini açıklamıştı. Fakat savaşın sonucu Irak için yıkım, ABD için başarısızlıktı. ABD, Ulusal Güvenlik Stratejisi raporları temelinde rejim değişikliği ve demokrasi için girdiği Irak'tan başarısız olarak çıkmıştı; çünkü ülkenin halihazırdaki durumuna baktığımız zaman eskisinden daha fazla radikal unsurları barındırdığını, ABD'ye karşı radikal tehditlerde bulunulduğunu, ülkede mezhepsel ayrımlar yaşandığını görmek hiç de zor değildir. Örneğin, 2018 yılının mayıs ayında gerçekleşen Irak seçimlerinde ülkedeki en büyük Şii tabana sahip Mukteda es-Sadr, seçimlerde birinci çıkmıştı. Her ne kadar Başbakanlık koltuğuna oturamasa da Sadr, mehdi ordusunun kurucusuydu ve ABD ile 2003 yılından itibaren savaş halindeydi. Saddam Hüseyin'i ABD karşıtı lider konumunda gören ABD yönetimi kendisine karşı radikal unsurları yok etmek ve diktatörleri yönetimden temizlemek misyonuyla savaş açıp ülkede yıkıma sebep olmasına rağmen ülkede değişim tam anlamıyla gerçekleşememiş, daha karmaşık bir hale gelmiştir.

Özetle ABD'nin Irak'ı işgaline gerekçe olarak gösterdiği 11 Eylül terör saldırıları ile Irak'ın saldırılarla bağlantısına yönelik kanıtlara ulaşılamamış, ülkede kitle imha silahlarının izi sürülememişti. ABD Westfalya düşüncelerini reddederek, diplomasiyi kullanmadan, elinde gerçek kanıtlar olmadan Irak'ı işgal etmiş; doğrudan veya dolaylı olarak Irak ve bölge halkına birçok zarar vermiştir. Değiştirmek istediği rejim için saldırdığı Irak'ta sınır güvenliğini sağlayamadığından birçok radikal grubun ortaya çıkmasına ve ülkeye girmesine sebebiyet vermiştir. Bunlardan en ciddi olanı ise İŞİD (ISIL) dir. Iraq Body Count adlı kuruluşun verdiği bilgilere göre 2003-2011 yılları arasında 112 bin ile 122 bin 438 sivilin öldüğünün, 135 bin 89 sivilin yaralandığı tahmin ediliyor.[88] Totalde ölen Iraklı sayısı ise farklı kuruluşlara göre değişiklik gösteriyor. Bu rakamlar resmi olmamakla beraber bazılarına göre en az yarım milyon olduğu iddia ediliyor.[89]ABD yönetiminin verilerine göre

[88] "Iraq Body Count" son güncelleme 31 Temmuz 2019, https://www.iraqbodycount.org/database/
[89] "Half-Million Iraqis Died in the War" son güncelleme 31 Temmuz 2019, https://news.nationalgeographic.com/news/2013/10/131015-iraq-war-deaths-survey-2013/

ise ABD Irak savaşında 2,2 trilyon dolardan fazla para harcamış, 4 bin 475 Amerikan askeri hayatını kaybetmiş ve 32 bin asker yaralanmıştır.

Üçüncü olarak Irak Savaşı'nın bir diğer önemli sonucu da Uluslararası Hukuk kurallarının ihlal edilmesidir. Yeni Muhafazakarlara göre "Ortadoğu" coğrafyasındaki diktatörlükle yönetilen potansiyel düşman ülkelerin veya ABD'nin ulusal çıkarlarına tehdit ve tehlike oluşturan devletlerin demokratik rejimlere dönüştürülmesi gerekmekteydi. Bu ifadeler hem Irak savaşı öncesinde hem de Irak savaşı sırasında çokça ifade edilmiştir. Fakat demokratik bir rejim getirmek isteyen dönemin ABD hükümeti hem Irak Savaşını gerçekleştirirken yeterli hukuki dayanağı olmayan delillere dayanarak bir ülkeyi işgal etmiş, yüzbinlerce insanın ölmesine ve yaralanmasına neden olmuş hem de insanların mülteci olarak farklı coğrafyalara kaçmak zorunda kalmasına sebebiyet vermiştir. İdris Bal'a göre,

> BM ve Uluslararası Atom Enerjisi gibi uluslararası örgütlerin karar alma ile uygulamalarında pasif olmaları ve uluslararası hukukun Soğuk Savaş koşullarına göre düzenlenmiş kural ve uygulamaları bahanesiyle yetersiz kaldığını ileri süren ABD ile yakın müttefiklerinin, Irak'ta olduğu iddia edilen nükleer silahların etkisiz hale getirilmesi, küresel terörizm tehdidinin önüne geçilebilmesi ve bu iki unsurun başat nedenleri olarak görülen Saddam Hüseyin ve Baas rejiminin yıkılması gibi gerekçeler gösterilerek, BM"nin 1441 sayılı kararının müdahale için yeterli olduğu ileri sürülmüştür.[90]

Fukuyama'ya göre Irak Savaşını başlatmak için gerekçe gösterilen Saddam Hüseyin ve El-Kaide arasındaki bağlantılar gerçeklikten uzaktı. Fukuyama, "Saddam Hüseyin ile El-Kaide arasında bağlantılar olduğunu gösteren ikinci dereceden kanıtlardan bahsetmekte fakat bu kanıtların hiçbirinin doğrudan iş birliğini, 11 Eylül saldırılarını Irak'ın planladığını veya Irak'ın El-Kaide'ye yardım ettiğini ya da Saddam Hüseyin'in El-Kaide'ye kitle imha silahları vereceğini kanıtlayacak yeterlilikte olmadığını söylemektedir."[91]

> Görünüşe göre Saddam ne nükleer bir silah programı sürdürüyordu ne de Dışişleri Bakanı Colin Powel'ın 6 Şubat 2003 tarihinde BM Güvenlik konseyindeki

---

[90] İdris Bal, *"Türkiye-ABD İlişkileri ve 2003 Irak Savaşının Önemi" 21.Yy'da Türk Dış Politikası*, (Ankara: Agam Yayınları, 2006), 174.
[91] Bu konuda bkz. Fukuyama, *Neo-Conların Sonu*, s. 97.

konuşmasında iddia ettiği oldukça büyük biyolojik ve kimyasal silah stoklarına sahipti. Açıkcası 1990'lardaki yaptırımların rejimi, Saddam'ı geri kalan silahlarını yok etmeye ikna etmek için yeterli olmuştu [...] Diğer yandan Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin iddia ettiği gibi, Irak'ın nükleer programını yeniden başlattığı yönündeki kanıt da ortalarda yoktu ve yönetim, tehdidin özellikle bu korkutucu yanını son derece abartmaktan dolayı kesinlikle suçluydu."[92]

Uluslararası Hukuku ihlal eden bu adımlar yalnızca BM nezdinde gerçekleşmemiş, savaş sırasında tutuklanan esirlere karşı şiddet, işkence, kötü tutukluluk şartları ile birlikte uluslararası hukuku ihlal eden adımlar atılmıştır. Bu hukuksuz adımlar sadece Ebu Gureyb'te gerçekleşmemiş, bu süreç ABD'nin başka bir ülkede var olan en eski askeri üssü olan Guantanamo'ya kadar uzamıştır.

Dünya Ebu Gureyb'i işkence fotoğraflarıyla tanıdı. Çırılçıplak soyulan erkek mahkumlar, üzerlerine havlayan bir köpekle saldırılan mahkumların fotoğrafları ve daha fazlası gazetelerde yayımlandığında dünyada şok etkisi yaratmıştı. [93] Çünkü bütün bu işkenceler, kötü hapishane koşulları, baskıya maruz kalınması, mahkumların zorla çıplak poz verdirilmeleri vs. Uluslararası hukuka karşı işlenmiş bir suçtu. Gerek Cenevre sözleşmesinin III. Maddesindeki tutukluluk hallerine göre[94], gerekse Avrupa Birliği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine göre ciddi bir suçtu. Ebu Gureyb'te ortaya çıkan işkence görsellerinden sonra dönemin ABD dışişleri bakanı Colin Powel "ABD Başkanı George Bush, ülkemiz adına özür dilemişti. Bu özrü destekliyorum. Ebu Gureyb Cezaevi'nde olanlar bizi mahvetti. Böyle korkunç biçimde işkenceye maruz kalanlardan özür diliyorum" açıklamalarında bulunmuştu.

Bütün bu suçlar yalnızca Ebu Gureyb'te gerçekleşmedi. Guantanamo'da kurulan ABD askeri tutukevinde yüzlerce insan El Kaide ya da Taliban ile bağlantılı olduğu iddia edilerek, kesinleşmemiş suçlar ve kanıtlar olmaksızın hapishanelerde aylarca hatta yıllarca tutulmuş, işkencelere maruz bırakılmıştı. Üstelik burada tutuklu bulunan mahkumlar ne ABD

---

[92] Fukuyama, a.g.e., s.101

[93] "Ebu Gureyb işkencesinden kurtulanların haklarını yargı önünde arayacakları gün geldi" son güncelleme 31 Temmuz 2019, https://www.independentturkish.com/node/20001/d%C3%BCnya/ebu-gureyb-i%C5%9Fkencesinden-kurtulanlar%C4%B1n-haklar%C4%B1n%C4%B1-yarg%C4%B1-%C3%B6n%C3%BCnde-arayacaklar%C4%B1-g%C3%BCn

[94] Melike Batur Yamaner vd., *12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelri ve Ek Protokolleri.* 42 (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları), 55.

yasalarına göre yargılanmaktaydı ne de Uluslararası hukuk kurallarına göre gözaltındalardı. Yani tutuklu insanlar kendi haklarını herhangi bir platformda savunamazken, kendilerini adaletin karşısında ifade edemezken içlerinden bazıları sadece şüpheli oldukları için alıkonulmuşlardır.

Bush yönetimi, tutukluların terörist faaliyetlerinden veya herhangi bir devlete mensup askerler olmadıklarından dolayı Cenevre Sözleşmesi'ndeki (III. Madde) koruyucu hükümlerden faydalanamayacağını ifade etmiş[95] olsa da 2006 yılında ABD Yüksek Mahkemesi, bu durumu ABD hukukuna ve Uluslararası hukuka aykırı bularak tutuklulara Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen hakların tanınmasını kararlaştırdı.[96] İlginç olan nokta ise Saddam Hüseyin'in demokrasiye, hukuka ve uluslararası normlara uymadığı gerekçesiyle devrilmesi gerektiğini savunan dönemin ABD yönetimi, uluslararası hukuk kurallarına ve ABD anayasasına aykırı hareket etmiştir.

George W. Bush ve dönemin Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in iddialarının aksine Cenevre Konvansiyonundaki III Nolu Sözleşmenin 5. Maddesine göre, "Şayet bir muhariplik fiili işleyip, düşman hükmüne düşen şahısların 4'ncü maddede sayılan zümrelerden birine mensubiyetleri hakkında şüphe olursa, bu şahıslar, vaziyetleri salahiyetli bir mahkemece tayin olununcaya kadar bu Sözleşme'nin himayesine mazhar olurlar" demektedir.[97] Bu maddeden anlaşılacağı üzere tutuklu bulunan kişilerin birçoğu Taliban mensubu olarak adlandırılarak, Afganistan devleti adına savaşmadıkları iddia edilse bile sözleşmeye tabidirler. Bu maddeye ek olarak IV Nolu Sözleşme'nin 4. Maddesine göre ihtilafa dahil bir tarafın, işgal devletinin, her ne zaman ve her ne tarzda olursa olsun, eline düşen ve onların tabiiyetinde olmayan şahıslar IV nolu sözleşmenin koruması altındadır.

Öte yandan ABD hükümeti her ne kadar Guantanamo'daki tutukluların Cenevre Konvansiyonunun III Nolu sözleşmesinin 5. Maddesine göre işgal devletine karşı çeşitli saldırı, sabotaj, casusluk veya işgal devletinin emniyetine karşı zarar getirecek faaliyetlerde bulunmalarını kanıt sunarak bu kişilerin ilgili maddeye göre Cenevre Sözleşmesinden muaf tutulabileceklerini savunsalar da, bu kişilerin tutukluluk hallerindeki ağır koşulların,

---

[95]"Common Article 3 of the Geneva Conventions" son güncelleme 31 Temmuz 2019, https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/ref/us/AP-Guantanamo-Geneva-Conventions.html
[96] "Supreme Court Blocks Guantánamo Tribunals" son güncelleme 31 Temmuz 2019, https://www.nytimes.com/2006/06/29/washington/29cnd-scotus.html
[97] Yamaner vd., *12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelri ve Ek Protokolleri*, s. 52.

işkencelerin ve adilane bir muhakemeye olan haklarından mahrum bırakılmalarından dolayı ilgili sözleşmenin 5. Maddesinin devamında açıkça ifade edilen "Maamafih, bu hallerin her birinde, yukarıdaki bentlerde zikredilen şahıslara insani muamele yapılacak ve bunlar, adli takibat takdirinde, işbu Sözleşmede derpiş edildiği üzere, nizami ve adilane bir muhakemeye olan haklarından mahrum bırakılmayacaklardır. Keza bunlar, sırasına göre, devletin veya işgal devletinin emniyetleri bakımından kabil olduğu kadar kısa bir zamanda, işbu sözleşme medlulünce himaye görecek şahısların hak ve imtiyazlarından faydalanacaklardır" [98]maddesinde görüldüğü gibi Guantanamo kamplarında tutuklulara karşı İnsan Haklarına aykırı eylemler göz önüne alındığında, Cenevre Sözleşmesinin 5. Maddesinin göz ardı edildiği görülmektedir.

Bugünkü İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine büyük katkılar yapan Petition of Rights (1627) ve Habeas Corpus Act (1679) Bill of Rights (1688) evrensel hakların öncü metinleri olmuştur. 1679'da İngiltere'de yazılan Habeas Corpus Act hem ABD Anayasasını hem de Fransa İnsan Hakları Bildirgesini etkilemiştir. 1679'da üretilen metinde sanığın tutukluluk halinin geçerli olabilmesi için sanığın hakim ve yargı önüne çıkarılması ile ilgili hükümleri getirmiştir. Bütün bu gelişmeler ışığında günümüz İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde kişinin kanun önünde eşitliği ilkesi ve jüri önünde yargılanma hakkı 21. yy. da dönemin ABD hükümeti tarafından hukuksuz bir şekilde yok sayılmıştır.

Guantanamo'da atılan bu adımlar Oryantalist "Batılı" bir gözle Doğu'ya ait olgularken, bu adımların Batı medeniyetinin önde gelen temsilcilerinden olan ABD tarafından gerçekleştirilmesi "Batılı" bakış açısıyla kendisine nerede yer bulmaktadır? Keyman, Mutman ve Yeğenoğlu'nın derlediği *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark* kitabına baktığımızda klasik Said'in klasik Oryantalizm tanımını görmekteyiz,

> Oryantalizmi bir merkezleme işlemi olarak tanımlamıştık. Böyle yaparak, Oryantalist söylemi bir ayrımlama işlemine tabi tutmuştuk. Oryantalizmden önce ve onun dışında bir yeri inşa eden bu farklılaştırma işlemi (Sassure'e yaptığımız referans ile tam da bu dilsel mekanı kastediyorduk), aynı zamanda bir bağdır. Bu işlem içinde, sadece çevre merkeze bağımlı hale gelmez, aynı zamanda merkez tam da kendini merkez kılan, onsuz merkez olmayacağı çevreye bağlanır. Bu sömürgeci/Oryantalist metin, yani Batı

[98] Yamaner vd., a.g.e., s. 125.

hegemonyasının üretimi, Gramsci'nn soğurma (absorbtion) diye adlandırdığı, aynı anda hem kurulan hem de yok edilen bir farklılık meselesi olarak görülmelidir. Soğurma nosyonu, Batı'nın yalnızca bir hiyerarşi değil (yukarıda değindiğimiz zamanı mekanın içinde dağıtarak sabitleyen, açık seçik evrimsel hiyerarşiler gibi), aynı zamanda neredeyse görünmez ama her zaman iş başında olan bir karşılaştırmalı farklar çizelgesi kurduğunu gösterir. Bu çizelgenin mantığı bir boş yer varsayar, bu yer "evrensel" diye işaretlenmek üzere terkedilir; bir başka deyişle, Batı kendi ismini hegemonik bir hale getirmek için siler. "Farklılık", böylece yalnızca Batı'ya göre değil, Batının basitçe işgal ettiği merkezi bir konuma (bilim, demokrasi, ilerleme, akıl vb.) göre kıyaslanır. Bu ayrıca reddedilmesi olanaksız değil, aynı zamanda tuhaf bir biçimde güçlendirci bir konumdur – tabi bu güçleniş sorunsuz değil; çünkü zaten ve daima, kendini ürettiği ayrım içinde Batı tarafından doldurulmuş bir yerdir bu. Bir söylem olarak, yani gücün dil sorunsalı içinde maddileşmesi olarak Oryantalizm, Batı emperyalizminin hegemonik olduğu andır. "Doğu" her zaman Batı'dan başka bir şeyle, Batı'nın basitçe sahip olduğu düşünülen şeylerle kıyaslanarak Batı'nın "Öteki"si haline gelir. Batı ile Doğu arasındaki ayrım Doğunun işaretlenişi, damgalanışıdır. [...] Oryantalist söylem açısından baktığımızda, Batı kendi tarihini, zamanını ve kısaca kendini, Doğu ile arasındaki farka dayanarak, yani Doğu'yu tarihten, sivil toplumdan, kentsel yapılardan, bireysellikten vb yoksun diye damgalayarak kurmuştur.[99]

Mahmut Mutman'ın şarkiyatçılık kavramıyla vurguladığı "Batı'nın Doğu'yu tarihten,sivil toplumdan, demokrasiden vs. yoksun olarak kurduğu karşıtlık ve oryantalizm" Irak Savaşına geniş perspektiften bakıldığında ironiktir. Çünkü, dönemin ABD hükümeti, düşman ülkelerin veya diktatörlük ile yönetilen rejimlerin demokratikleştirilmesi gerektiğini vurgulayarak BM'ye aykırı bir şekilde işgal ettikleri Irak'ta, insan haklarına ve hukukuna aykırı adımlar atarak Guantanamo ve Ebu Grueyb kamplarında işkencelere, haksız tutuklamalara, kötü hapis şartlarına göz yummuştur. Böylece Irak Savaşı'nda demokrasi getirmek isteyen ABD demokraside sınıfta kalmıştır. Öyle ki savaş gerekçesi olarak gösterilen istihbarat raporları da ABD tarafından demokrasiye aykırı bir şekilde BM Güvenlik Konseyi'ne ve medyaya sunulmuştur.

[99] Mahmut Mutman. *Oryantalizm, Hegemonya Ve kültürel Fark*. (İstanbul: İletişim, 1996), 43-44.

4.3.Irak Savaşı Sonrasında İstihbarat Örgütlerinin Eleştirilmesi ve The Chilcot Raporu

Irak Savaşının başlamasından günümüze kadar olan süreçte Irak Savaşı ile ilgili birçok fikir ifade edilmiştir. Savaş başladıktan sonra ise savaşın nedenleri olarak sayılan kitle imha silahları bulunamamış ve Irak'ın El-Kaide ile olan bağlantısı ortaya çıkarılamamıştı. İstihbarat raporlarının yanlış olduğunun ortaya çıkmasından sonra ABD ve İngiltere hükümetleri kamuoyunda eleştirilere maruz kalmıştı. Bu süreçte birçok isim istifa etmiş ya da özür dilemişti.

Dönemin ABD Dışişleri Bakanı olarak görev yapan Colin Powell, ABD'nin ABC kanalına verdiği röportajda "Birleşmiş Milletler'deki konuşmasında Irak ve Saddam Hüseyin rejiminin kitle imha silahlarına sahip olduğu ve bu durumun dünya için bir tehdit olduğunu savunduğu için kendisini 'çok kötü' hissettiğini", "BM'deki konuşmasında, Irak'ın kitle imha silahları olduğuna dair belgeleri sağlayan CIA eski Başkanı George Tenet'ı suçlamadığını dile getiren Powell, "ancak bu belgeler bize verildiğinde CIA içinde bazı kişiler, söz konusu belgelerin kaynaklarının güvenilir olmadığını biliyordu. Buna rağmen bize bir şey söylemediler"[100] ifadelerinde bulunmuştur. Colin Powell'in ABD'nin NBC kanalındaki konuşması ise şu ifadeleri içermekteydi, "Irak'ın kamyonlar ve trenlerle kitle imhâ silâhı taşıma yeteneklerine sahip olduğu CIA tarafından kaydedilmişti. Ne yazık ki bu bilginin zamanla doğru olmadığı ortaya çıktı. Irak Savaşı'na gerekçe gösterilen istihbarat raporlarının aslında gerçeği yansıtmadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenden dolayı istihbarat kuruluşlarına karşı olan güven sorgulanmaya başlamıştır. İngiltere hükümeti tarafından hazırlatılan Chilcot raporu Irak Savaşında istihbarat raporlarının yol açtığı sorunları incelemiştir.

2002 Yılının Ekim ayında, Irak'ın işgali için ABD Başkanının yetkilendirilmesi ABD Kongresinde Demokrat Partili Senatör ve Meclis Üyeleri tarafından da desteklenmiştir. Bu nedenden dolayı Demokratlar, 2002 tasarısı yüzünden sıkça eleştirilmektedir. 2002 yılında Cumhuriyetçiler Temsilciler Meclisinde, Demokratlar ise Senato'da daha etkili iken her iki meclisten de ABD Başkanı George W. Bush'a Irak'a savaş

[100] "Powell Calls His U.N. Speech a Lasting Blot on His Record." son güncelleme 10 Ağustos 2019, https://www.nytimes.com/2005/09/09/politics/powell-calls-his-un-speech-a-lasting-blot-on-his-record.html.

açabilmesi için yetki verilmişti. ABD'li Ortadoğu uzmanı Stephen Zunes, ABD'de bağımsız haber ajansı olan Common Dreams'ta yazdığı yazısında,

> 4.400'den fazla Amerikan askerinin ölümünün sorumluluğu, yüz binlerce Iraklı sivilin ölümü, yaklaşık bir trilyon dolarlık ulusal hazinemizin ısrafı, ABD'nin işgalinin bir sonucu olarak ortaya çıkan terör ve İslamcı aşırılığın yükselişi, Irak'ın işgali, ...vb. bütün bunlarda Kongre üyelerinin imzası vardır. Aslında, Ekim 2002'de istilaya izin veren kararda hem Mecliste hem de Senatoda Demokrat Parti destek vermiştir. [...] Kongre üyeleri ABD Anayasasının VI. Maddesi uyarınca yüksek yasa olarak görülmesi gereken BM Tüzüğünü açık bir şekilde ihlal etmiştir. [...] Çoğumuz Kongre ofisleriyle ve sık sık Kongre üyeleri ile iletişim halindeydik, işgal ve işgalin olası sonuçlarına dair uyarılarda bulunmuştuk. Bu nedenle, savaşın önde gelen Demokrat destekçilerinin işgalin muhtemel sonuçlarının farkında olmadıklarını iddia etmesi tamamen yanlıştır.[101]

ABD'nin yanı sıra İngiltere'de de Irak Savaşı nedenlerinin yanlış istihbarat bilgilerine dayandığının ortaya çıkmasından sonra kamuoyunda ciddi eleştiriler yapılmıştır. Dönemin İngiltere Başbakanı Tony Blair da tıpkı Colin Powell gibi istihbarat raporlarının yanlış olduğunu Irak Savaşı'ndan sonra kabul etmiştir. Blair, "Yanlış istihbarat nedeniyle özür dilerim. Ayrıca planlama konusunda ve rejimi devirdikten sonra neler yaşanacağını öngörmekteki hatalarımız konusunda da özür dilerim." "Ancak Saddam'ın devrilmesi nedeniyle özür dilemekte zorlanıyorum. Bugün, 2015'te bile, Saddam'ın olmaması olmasından daha iyi." ifadelerini kullanmıştır.

Irak Savaşı öncesinde İngiltere hükümetine belki de en ciddi eleştiriyi yapan isimlerden biri Robin Cook'dur. 1991-2001 yılları arasında İngiltere Dışişleri Bakanı görevini yürüten, 2003 yılında İngiltere'de iktidarda bulunan İşçi Partisi kabine üyesi ve Avam Kamaras Başkanı Robin Cook, Tony Blair'in Irak Savaşı kararı almasının ardından istifa etmiştir. Tony Blair'in savaş politikasını eleştiren Robin Cook, bu savaşın uluslararası anlaşmalara, devletler hukukuna ve İngiltere halkının iradesine aykırı olduğunu

[101] "Iraq: The Democrats War." son güncelleme 12 Ağustos 2019, https://www.commondreams.org/views/2010/09/11/iraq-democrats-war.

vurgulamıştır. Tony Blair'in, kimyasal silah iddialarının yalan olduğunu bile bile Bush'un telkinleriyle İngiltere'yi kirli bir savaşa soktuğunu ifade etmiştir.[102]

İngiltere'nin en köklü gazetelerinden biri olan The Telegraph'da 18 Mart 2013 tarihinde Peter Taylor'un "Irak Savaşı: Yaşanan en büyük istihbarat hatası" başlıklı yazısında işgalden on yıl sonra Irak, yakın tarihin en bölücü savaşı ve istihbarat başarısızlığı olmaya devam ediyor ifadelerini içermektedir. Yazıda, "savaşı haklı çıkarmak için kullanılan istihbarat raporlarının çoğu fabrikasyona, arzulu düşüncelere ve yalanlara dayanıyordu. Saddam Hüseyin'in hiçbir kitle imha silahı yoktu" ifadeleri kullanılmıştır.[103]Ayrıca, *The Guardian*'ın Chilcot raporlarına dayandırdığı "İstihbarat servisleri Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarıyla ilgili hatalı bilgiler üretti" başlığıyla okuyuculara sunulmuştur. Bu yazıda, İngiltere'nin istihbarat servisi olan M16 eleştirilmiştir. *The Guardian*'da yayımlanan yazıda, dönemin İngiltere Başbakanı Tony Blair'in Parlamento'da kendisine sunulan istihbarat raporlarının kesinlik içermemesine rağmen raporları "kesin" olarak Parlamentoya sunması eleştiriliyordu. Yazıda, Blair'in, Saddam Hüseyin'in kitle imha silahı üretmeye devam ettiğine yönelik gelen istihbarat raporlarına inandığı söylenmektedir; fakat Chilcot'ın yayımladığı raporda Saddam Hüseyin'in kimyasal ve biyolojik silahlar üretmeye devam ettiğine yönelik bağlantıların kurulamadığı belirtilmiştir. Ayrıca, istihbarat raporları Saddam Hüseyin'in bir nükleer silah inşa etmeye yetecek kadar parçalanabilir malzeme elde etmesinin dört ila beş yılını alacağını değerlendirmekteyken Blair, bunu bir ila iki yıl içinde başarabileceğini iddia etmişti.[104]

Chilcot raporu, Irak Savaşı'nın ardından hazırlanmıştır. Yedi yılda hazırlanan 12 ciltlik bu rapor, Tony Blair'den sonra göreve gelen dönemin İngiltere Başbakanı Gordon Brown'un isteği üzerine John Chilcot tarafından yazılmış ve 6 Temmuz 2016 tarihinde yayımlanmıştır. Gordon Brown, göreve geldikten sonra beş kişiden oluşan bir soruşturma komisyonu oluşturmuştur. Komisyon başkanlığını ise John Chilcot yürütmüştür. John Chilcot, Tony Blair'e karşı "Askeri harekât son seçenek değildi" ifadelerini kullanmıştır. Raporda, yapılan

---

102 Bu konuda bkz. "Cook Resigns from Cabinet over Iraq." son güncelleme 12 Ağustos 2019 https://www.theguardian.com/politics/2003/mar/17/labour.uk.

103 Bu konuda bkz. "Iraq War: The Greatest Intelligence Failure in Living Memory." son güncelleme 12 Ağustos 2019, https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/9937516/Iraq-war-the-greatest-intelligence-failure-in-living-memory.html.

104 Bu konuda bkz. "Spy Agencies 'produced Flawed Information on Saddam's WMDs'." son güncelleme 12 Ağustos 2019, https://www.theguardian.com/uk-news/2016/jul/06/spy-agencies-flawed-information-saddam-wmds-iraq-chilcot.

istihbarat hatalarından veya istihbarat raporlarının siyasetçiler tarafından suiistimal edilmesinden bahsedilmektedir. Chilcot raporunun bazı maddeleri aşağıdaki gibidir,

- "İngiltere'nin Irak politikası kusurlu istihbarata dayalıydı. İstihbarat sorgulanmalıydı ancak bu yapılmadı."
- Madde 24: "ABD Başkanı Bush 2001 sonunda Irak'ta rejimi değiştirmeye karar vermişti."
- Madde 169: "Tony Blair "bizim istihbarat raporlarımıza göre" Saddam Hüseyin kesinlikle kitle imha silahlarını üretmeye devam ediyordu." Fakat bu durumun yanlış olduğu Savaş sonrasında görüldü.
- Madde 806: "Irak o dönemde Ortadoğuda kimyasal silahlarıyla tehdit olarak görülüyordu fakat İran, Libya ve Kuzey Kore Irak'tan daha tehlikeli gözükmekteydi."
- Madde 54: "Irak ile El-Kaide arasında doğrudan bir bağlantı yokken Tony Blair ABD Başkanı Bush'u 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında Irak'a karşı daha geniş bir perspektiften (terör bağlamında) bakması için desteklemişti."
- Madde 94: "Tony Blair, 28 Temmuz 2002'de dönemin ABD Başkanı George W Bush'a gönderdiği bir mektupta, 'Ne olursa olsun, seninleyim. Bu Kosova değil, Afganistan değil. Körfez Savaşı hiç değil yazdı."
- Madde 36: "İngilterede 1 Kasım'da Yapılan Bir Değerlendirmede, Ortak İstihbarat Komitesi (JIC) Saddam Hüseyin'in "müzakere konusunda çok az baskı olduğunu petrol kaçakçılığı ve yasadışı ticaret gelirleri bu yıl önemli ölçüde arttı ve Daha fazla ülke diplomatik temasları arttırıyor ve Irak'la ticaret yapıyor"dedi."
- Madde 39: "Aralık 2000'de, İngiltere Büyükelçiliği Washington'da ABD Başkanı Clinton'a Saddam Hüseyin'in devrilmesi için askeri rapor sundu fakat Clinton tarafından herhangi bir adım atılmadı."
- Madde 15: ABD'nin BM ile hareket etme isteği azdı. İngiltere ABD'nin Irak'ı kitle imha silahlarından arındırılması için askeri harekata katılmaya istekliydi.
- Madde 66: "Şubat 2002'nin sonundan itibaren, Blair Irak'ın ciddi bir tehdit olduğunu vurguluyordu. Irak'ın silahsızlandırılması gerekiyordu."
- Madde 793: "Irak'taki Sünni, Şii ve Kürt toplulukları arasında yaşanan gerilim ve şiddet Irak'ın istikrarı için en büyük stratejik tehdittir."[105]

[105] Bu konuda bkz. Jonh Chilcot "The Report of the Iraq Inquiry" (Londra: the House of Commons, 6 Temmuz 2016)

Irak Savaşının temelinde yatan gerekçelerin birçoğunun gerçek dışı veya yanlış istihbarat raporlarına dayandığının ortaya çıkmasından sonra ABD ve müttefik devletler Dünya kamuoyu tarafından ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. Irak ve Afganistan savaşlarına yanlış belgeler sonucu savaş ilan eden ABD'nin uluslararası hukuku görmezden gelmesi nedeniyle uzun vadede ABD'ye olan güveni azaltabilecek zemin ortaya çıkmıştır. Şekil 2'de görüleceği üzere Pewglobal'ın yapmış olduğu grafikte ABD hakkındaki olumlu düşünceler 2000-2009 yılları arasında incelenmiştir. ABD'ye karşı olan olumlu düşüncelerin 2003 yılından sonra birçok ülkede ciddi şekilde giderek azaldığı görülmektedir.

Şekil 2. ABD Hakkında Olumlu Düşünceler

ABD Hakkında Olumlu Düşünceler

	1999/ 2000 %	2002 %	2003 %	2004 %	2005 %	2006 %
Büyük Britanya	83	75	70	58	55	56
Fransa	62	63	43	37	43	39
Almanya	78	61	45	38	41	37
İspanya	50	--	38	--	41	23
Rusya	37	61	36	47	52	43
Endonezya	75	61	15	--	38	30
Mısır	--	--	--	--	--	30
Pakistan	23	10	13	21	23	27
Ürdün	--	25	1	5	21	15
Türkiye	52	30	15	30	23	12
Nijerya	46	--	61	--	--	62
Japonya	77	72	--	--	--	63
Hindistan	--	54	--	--	71	56
Çin	--	--	--	--	42	47

Kaynak: "America's Image Slips but Allies Share US Concerns Over Iran, Hamas", *Pew Global Attitudes Project*, 13 Haziran 2006, http:// pewglobal.org/reports/display.php?ReportID=252. [106]

Savaşın yıkıcı etkisi sadece Irak'ta görülmemiş, aynı zamanda 11 Eylül ile birlikte İslam coğrafyasına karşı oluşturulan orantısız söylemler de İslamofobi'nin artmasına sebebiyet vermiştir. Aşağıda ABD Medyasının Terörizm ve İslam'ı bir arada sunduğu haberlerin İslamofobi'nin artmasına neden olması ve ABD'de yaşayan Müslümanların maruz kaldıkları ayrımcılık ve ötekileştirme incelenmiştir.

[106] "America's Image Slips, But Allies Share U.S. Concerns Over Iran, Hamas." Son guncelleme 10 Ağustos 2019 https://www.pewresearch.org/global/2006/06/13/americas-image-slips-but-allies-share-us-concerns-over-iran-hamas/.

5. İSLAMOFOBİ'NİN YÜKSELİŞİ

5.1. İslamofobi

İslamofobi Müslümanlara, İslam'a, İslami kurum ve kuruluşlara karşı korku, nefret gibi duyguları, Müslümanlara karşı ise ayrımcılığı ifade etmek için kullanılan bir terimdir. 21. yy'ın henüz başında ABD'de 11 Eylül terör saldırıları gerçekleşmiş, kendilerini "Radikal" etiketiyle duyuran sözde "Müslüman" terör örgütleri saldırıyı üstlenerek Batı'da korku yaratmıştı. Oysaki "İslam'ın temel metinlerinin hiçbir yerinde terörizm ve cinayet emredilmez, hiçbir yerinde taraf olmayan üçüncü kişilerin gelişigüzel katledilmesinin sözü bile geçmez."[107] ABD'de İslam'a karşı korku, 1970'lerde İran İslam Devriminden sonra ortaya çıkan petrol fiyatlarındaki artışların ABD toplumunu olumsuz etkilemesi ve İran'daki rehine kriziyle başlamış gibi gözükse de Hristiyanlık ve İslam arasında rekabetten doğan etkileşim çok eskiye dayanmaktadır.

Hristiyanlık ve İslam o dönemde şu ya da bu ölçüde birbirine komşu geniş bölgelerde hüküm sürüyordu. Her bölge çeşit çeşit iç çatışmalarla bölünmüş olmasına rağmen, ikisi de kendisine kültürel bir birim gözüyle, öncelikle öbürüyle çatışma halindeki bir birim gözüyle bakıyormuş gibi görünüyordu. Bunun nedeni, kısmen, her ikisinin de bütün ve olası tek hakikati cisimleştirdiklerini düşünmeleri bakımından hakim ilahiyat anlayışları, kısmen de her ikisinin de aynı küçük bölgeden kaynaklanmış olmasıydı. Hristiyanlar Yahudi kehanetini gerçekleştirmiş, dolayısıyla da onun yerine yeni ve nihai bir vahyi geçirmiş olduklarını iddia ediyorlardı. Müslümanlarsa Yahudilerden ve Hristiyanlardan miras aldıkları hikmet temeli üzerinde yeni ve gerçekten nihai bir Allah'a bağlılık biçimi inşa ettiklerini iddia ediyorlardı. Yani kavganın bir kısmı miras ve hakikatle ilgili bir aile kavgasıydı. Bu türden kavgalar, bir anlamda sevginin olsun rekabetin olsun en fazla yaşandığı kavgalar olduğundan, genellikle en bölücü, en buruk kavgalardır.[108]

Bu iki ilahi din arasındaki tarihi diyalogları bu tezde detaylı şekilde incelemek mümkün olmadığından ve konunun "Dinler Tarihi" uzmanları tarafından incelenmesi gerekliliğini düşündüğümden sadece birtakım örnekler üzerinden Müslümanlık ve Hristiyanlık arasındaki

---

[107] Bernard Lewis, *İnanç ve Iktidar: Orta Doğuda Din Ve Siyaset.* (Ankara: Akılçelen, 2017), 10.
[108] Wallerstein, *Amerikan Gücünün Gerileyişi,* s. 95.

etkileşimin yüzlerce yıl önceye dayandığına dair birtakım örnekler vereceğim. Örneğin, 711 yılında Müslümanların İspanya'yı fethetmesi Avrupa'da şok etkisi yaratmıştı. Yalnızca İspanya'nın fethedilmesi değil, Hristiyanlar ve Müslümanlar arasında tarih boyunca birçok savaş gerçekleşmiştir. Özellikle üç ilahi din için kutsal sayılan Kudüs'e birçok Haçlı Seferi ve Cihad Hareketi düzenlenmiştir. Bernard Lewis'in *İnanç ve İktidar* kitabında,

> Selaahaddin Eyyubi, Hristiyan Avrupa'da bile dürüstlüğüyle tanınır; yendiği düşmanlarına karşı kibar ve cömert davranması takdir edilirdi. [...] Eyyubi, birçok Haçlı prensini, kabile reisini esir aldığı zaferinin ardından, Chatillonlu Renaud'yu diğerlerinden ayırıp kendi elleriyle kafasını kesti. Cihadın başarıyla sonuçlanmasından sonra [...] Müslümanlar ve Haçlılar arasında yapılan genel bir uzlaşmanın bir parçası olarak 1229'da Kudüs imparator II. Frederic'e verildi. [...] Haçlıların kenti tamamen Hristiyanlaştırma girişimlerinden sonra 1244'te Müslümanlar tarafından geri alındı.[109]

İslam ve Hristiyanlık arasındaki savaşlar sadece Kudüs'te gerçekleşmemiş, sömürgecilik döneminde de ciddi gerilimler yaşanmıştır. "Avrupa halkları 15.yy'ın sonlarından 21.yy'a kadar tüm dünyayı az ya da çok Avrupa Uygarlığının yörüngesine oturtacak büyük bir genişleme hareketine giriştiler."[110] Osmanlı Devleti'nin zayıflama döneminde Avrupalılar İslam topraklarının bir bölümünü, Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde ise neredeyse tamamını sömürgeci misyonlarla işgal etmişlerdi. Petrol zengini olan Arap toprakları sömürgecilik misyonlarıyla Avrupalı devletlerin işgaline maruz kalmıştı. Sömürgecilik misyonları sadece Arap topraklarında gerçekleşmemiş, dünyanın birçok yerinde varlığını sürdürmüştü. "Avrupa'nın genişlemesi kıtanın iki yanından oldu: Batıda deniz yoluyla, Doğuda kara yoluyla. Bu genişleme, bazı bölgelerde ilkel halkların egemenlik altına alınmasına, asimilasyonlarına ya da dışlanmalarına ve Batı ve Doğu Avrupalıların gittikleri toprakları boş alanlar olarak görüp yerleşmelerine yol açtı."[111] Sömürgecilik bir devletin veya milletin başka bir ülkeyi veya milleti kendi çıkarları doğrultusunda tekeline ve işletmesine almasıdır. Yani o ülkenin tüm imkanlarından maddi ve manevi olarak faydalanmasıdır. Sanayi devrimi ile birlikte Avrupa'nın sanayileşmiş ülkeleri sömürge ve kaynak arayışında rekabete girmiş, daha fazla ekonomik kazanç ve doğal kaynak elde etmeyi planlamıştır. ABD'nin keşfi, yerlilerin yok edilmesi ve topraklarından sürülmesi, Afrikan-

---

109 Lewis, *İnanç ve Iktidar*, s. 7-8.
110 Lewis, a.g.e., s. 11.
111 Lewis, a.g.e., s. 11.

Amerikalıların köle olarak kullanılması da bu sömürgecilik hareketi döneminde gerçekleşen olayların birer örneğidir. Burada amaç emperyal olmaktır yani latincede geçen İmperium'dur. Avrupada; İngiltere, Fransa, İspanya, Belçika, Hollanda gibi ülkeler sömürgecilik hareketinde lokomotif olmuş, sömürgecilik arayışlarını II. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürdürmüştür. Avrupa ülkelerinin Müslüman ülkelerdeki sömürgeci ve işgalci politikalarına karşı Müslüman ülkeler tepki göstermiştir, Lewis'in deyimiyle kin tutmuşlardır.

> Ortadoğu'nun İngiliz-Fransız egemenliği altında olduğu dönemde Irak, Suriye, Filistin, Mısır, Sudan emperyal güçlerin yönetimi altındaydı. Aden'de ve Körfez'deki "trucial" şeyhliklerine saldırarak Arabistan sınırlarını zorluyorlardı. [...] Batılıların, ağırlıklı olarak Amerikalıların büyüyen varlığı, Arapların yaşamını her yönüyle dönüştürmeye başladı. Kızıl Deniz kıyısında Cidde limanı uzun bir süre yabancı diplomat ve elçiliklerin ticaret temsilcilerinin yaşamalarına izin verildiği bir tür dini karantina işlevi gördü. Petrolün bulunup kullanılması Riyad'ın metropole dönüşmesi- beraberinde hatrı sayılır bir yabancı akınını beraberinde getirdi. Yabancıların, kimileri tarafından bugün bile yarımadanın kutsallığına tecavüz olarak görülen varlığı giderek büyüyen bir kin duygusunun tohumlarını ekti.[112]

II. Dünya Savaşı'nın bitmesinin ardından ise dünya iki kutuplu Soğuk Savaş dönemine girmiş, her ne kadar gerilimler Soğuk Savaş döneminde etkisini gösterse de Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde Hristiyanlık ve İslam arasında gerilimler giderek artmıştır. Yayım tarihi 1997 olan İngiltere merkezli Runnymede Trust adlı kuruluşun "İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Tehdit" adlı raporu[113] 11 Eylül öncesi ve Soğuk Savaş sonrası döneme denk gelmektedir. Rapora bakacak olursak Yeni Muhafazakarların benzer yıllarda ABD'de öne sürdükleri ulusal güvenliğe karşı tehdit algısına paralel olan söylemlerin İngiltere'deki bazı kesimler tarafından da İslam coğrafyasının ve Müslüman nüfusun ulusal güvenliğe karşı tehlike yarattığı vurgulanmıştır. Bu rapor, İslamofobinin yalnızca 11 Eylül ürünü olmadığını, daha öncesine dayandığını göstermektedir. Rapora göre,

> (1) Müslümanlar ve İslami kültürler tek parça olarak görülmektedir. (2) İslami kültür Batı'da alt kültür olarak görülmektedir. (3) İslam, şiddet yanlısı, terörü destekleyen,

---

[112] Lewis, a.g.e., s. 8.

[113] The Runnymede Trust, *Islamophobia: A Challenge for us all.* (Londra: The Runnymede Trust, 1997), 69.

saldırgan olarak algılanmaktadır. (4) Müslümanlar, inançlarını siyasi veya askeri avantaj sağlamak için kullanmaktadırlar. (5) Müslümanlar Batı'ya yönelik bir eleştiri yaptıklarında bu, derhal reddedilmektedir. (6) Toplumdan Müslümanların dışlanması ve Müslümanlara yönelik ayrımcı uygulamalar düşmanca meşrulaştırılmaktadır.[114]

Tarih boyunca Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında gerçekleşen savaşlar ve çatışmaların yanısıra, Müslümanlık ve Hristiyanlığın hakim olduğu coğrafyalar arasında kültürel, bilimsel, edebi vs. olumlu etkileşimler yaşanmıştır. Onur Bilge Kula'ya göre, "kültürler her zaman etkileşim sayesinde gelişirler. "öz" ve "yabancı" öge birbirini sürekli tamamlar ve yetkinleştirir. Bunun yanında "öz"ü aşırı büyütmemek gerekir; hatta "öz"ü bazen salt "istenç"e ve "istemeye" indirgemek olanaklıdır. Çünkü "öz"ün yaratımı, "yabancı"nın edimi ile olanaklıdır." [115] ifadelerine yer veren Kula, Gothe'den alıntı yaparak, "özünü ve öbür insanları tanıyan şunu da tanır: Doğu ve Batı sanılmasın birbirinden ayrılır." [116] ifadelerini kullanmıştır. Dolayısıyla, Hristiyanlık ve Müslümanlık arasındaki tarihsel etkileşim yalnızca savaşlara ve çatışmalara dayanmamaktadır. Örneğin, felsefede Farabi, Aristoteles'ten sonra ikinci öğretmen olarak anılmaktadır. İbn-i Sina tıp alanında yaptığı çalışmalarla Dünya'da ve Avrupada tıp biliminin gelişimine katkı sağlamış, el-Kanun fî't-Tıbb adlı kitabı Avrupa'da ders kitabı olarak kullanılmıştır. Cezeri; bilgisayarın temeli olan haberleşme, kontrol, denge kurma ve ayarlama bilimi olan sibernetiğin kurucusu olarak tanınmaktadır. Harezmi, matematik alanında öncü isimlerden biridir. Kitâbü'l-Muhtasar fî Hisâbi'l- Cebr ve'l-Mukâbele adlı kitaplarında sıfır rakamını Dünya'ya duyuran isim olmuştur. Dünyada kadın haklarının henüz gelişmediği dönemde "Halide Edip Adıvar Kurtuluş Savaşı döneminde edebiyata katkıda bulunmuş, okul ve hastanelerin kurulmasına katkı sağlamış müslüman bir feministtir."[117] İsviçrede kadınların seçme ve seçilme haklarına 1971 yılında sahip olduğu düşünüldüğünde, Halide Edip Adıvar'ın 1920'li yıllarda yapmış olduğu çalışmalar feminizim tarihinde önemlidir. Ayrıca Türkiye'de 1930 yılında verilen seçme ve seçilme hakkı, Fransa'da 1944, İtalya'da 1945, Yunanistan'da 1949 ve İsviçre'de

[114] Abdulkadir Gölcü ve Betül Aydın, "Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması," *MEDİAD* 1,1 (2018 Haziran): 75
[115] Onur Bilge Kula, *Demokratikleşme Süreci ve Eleştirel Kültür Bilinci,* (Ankara: Gündoğan Yayınları, 1992), 136.
[116] Kula, a.g.e., s. 136.
[117] Cristopher De Bellaigue, *The Islamic Enlightenment,* (London: Vintage, 2018), 293.

1971 dir. Dolayısıyla Müslümanlara ve İslam'a karşı üretilen söylemler ve yaratılan karşıtlıklar incelenirken bütün bu tarihsel olaylar ele alınmalıdır.

Bütün bu tarihsel olaylar İslam ve Hristiyanlığın yayılmasındaki rekabetten ortaya çıkmıştır fakat "Hristiyanlık ve İslam, kapsam ve iddiaları açısından dünya çapında olmasına rağmen, Hristiyanlığı "Batı", "İslam'ı da "Doğu" diye düşünme ve konuşma eğilimindeyiz. Bu kısaltmaların coğrafi temeli var elbette ama zannettiğimiz kadar değil ve gittikçe de küçülüyor."[118] İşte bu küçülen dünyada, Soğuk Savaş döneminin son yıllarından itibaren medyada başlayan İslam korkusunu körükleyebilecek söylemler günümüze kadar ulaşmaktadır. ABD medyasının, Müslümanları terörizm etiketi altında orantısız şekilde gösterimi sayısal verilerle aşağıda incelenecektir.

5.2. Medyanın Söylem Gücü

Dil kullanımı çok önemli bir araçtır. Söylem, kaynaktan çıktıktan sonra toplumda yer edinirse onu düzeltmek için çok zorlu süreçlerden geçmek zorunda kalınabilir. Bu bağlamda Edward Said'in "Amerikan medyasında konunun İslamiyet ya da Müslümanlar olması durumunda gazete muhabirlerine yanlış yapma imtiyazı tanınmakla kalmayıp hiçbir sınır tanımayan etnosentrisizmin, kültürel ve hatta ırkçı bir nefretin ve derin olduğu kadar da yüzeysel bir düşmanlığın açıkça sergilenmesine olanak tanındığını" [119] dile getirdiği Soğuk Savaş'ın son dönemlerinden itibaren ABD'de İslam korkusunun ciddi şekilde arttığı dönemi inceleyeceğiz.

Edward Said, *Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?* adlı kitabında Amerikan ve Batı medyasının, Müslümanlara ve İslam coğrafyasına ayrımcı bir şekilde odaklandığını ve basının İslam ve terörizm etiketini sıkça kullanmasının Batılıların bilinciyle oynanmasına yol açtığını söylemektedir. Kitabının son baskısı olan 1997 yılında, kitabının ilk yayımlandığı 1980'li yıllardan beri İslam'a karşı üretilen ürünlerin giderek "berbat bir hal" aldığını söylemektedir. Habercilikte sansasyonellik, vurdumduymazlık ve savaşçı ruhuyla üretilen bilgilerin "biz" ile "onlar" arasında hayali bir çizgi çizdiğini söylemekte, sıradan insanların ise medyadan aldığı bu bilgiler ışığında sosyal hayatlarında bu düşünceleri savunabileceklerinden bahsetmektedir.

---

[118] Wallerstein, *Amerikan Gücünün Gerileyişi,* s. 45.
[119] Edward Said, *Haberlerin ağında Islam*, (İstanbul: Babil Yayınları, 2000), 53.

Said, kendilerini İslam dünyası uzmanı olarak nitelendiren birçok kişinin haberlere ve televizyon programlarına çıkarak Müslümanlar hakkında oryantalist tutum sergilediklerini, "İslam hakkında hazır reçetelerle sonuca vardıklarını" ifade etmektedir.

> Başka hiçbir kültürün ırksal ya da dini yanlış temsillerinin benzer bir dokunulmazlık zırhıyla korunmadığı bir ortamda bu fikirlerin öne çıkması gerçekten tüyler ürpertici. İslam'a dair kötü niyetli genellemeler, Batı'da yabancı bir kültürü karalamanın son kabul edilebilir biçimi haline geldi; bir bütün olarak Müslüman zihniyete yahut karaktere, İslam dinine veya kültürüne dair söylenenler, Afrikalılar, Yahudiler, diğer Şarklılar ya da Asyalılar hakkındaki ana akım tartışmalarda artık ağza alınmayan türdendir.[120]

Edward Said kitabında kendilerini Müslüman olarak tanımlayan gruplar tarafından 1983-1996 yılları arasında gerçekleşen birçok saldırıya dair örnekler vermiştir. Bu örnekler arasında Lübnan ve Fransa'da gerçekleşen bombalı eylemler, İskoçya'da gerçekleşen uçak saldırısı, Afganistan'da bir dönem ABD tarafından eğitilen ve silahlandırılan grupların dünyanın çeşitli bölgelerinde aktif olması, Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, Mısır'da öldürülen turistler, Oklahoma City'deki bombalı saldırı gibi saldırıların örneklerini vermiş; fakat bu saldırıların bir grup Müslüman tarafından gerçekleştirilmesine rağmen Batı medyasının bu saldırıları bir milyardan fazla nüfusa sahip olan Müslümanları terörizm etiketiyle zan altında bırakmasından dolayı eleştirmektedir.

> Beni asıl kaygılandıran şey, "İslamı" açıklamak veya neyin ne olduğuna bakmadan suçlamak için sadece "İslam" yaftasını yapıştırmanın, sonunda bir saldırı biçimini alması; bu yüzden de kendine Müslüman diyenler ile Batılı sözcükler arasında daha fazla husumete neden olmasıdır. "İslam", onlarca ülke, toplum, gelenek, dil ve elbette sonsuz sayıda farklı deneyimi içeren, nüfusu bir milyarı bulan İslam dünyasında olup bitenlerin görece küçük bir kısmını tanımlar. Ortalığı velveleye veren polemikçi Şarkiyatçıların [...] bunları İslam'a dayandırmaya çalışmaları düpedüz yanlıştır. [...] bunların çoğunun sorumsuzluk abidesi ve kabul edilemez genellemeler olduğu,

---

120 Edward Said, *Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?* (İstanbul: Metis Yayınları,.2017), 13.

üstelik, bu gezegen üzerindeki başka din, kültür veya demografik grupları tanımlamak için asla kullanılmadığıdır.[121]

Edward Said, kitabında "köktencilik" kavramının gazetecilerce "bol keseden" abartılarak İslam ile birlikte kullanıldığını dile getirilmektedir. İslam ve köktencilik arasında kasıtlı olarak çağrışım yaratılmakta, ortalama bir okurun İslam ile köktenciliği özde aynı şey olduğunu düşünmesine yol açmaktadır, ifadelerini kullanmıştır.

İslam'ı inanç yapısı, kurucusu ve ümmetine dair bir avuç kurala, klişeye ve genellemeye indirgeme eğilimine bakarak, İslamla birlikte anılan olumsuz olguların-şiddet, ilkellik, atavizm, tehditkar veçheler- güç kazanmaya devam ettiği söylenebilir; üstelik "köktencilik" terimini tanımlama, "radikallik" ve "aşırıcılık" gibi sözcüklere kati bir anlam kazandırma ya da bu fenomenleri bir bağlama oturtma (Müslümanların %5'i, %10'u veya %50'si köktencidir gibi) yönünde ciddi bir çaba gösterilmeden devam etmektedir bu süreç. [...] Şarkiyatçı düşüncede ve medya klişelerinde, haber olarak yer alan ve (yanlış) temsil edilen "İslam" zaten suçlanmış ve hüküm giymiştir.[122]

Üçüncü Başlık altında incelediğimiz kavramlarla beraber bu metni inceleyecek olursak, İslam ve köktendincilik üzerine yapılan söylemler; köktencilik ve İslam'ı diğer dinlere göre daha fazla bir arada kullanmış, "köktendincilik" ise İslam'a atfedildiğinden dolayı diğer dinler ile İslam arasındaki farklılığa köktendincilik çerçevesinden bakılmıştır. Bu bakış açısı şiddet ve ilkellik gibi olguların İslam'a atfedilmesini sağlarken, diğer dinleri bu terimlerin zıttı yani gelişmiş ve medeniyet gibi kavramlarla anılmasını sağlamakta, Batı merkeziyetçi bakış açısını gözler önüne sermektedir. Köktendincilik ile İslam'ı bir araya getiren görüşler ise İslam'ı tehdit gibi göstermiş ve bu tehdide karşı insanların düşmanlaşmasına yol açabilecek tehlikeli karşıtlıklar yaratmıştır.

İslam'ın "öteki" ve "düşman" olarak lanse edilmesine yönelik üretilen söylemler birçok kişi tarafından ifade edilmiştir. Örneğin, Yeni Muhafazakarlığın kurucu liderlerinden Irving Kristol'un kurduğu *The National Interest* dergisinin Güz 1995 yılı sayısında "Ilımlısı yok: Köktendinci İslamla Baş Etmek" başlıklı yazıyı yazan Deniel Pipes'i örnek olarak

[121] Said, a.g.e., s. 17.
[122] Said, a.g.e., s. 18.

verebiliriz.[123] Bu yazı, aynı zamanda Soğuk Savaş'tan sonra Yeni Muhafazakârlar tarafından ifade edilen 'ABD dış politikası için düşman gerekmektedir' görüşlerine benzer şekilde İslam'ın baş edilmesi gereken bir düşman olduğunu açıkça dile getirilen bir yazıdır. Ayrıca başlığa baktığımızda ılımlı veya değil, baş edilmesi gereken şeyin "İslam" olduğunu görebiliriz. Yazıda, "Köktendinci İslam'ı diğer ütopyacı ideolojilerden ayıran şey detaylardadır. Komünizm ve faşizm gibi, köktendinci İslam da bir öncü ideolojiyi önerir. Toplumun üzerinde tam bir denetim kurmak ister ve kadroları kan dökmeye hazır, hatta heveslidir."[124] Bu yazının yayımlandığı yıllarda Edward Said'in ABD Dışişleri Bakanlığı verilerine dayandırdığı Dünya'daki terör olayları analizine göre Ortadoğu menşeli terör saldırıları dünyada altıncı sıradaydı. Bu yüzden yaratılmak istenen tehlike coğrafyası aslında ön sıralarda değilken, Ortadoğu, söylemlerle tehlikeli olarak nitelendirilmiştir.

Edward Said, 1974'te ortaya çıkan OPEC kriziyle beraber ABD toplumunda Müslümanlara karşı olumsuz bir algı yaratıldığından bahsetmektedir. İthal petrolün artan fiyatıyla beraber Amerikalılar kendilerini kötü duruma düşürdüklerinden dolayı OPEC ülkelerini suçlamaya başlamışlardı. "Amerika Birleşik Devletleri egemen güç olma konumundan köşeye sıkışan bir ülke konumuna geçmişti."[125]

Daniel Patrick Moynihan'ın 1975 Mart ayında *Commentary*'de yayımladığı "Amerika Birleşik Devletleri Muhalefette" başlıklı yazısında "Eski sömürgelerinin kendilerinin gözünü korkutmasına izin vermeyeceklerini [...] bu sancakları dalgalanmaya bıraktığımızda çıkan enerji bizi şaşırtabilir. Aralarında petrol üreticilerinin de bulunduğu bu yeni uluslar, "biz" ile "onlar" arasındaki farkı kapatmaya çalışıyorlardı."[126] Said'in alıntıladığı bir diğer isim olan Robert W. Tucker de aynı dergide "Petrol: Amerikan Müdahalesi Meselesi" başlıklı yazısında petrol meselesinin kendilerine "karşılıklı bağımlılık" getireceğini vurgulamış, dolayısıyla buna direnmeye -gerekirse işgal etmeye – hazırlanmalıydık ifadelerini kullanmıştır.[127] Batı'nın petrol politikalarına müdahalede bulunmasına karşı çıkan OPEC ülkelerinden bazıları Batı'yı karşılarına almışlardır. İran'da ABD'lilere karşı gerçekleştirilen eylemler de bu noktadan sonra artış göstermiş, 4 Kasım

---

[123] Daniel Pipes, "There Are No Moderates: Dealing with Fundamentalist Islam" *The National Interest*, 41 (1995), 48-57
[124] Said, *Medyada İslam*, s. 20.
[125] Said, a.g.e., s. 110.
[126] Said, a.g.e., s. 111.
[127] Said, a.g.e., s. 111.

1979' de gerçekleşen ABD büyükelçiliği baskını ve 90 rehine krizi, İran ve ABD arasındaki gerilimi had safhaya ulaştırmıştır.

Batı medyası "Ortadoğu" ülkelerindeki gelişmeleri oryantalist bir dille ele almasından dolayı çözüm yerine karmaşanın daha da hakîm kılındığı bir çözüm yolunu seçmiştir. Medya söylemlerinden dolayı Müslüman toplumlara veya bireylere yapıştırılan etiketlerin, ABD ve Batı toplumlarında Müslümanlara karşı olumsuz bir algı oluşmasına sebebiyet vermiştir. Yani çözümün çok zor olduğu bir süreç yaratılmıştır.

> İslami terörizm denen şey bugün dünyada, özellikle de 1989-91'de Komünizmlerin çöküşünden beri nasıl bu denli merkezi bir imge haline geldi? [...] "İslami fundamentalist" ve nadiren de "İslami Entegrist" etiketleri bildiğim kadarıyla bu etiketlenen kişilerin kendilerini adlandırmak için başvurdukları etiketler değil, Batı dünyasında ve Batı medyasında kullanılan etiketlerdir. [128]

Oysaki "Fundamentalizm ABD'de Protestanlığın Vaftiz kiliseleri içindeki bazı grupların temellere dönme çağrısıyla ortaya çıkmış bir terimdir yani Hristiyan kaynaklı bir terimdir."[129] Bu terimin ABD'de ve Protestan kilisesinde ortaya çıkmış olması aslında Batı'nın veya bu ifadeyi kullananların konuyu şarkiyatçı bakış açısıyla ele aldığını gözler önüne seriyor. İslam ve İslam ile ilgili bir konu ele alınırken Batı'nın kendi kültür ve bakış açısıyla Doğu'yu kaleme alması Doğu'yu tam olarak anlama ve yansıtma hususunda sorunların doğmasına yol açabilir. Medyanın yapmış olduğu bu oryantalist etiketlerin yanı sıra ABD medyası, ABD'deki şiddet ve terör etiketlerini orantısız ve adil olmayacak şekilde Müslümanlara indirgeyici şekilde haberler ve yayınlar yapmıştır. Bu konuyla ilgili aşağıdaki başlık altında medyanın orantısız ve eşit olmayan yollarla yapmış olduğu yayınlar analiz edilecektir.

5.3. Sayısal Verilerle ABD Medyasının 2001-2015 Yılları Arasındaki Orantısız Yayınları

Abdulkadir Gölcü ve Betül Aydın, Pratt ve Woodlock, *Fear of Muslim?* kitabından 2001 ile 2011 yılları arasında medyadaki Müslümanlara yönelik haberlerin

---

[128] Wallerstein, *Amerikan Gücünün Gerileyişi,* s. 97.
[129] Wallerstein, a.g.e., s. 97.

karşılaştırmalarını veri olarak çalışmalarında göstermişler. Yaptıkları analizlerde 2001 yılında Batı medyasında, haberlerin %2'si Müslüman saldırganlarına yönelik haberleri kapsarken 2011 yılına gelindiğinde ise bu oranın %25'e ulaştığı vurgulanmıştır.

Sıradan Müslümanlar ile ilgili olan haberler 2001 yılında %0,1 iken, 2011 yılında hala %0,1 olarak kalmıştır. Yani şiddete dayalı şeylerin Müslümanlık görselinde artışı toplumu olumsuz etkileyebileceği gerçeği aşikardır. İndirgemeci kullanımla tek tip Müslüman kalıp üretmek hatta bunu militanlar üzerinden gerçekleştirmek gerçeklikten uzaktır. Media Matters For America (2012) tarafından yürütülen bir araştırma, Amerikan medyasındaki İslamofobi endüstrisinin boyutlarını görmek açısından önem arz etmektedir. 13 Mayıs 2010'dan 12 Ağustos 2010'a kadar olan 91 günlük sürede Fox News Channels'ın haber programlarının Amerika'ya cami yapımı projesini tartışmak için en az 47 katılımcıyı ağırladığını, katılımcıların da %75'inin bu projeye karşı kişiler arasından seçildiği bulgulanmıştır. Aynı kanalın haber yayınları için tercih ettiği toplam 47 konuktan sadece dokuzunun projeyi destekleyen kişiler arasından seçilmiş olması da kanalın haber kaynağı ve uzman tercihinde İslamofobik bir eğilimi benimsediğini göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları ve hükümetler için veri araştırmaları yapan bir araştırma enstitüsü olan Medya Tenor International; Fox, NBC ve CBS gibi haber kaynaklarının içeriklerini 2007-2013 yılları arasındaki dönem boyunca incelemiştir. Araştırma sonucunda Amerikan kamuoyu tarafından yoğun olarak takip edilen bu haber kanallarının 2007'den 2013'e kadar İslam'ı ve Müslümanları haber içeriklerinde şiddet kaynağı ya da şiddetle ilişkili olarak gösterdiği bulgulanmıştır. Bu süre zarfında Amerikan haber medyasında Müslümanlarla ilgili yayınlanan haberlerin neredeyse tamamının negatif içerikler taşıdığı, çok nadir olarak pozitif konuların haber olarak aktarıldığı da gözlemlenmiştir. Medya Tenor International'in (2015) yapmış olduğu diğer bir kapsamlı araştırmada ise Amerikan haber medyasının üç önemli haber sağlayıcısı olan Fox News, NBC ve CBS kanallarının 2001-2015 yılları arasında yayınlamış olduğu 327 bin 21 adet haber raporu analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre ABD haber medyasında terörle ilgili endişelerin haber içeriklerinin ana konusu olmaya

devam ettiği ve Amerikan halkının izlediği haberlerde terörizmin genellikle Müslümanlar ya da İslam'la ilişkili olarak sunulduğu bulgulanmıştır.[130]

Erin M. Kearns, Allison E. Betus ve Anthony F. Lemieux'ın yazdıkları "Why Do Some Terrorist Attacks Receive More Media Attention Than Others?" "Neden Sadece Bazı Terör Saldırıları Medyada Diğerlerinden Daha Fazla Dikkat Çekiyor?" adlı makalede 2006-2015 yılları arası terörizm ile ilgili konuların %35'i makalelerden, %65'i ise haberlerden bir araya getirilerek incelenmiştir. Yazıda, ABD medyasında terörizm ve şiddete yönelik yapılan yayınların çoğunluğunda teröristler veya saldırganlar betimlenirken Müslüman veya Arap kökenli kişilerin seçildiği söylenmekte, saldırı gerçekleştiren Beyaz Hristiyanların ise daha olumlu çerçevede ele alındığı vurgulanmaktadır. Yazıda, çoğu filmde Arapların alt tabaka veya kötü karakterlerle tasvir edildiği söylenmekte ve terörizmin Ortadoğu kökenli insanlar ve İslam arasında geçtiği vurgulanmaktadır.

Yazıda Müslümanların, özellikle de yabancı ülkelerde doğan Müslümanların, nüfusunun hızlı bir şekilde artmasının ulusal güvenlik tehdidi olarak görülmekte olduğu vurgulanmaktadır. Yapılan analizde ABD medyasının Müslümanların işlediği saldırı suçlarını terörizm etiketi altında sunması dikkat çekmektedir. Örneğin, Beyaz Hristiyanların öldürülmesi durumunda saldırı terörizm etiketiyle medyada ciddi oranda gösterime sunuluyorken, azınlıklara karşı yapılan saldırıların medyadaki yansıması Beyaz Hristiyanlara oranla daha azdır.

Erin M. Kearns, Allison E. Betus ve Anthony F. Lemieux'ın yazdıkları "Why Do Some Terrorist Attacks Receive More Media Attention Than Others?" "Neden Sadece Bazı Terör Saldırıları Medyada Diğerlerinden Daha Fazla Dikkat Çekiyor?" adlı makalenin yapmış olduğu analizlerde "ABD medyası ülke içerisinde gerçekleşen saldırı haberlerinin %52,42 sini Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen suçlara ayırırken, aslında Müslümanların işlediği saldırı suçları ülke genelinde gerçekleşen saldırı suçlarının sadece %12,5'ini oluşturmaktadır."[131] Buna ek olarak medyada "Müslümanların işlediği saldırı haberleri diğer kesimlerin işlediği saldırı haberlerine oranla %357 daha fazla verilmiş, faillerin tutuklandığı oran ise diğerlerinden %287 oranla daha fazla gösterilmiştir." [132]

[130] Gölcü ve Aydın, "Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi", s. 82.
[131] Kearns, E.M., Betus, A. & Lemieux, A. "Why Do Some Terrorist Attacks Receive More Media Attention Than Others?" *Justice Quarterly* 36,6 (2019), 10.
[132] Kearns, E.M, a.g.m., s. 10.

Medyanın halka sunduğu bu oransal eşitsizlik, toplumda Müslümanların suçlu ve terörist etiketiyle algılanmasına zemin hazırlamıştır. Bu da toplumda İslam hakkında önyargıya neden olabilecek durumlara sebebiyet vermiştir. İnsanlar terörizmi ve İslam'ı dolaylı olarak birbirlerine bağlamaktadırlar. Müslümanları ulusal güvenlik için bir tehdit olarak görüyorlar.[133]

Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğünün 25/2 maddesinde Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suç işleyen kişi, bu tüzüğe uygun olarak cezalandırılmaktan şahsen sorumludur ve suç nedeniyle cezalandırılabilir ibaresine rağmen herhangi bir terörist saldırıya karışan Müslüman suçlu üzerinden bütün Müslümanların bu suçu işlediği algısı oluşturulmuştur. Bu, aynı zamanda evrensel hukuka da aykırıdır. İslam; medyadaki orantısız söylemlerle diğer dinler karşısında genellemelere maruz kalarak tehlikeli gösterilmiş, ABD'de Müslümanlar tarafından işlenen suçların diğer azınlıklara oranla daha az işlenmesine rağmen medyada Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen suçların oranının işlenen orandan daha fazla gösterimiyle beraber sıradan insanların "İslam ve Terörizm" etiketlerine maruz bırakılarak önyargıya, ötekileştirmeye ve hatta düşmanlaşmaya gidebilecek bir algıya kapılmalarına neden olabilecek olaylara sebebiyet vermiştir. Bütün bu söylemler ise toplumda Müslümanlara karşı nefret oluşturabilecek sonuçlar yaratabilir.

5.4. ABD'de Müslümanlara Yönelik Şiddet ve Nefret Söylemlerinin Artışı

ABD'de Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber dış politikadaki "İslam" ve "Müslümanlara" karşı yönelen söylemler artış göstermiştir. 11 Eylül 2001 terör saldırılarıyla beraber bu söylemlerin nüfuz bulduğu birtakım çevrelerde ise ABD'de yaşayan Müslümanlara yönelik nefret ve şiddet suçları artış göstermiştir. Bu nefret ve şiddet olayları çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından resmi bilgilere dayandırılarak açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu başlık altında ABD'de yaşayan Müslümanlara yönelik saldırı ve nefret suçlarını inceleyeceğiz. Ayrıca 2001-2019 yılları arasında Müslümanlara karşı giderek artan söylemleri daha anlaşılır kılabilmek ve konu hakkındaki önyargıları biraz da olsa azaltabilmek ve Batılı okuyucunun konuyu içselleştirebilmesi adına ayrımcılık olaylarına

[133] Bu konuda bkz. Kearns, E.M., Betus, A. & Lemieux, A. "Why Do Some Terrorist Attacks Receive More Media Attention Than Others?" *Justice Quarterly* 36,6 (2019), 1-38

ABD tarihinden örneklere yer vererek dilin ötekileştirici kullanımının ABD'de yaşayan Müslümanlara etkilerini incelenecektir.

ABD'nin en büyük Müslüman sivil toplum kuruluşu olan CAIR (Council on American Islamic Relations) Amerikan İslam İlişkileri Konseyi'nin 2016 yılında yayımladığı rapora göre "ABD'de Müslümanlara yönelik şiddet ve nefret söylemleri 2015 yılına göre %57 oranında artış göstermiştir. CAIR'in raporlarına göre 2015 yılında Müslümanlara karşı işlenen nefret suçu 180 iken 2016 yılında 260'a ulaşmıştır."[134] CAIR'in araştırmasında, Müslümanlara yönelik, şiddet içermeyen ancak sözlü tahrik ve aşağılama niteliğindeki saldırılar ise toplam oranın yaklaşık %20'lik bölümünü oluşturmaktadır.

CAIR'in önceki yıllardaki raporlarına bakacak olursak, 11 Eylül saldırılarından sonra yayımladığı raporda 11 Eylül nedeniyle ABD'de Müslümanlara ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük 2000 yılına göre üç kat artmıştır. "11 Eylül saldırılarıyla beraber Müslümanların hayatlarını etkileyen tutumlar ise %64 oranında artış gösterirken, 2003 yılında yayımlanan raporda 2002 yılına göre taciz, şiddet ve ayrımcı muamelenin %70 arttığı vurgulanmıştır."[135] CAIR ayrıca raporlarında Müslümanların iş yerlerinde, okullarda, kamu alanları ve havaalanlarında ayrımcılığa uğramaları ve dini ibadetlerini yerine getirmelerini engelleyen eylemlerin olduğuna yönelik binlerce şikâyet aldıklarını dile getirmektedir. CAIR, 2002 yılında 1.516 şikâyet aldıklarını, doğrudan CAIR'a bildirilen bireysel iddiaların ise 2.250'den fazla olduğunu belirtmektedir. 11 Eylül sonrası Müslüman karşıtı tepkilerin ise cinayete kadar ulaştığı ifade edilmiştir. Buna örnek olarak da 2002'nin ekim ayında Vasudey Patel'i Orta Doğu haritasına bakarken gören Mark Stroman'ın New York ve Washington'da gerçekleşen saldırıların intikamını almak için öldürdüğünü ifade ettiği saldırı verilebilir.[136]

2006 yılında yayımlanan CAIR raporunda ise Müslümanların aleyhine taciz, şiddet ve ayrımcı muameleye yönelik 1972 şikâyetin yer aldığı belirtilmiştir. Ayrıca Washington

---

[134] Hasan Yavuzer ve Ümran Açıkgöz, "Yükselen Tehlike İslamofobi The Rising Danger Islamophobia" *ZfWT* 10,3 (2018), 256.

[135] "2003 Civil Rights Report: Guilt by Association." son güncelleme 14 Ağustos 2019, https://www.cair.com/11727-2003-civil-rights-report-guilt-by-association.

[136] Bu konuda bkz. "CAIR Civil Rights Reports." son güncelleme 14 Ağustos 2019, https://www.cair.com/civil-rights-reports.

Post ve ABC News'in yapmış olduğu her dört Amerikalıdan birinin Müslümanlara yönelik önyargıyı kabul ettiği araştırmayı raporunda göstermektedir.[137]

CAIR 2000/2001'de dini görünüm nedeniyle iş akdinin feshi veya reddedilmesi; iş yerinde, okullarda ve cezaevlerinde dini vecibelerin yapılmasının reddedilmesi, isimleri ve görünüşleriyle ilgili havaalanlarında bireylerin Amerikan vatandaşlarından ayrı tutulması gibi şikayetlerin 366'dan %43'lük bir artış göstererek 525'a çıktığına dair resmi bilgileri raporlarında göstermiştir. 2002 yılında yayımlanan raporda ise bu oran %15 artış göstermiştir. Hükümet görevlileri Müslümanlara karşı kontrol amacıyla gerçekleştirilen güvenlik önlemlerinin ulusal güvenlik gerekçesiyle yapıldığını iddia etseler de CAIR'in raporlarında bu önlemler sonucunda herhangi bir Müslüman terör zanlısının tutuklanmadığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak; ibadet hürriyeti ABD Anayasasınca garanti altına alınmasına rağmen binlerce Müslümanın dinlerini özgürce yaşamasına engel olmakta ve sosyal hayatlarında ayrımcı muamelelere maruz kalmalarına neden olmaktadır. Bu da Anayasaya aykırı bir durumdur ve hukukun üstünlüğünün sorgulanmasına yol açabilecek nedenler doğurmaktadır.[138]

ABD Anayasasının 1. Değişiklik maddesinde Kongre, dini bir kuruma ilişkin veya serbest ibadeti yasaklayan; ya da ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü kısıtlayan; ya da halkın sükûnet içinde toplanma ve şikâyete neden olan bir halin düzeltilmesi için hükümetten talepte bulunma hakkını kısıtlayan herhangi bir yasa yapmayacaktır. 4. Değişiklik maddesinde ise Kişilerin, üstlerinin, evlerinin, belgelerinin ve eşyalarının gereksiz aranması ve bunlara el konulmasına karşı bağışıklıkları ihlal edilemeyecek ve bu yetkiyi veren müzekkere mutlaka muhtemel bir nedene dayanacak, yemin ve beyanla desteklenecek, ve özellikle aranacak yeri, tutuklanacak kişi ile el konacak eşyaları belirleyecektir ibareleri yer almaktadır. Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 2. Maddesinde,

> Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal ya da başka türden kanaat, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğuş veya başka türden statü gibi herhangi bir ayrım gözetilmeksizin, bu Bildirgede belirtilen bütün hak ve özgürlüklere sahiptir. Ayrıca, bağımsız, vesayet altında ya da kendi kendini yönetemeyen ya da egemenliği başka

[137] The Council on American-Islamic Relations. "The Status of Muslim Civil Rights in the United States" *CAIR.* (2006), 6.
[138] Bu konuda bkz. Mohamed Nimer, "The Status of Muslim Civil Rights in the United States", *CAIR.* 2001

yollardan sınırlanmış bir ülke olsun ya da olmasın, bir kişinin uyruğu olduğu ülke ya da memleketin siyasal, hukuksal ya da uluslararası statüsüne dayanarak hiçbir ayrım yapılamaz.[139]

Bu maddeler ışığında ABD'de müslümanlara yönelik atılan bu adımlar kişi hak ve özgürlüklerini engelleyici tutumlar sergilemektedir. Yani ABD de yaşayan herhangi bir Müslümanın dini kurallara göre giyinmesi, dini görüşünden dolayı diğer Amerikan vatandaşlarına göre daha fazla güvenlik tedbirine maruz kalması ve bu sebeplerden dolayı toplumdan ayrı tutulması ABD Anayasasına ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesine kesinlikle aykırıdır.

ABD Anayasası ırk, din veya sosyoekonomik statüsü ne olursa olsun tüm Amerikalıların yasalar altında eşit muamele göreceğini teminat altına almıştır. ABD'de yaşayan Müslümanlara yapılan ayrımcı davranışların, sözlü tacizlerin hatta şiddet uygulanmasının yasalarca korunmaması veya tehlikelere karşı önlem alamaması ve medyanın ABD toplumunu da oluşturan Müslümanlara karşı bu denli eşit olmayan söylemlerine karşı gereken yaptırımları uygulayamaması Müslümanların haklarının Anayasal çerçevede yeterince korunamadığını göstermektedir. Bu olumsuz şartların giderek artıyor olması ABD tarihinde gerçekleşen ayrımcı ve ötekileştirici olayları düşündürmektedir.

ABD her ne kadar farklı kültür ve toplumlardan oluşsa da azınlık olarak adlandırılan "Yerliler, Siyahiler, İrlandalılar, Asyalılar, vb." gibi çeşitli alt gruplar veya ideolojiler toplumun önemli unsurlarındandır. Fakat bu unsurlar, Beyaz-Anglosakson-Protestan kültürün hâkim olduğu kuruluş yıllarından iç savaş dönemine kadar uzun yıllar boyunca ayrımcılığa hatta köleliğe maruz kalmıştır. Öyle ki, modern Amerikan tarihi biraz da bu azınlıkların temel hak ve hürriyetlerine kavuşum savaşının tarihi olarak da okunabilir. Yani Müslümanlara karşı gerçekleştirilen ayrımcılık, geçmişte başka alt grupların karşılaştığı problemlere bir açıdan benzemektedir. Bunlardan ilki Yerlilerdir.

Katolik ve İngiliz Kilisesinin baskılarından kaçan Püriten Avrupalıların, özellikle İngilizlerin, 17.yy'ın başlarındaki Amerikan Rüyasına doğru uzun ve meşakkatli yürüyüşleri

---

139 "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" son güncelleme 14 Ağustos 2019, https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/

Amerikan tarihinin dönüm noktalarından biridir. Kendilerinden önce, imparatorlukların "Sömürgecileri" olarak gönderilen kişilerden farklı olarak, bu gruplar için Amerika, yeni bir "yuva" olacaktı. ABD'nin temellerini oluşturan 13 İngiliz kolonisiyle gelen WASP dediğimiz Beyaz Anglo-Sakson Protestan grup, 16. ve 17. yüzyıllarda I. Elizabeth'in İngiliz Kilisesi'nde başlattığı reformist harekete karşı çıkan, kendini "saflığı" arayanlar olarak tanımlayan Protestan doktrin ve ibadet şekline sahip olan grup, Avrupa topraklarında özellikle de Kuzey-Batı Avrupa'da dini inançlarından dolayı ayrımcılığa uğrayan ve dışlanan, önce İngiltere ardından Hollanda'ya geçiş yapan fakat oralarda da tutunamayan Püritenler "Mayflower Compact" gemisiyle Kuzey Amerika topraklarına gitmişlerdir.

Ucu bucağı olmayan, doğal zenginlikleriyle altından tarıma kadar, doğal kaynaklarından iklime kadar çok verimli olan bu topraklar Avrupalılar için yeni bir dünyaydı. Fakat Yeni Dünya'ya adım atan sömürgeciler, Kuzey Amerika'daki yerliler ile karşılaştıklarında yerlilere karşı ötekileştirici, ayrımcı ve karşıtlık yaratacak ifadeler kullanmışlardır. Örneğin, Yeni Dünya'daki Plymouth Kolonisinin valisi olan William Bradford, yazdığı the "Pilgrims," and the Founding of Plymouth Plantation yazısında Yeni Dünya'daki yerlileri aşağıdaki ifadelerle tanımlamıştı.

> Bu vahşi barbarlar, onlarla bir araya geldiğimizde taraflarını oklarla dolu hale getirmeye hazırlardı [...] Acımasız, barbar ve vahşilerdi. Hayatları sadece öldürmek ve işkence yapmaktan zevk almak üzerine kuruluydu. Öfkeli ve acımasızlardı.[140]

Bradford'un bu ifadeleri "Avrupalılar" ile "Yerliler" arasında karşıtlık oluşturmuştur. Yerlileri gelişmemiş, pagan, saldırgan, barbar ve vahşi olarak niteleyen William Bradford, Avrupalıları ise bu olumsuz tanımların karşısındaki konumda ele almıştır. Bu karşıtlıklar temelde Doğu ile Batı arasında kullanılan karşıtlıklara oldukça benzemektedir. Bu söylemler sonraki süreçte yerini fiili çatışmalara, yerlileri topraklarından sürmeye, dışlamaya giden zemini hazırlamıştır.

ABD'de ötekileştirilen, dışlanan, ayrımcılığa maruz kalan bir diğer grup ise Afrikalı-Amerikalılardı. Amerika Birleşik Devletleri için sıkça kullanılan ifadelerden biri de "American Dream"(Amerikan Rüyası) dır. Öyle ki uzun yıllar boyunca birçok insana

[140] William Bradford, *the "Pilgrims," and the Founding of Plymouth Plantation*. (New Jersey: Princeton University), 12.

umut olan bu verimli coğrafya Siyahilere yüzlerce yıl umut olamamış, hatta cehennem olmuştur. Kuzey Amerika'da ırkçılık, 1670 ve 1680'lerde 13 İngiliz kolonisinin yeni topraklara gelmesi ile başladı. İlk sömürgeciler Afrikalı-Amerikalıları Virginia'da ve ülkenin çeşitli koloni yerleşimlerinde tütün ve pamuk tarlalarında köle olarak çalıştırmış, İngiltereye bağlı adalarda şeker kamışı üretiminde kullanmış ve beyaz köle sahiplerinin evlerinde uşak olarak çok kötü şartlar altında kullanmışlardı. Bu durum ağırlıklı olarak güney eyaletlerde yaygınlaşmış, güneydeki köle sahiplerine ciddi paralar kazandırmıştı. ABD'nin ilk Başkanı olan George Washington bile köle sahibiydi. "George Washington, Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk başkanı olmasına rağmen, kölelik ile ilgileniyordu. "George Washington, Virginia'daki en büyük köle sahiplerinden biriydi."[141] ABD'nin köleliğe ev sahipliği yaptığı yıllar İç Savaş'a kadar sürmüştür. İç Savaşın çıkmasının temel sebeplerinden biri olarak, hiç şüphesiz, endüstriyel faaliyetlerle zenginleşen ve daha da önemlisi, köleliğe karşı olan Kuzeyliler ile ana geçim kaynağı tarım olan ve dolayısıyla kölelik düzenine ihtiyaç duyan Güneyliler arasındaki bu temel fikir ayrılığıdır. Yaklaşık 4 yıl süren iç savaş Abraham Lincoln'un liderliğindeki Kuzeylilerin zaferiyle sonuçlanmış ve savaş sonunda kölelik 1863'te yasaklanmıştır. Resmiyette kaldırılmasına rağmen, pratikteki yansımaları öyle olmamıştır. Beyazlar tarafından kurulan Ku Klux Klan terör örgütü birçok Afrikalı-Amerikalıyı öldürmüş, evlerini yakmış ve çeşitli saldırılarda bulunmuş ve Afrikalı-Amerikalıların korku içerisinde yaşamasına neden olmuşlardır. Kölelik kaldırılmasına rağmen Afrikalı-Amerikalılar toplumda dışlanmış, ötekileştirilmiş ve ayrımcılığa maruz kalmışlardı. Kamuya açık alanların birçok yerinde siyahlar ile beyazların gireceği kapılar ayrılmış, kullanacağı tuvaletler bile farklı yerlere kurulmuştu. Afrikalı-Amerikalılar ile aynı tuvalete girmenin hastalık getireceğine inanan beyaz Amerikalıların bu tutumları Martin Luther King Jr. "I Have a Dream" konuşmasıyla birlikte son bulma yolunda ilerlemişti. King'e göre, siyahi insanlar yüzyıllarca dışlandılar ve ayrımcılığa maruz kaldılar. Siyahilerin doğumundan ölümüne kadar yaşamları boyunca uğradıkları her türlü ayrımcılığın izlerini görmek mümkündür. Örneğin, siyahiler beyazlarla aynı okula gitme konusunda bile dışlanıp ayrımcılığa maruz kalmışlardır. Luther, konuşmasında beraber aynı masada oturup yemek yiyebilecekleri günleri hayal ettiğini ve buna inandığını dile getiriyordu. Bu konuşma Afrikalı-Amerikalılara karşı gerçekleştirilen ayrımcılığın boyutlarını gözler önüne sermektedir. Her ne kadar Martin Luther King Jr. dile getirse de hepsinin ortak bir rüyası vardı: daha yaşanılabilir, eşitlikçi bir Amerika. Martin Luther King

[141] Norton, Mary Beth vd., *A People A Nation* (Boston: Hartford, Charles, 2005), 152.

Jr, Malcolm X gibi aktörlerin çabalarıyla 1963 yılı "Civil Rights Movement" (Medeni Hakları Hareketleri) gerçekleşmiştir. ABD de yaşayan siyahilerin sosyal ve ekonomik haklarını henüz eline almaya başladığı yılların 1963 olduğunu düşündüğümüzde aslında hiç de uzak bir dönem olmadığını, günümüzden yalnızca 56 yıl önce gerçekleşmiş olduğunu görebiliriz.

Modern Amerikan tarihi, bu azınlıkların temel hak ve hürriyetlerine kavuşum savaşının tarihi olarak da okunabilir. Her ne kadar ABD'deki Müslümanlar Afrikalı-Amerikalı ve Yerliler gibi köleliğe ve katliama varan suçlara maruz kalmasalar da günümüz modern ve demokratik dünya anlayışının benimsediği gereklilikleri karşılamak amacıyla ABD Anayasası'nda değiştirilen 1'inci ve 4'üncü maddelerinin getirdiği güvenceli haklara rağmen kendilerini koruma altında hissedememişlerdir. CAIR raporlarından da anlaşılacağı üzere, ABD tarihinde hali hazırda mevcut bulunan azınlıkların hak arayışları, eşit muamele görme istekleri, ayrımcı muamelenin son bulma arzusu istenilen sonuca ulaşamamış ve karşılaşılan sorunlar devam etmektedir.

6. SONUÇ

Bu tez, Soğuk Savaş sonrası Yeni Muhafazakarların güvenlik ve dış politika argümanlarını inceleyerek Yeni Muhafazakarların Irak Savaşı'na etkisini ve Irak Savaşından sonra ABD'de yükselen İslamofobi'nin nedenlerine cevap arama gayesi ile yapılmıştır.

Yeni Muhafazakârlar "Soğuk Savaş" sonrası dönemde medyada, düşünce kuruluşlarında, akademide ve siyasette önemli görevlerde bulunmuşlardır. Yeni Muhafazakarların ürettikleri söylemlerin 1991-2011 yılları arasında oldukça etkili olduğu görülmüştür. ABD dış politikasında "Soğuk Savaş" dönemi sonrasına Samuel Huntington ve Charles Krauthammer gibi isimler ihtiyaç duyulan yeni düşman üzerine çalışmışlardır. Krauthammer gibi Yeni Muhafazakârlar diktatör rejimleri güvenlikçi dış politika ile ele almışlardır. ABD'nin ulusal güvenliğine karşı tehlikeli görülen otoriter "Ortadoğu" ülkelerinden Irak ise bu tehdidi yaratan ülkelerden başlıcası olarak nitelendirilmiştir. Özellikle 1991 ve 11 Eylül 2001 tarihleri arasındaki dönemde Yeni Muhafazakar görüşün oluşturduğu "demokrasi" ve "terörizm" söylemlerinin 11 Eylül saldırıları öncesinde doruk noktasına ulaştığını söyleyebiliriz. Yeni Muhafazakarların "Soğuk Savaş" döneminden Irak Savaşı'na kadar olan süreçte dış politikada yumuşak güç yerine sert güç tercih ettikleri görülmüştür. Düşman olmadan bir ülke geriler, "küçük ölçekli devletlerin dış politika anlayışı kendi toprak bütünlüğünü korumaktan ibarettir" fakat küresel güce sahip bir devlet kesinlikle kendisine bir düşman yaratmalıdır fikirlerine hakim olan Yeni Muhafazakarlar, 11 Eylül ile birlikte ABD hükümetinde önemli kademelerde görev alarak ürettikleri güvenlikçi dış politika sonucunda "Ortadoğu" ülkelerini derinden etkilemiştir.

BM ve Uluslararası Hukuk ihlal edilerek Yeni Muhafazakârlar tarafından söylem aracılığıyla yaratılmak istenen düşman "sahte" ya da "yanlış istihbarat" belgeleriyle Irak savaşının başlamasına neden olmuştur. Savaşın sonucunda Irak ekonomik, sosyokültürel ve çeşitli alanlarda yerle bir olmuş, yüzbinlerce insanın ölümüne sebebiyet verilmiştir. Bu çalışma Irak Savaşının nedenlerini ve sonuçlarını farklı açılardan ele almıştır. Irak halkının eğitim, sağlık, istihdam, işsizlik, güvenlik gibi birçok alanda yaşadığı insani krizler sayısal verilerle analiz edilmiştir. Irak Savaşı'nın yol açtığı bir diğer önemli sorun ise terörizm ve güvenliktir. Savaşın başlamasıyla beraber bölgeye akın eden veya Irak coğrafyasında ortaya çıkan terör grupları sivillere, Irak'a ve çevre ülkelere ciddi zararlar vermişlerdir. Özellikle İŞİD'in ilk olarak Irak'taki güvenlik zaafiyetlerinden dolayı ortaya çıkması, sonrasında ise

Suriye topraklarına yayılmasıyla beraber hem Irak'tan hem de Suriye'den binlerce mülteci bölgedeki çeşitli ülkelere sığınmışlardır. Bölgede kurulan veya ortaya çıkan terör örgütlerinin yol açtığı mülteci krizi, milyonlarca insanın etkilenmesine sebebiyet vermiştir. Irak'ta ortaya çıkan terör örgütleri ve yol açtığı yıkımların bilançosu sayısal verilerle desteklenmiştir. Irak Savaşı'nın yol açtığı bir diğer sonuç uluslararası hukukun ihlal edilmesidir. ABD'nin Irak'ta bulunan Ebu Gureyb ve Küba'da bulunan Guantanamo kamplarında Uluslararası Hukuk göz ardı edilmiştir. Haksız tutuklama, insanları hürriyetinden alıkoyma, kötü yaşam şartları, işkence, tutukluları yargılamadan alıkoyma, yeterli delil olmamasına rağmen hapsedilme vb. olayları ile dönemin ABD hükümeti Cenevre Konvansiyonunu, ABD Anayasasını, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Tüzüğünü görmezden gelmiştir. Bu konuda ilgili meseleler incelenmiş, hukuki altyapı oluşturulmuştur. Irak Savaşı'nın gerçekleşmesinde etkili olan bir diğer unsur ise istihbarat raporlarıdır. İngiltere'nin Tony Blair hükümetinin ardından hazırlattığı *The Chilcot Raporu,* istihbarat örgütlerinin Irak'ta kitle imha silahlarının varlığına yönelik kesin kanıtlarının olmamasına rağmen, Irak'ta kitle imha silahlarının var olduğunu kesin bir dille ifade etmeleri ve bunun sonucunda Irak'ın işgal edilmesini raporlarına yansıtmıştır. The Chilcot Raporu konu ile ilgili maddeleriyle incelenmiş ve analiz edilmiştir.

Son başlıkta ABD'de giderek artan "İslamofobi" ele alınmıştır. Bu çalışmada Yeni Muhafazakar isimlerin "İslam" ve "İslam Coğrafyası" hakkındaki söylemleri incelemiş ve analiz edilmiştir. "Radikal İslam" ile "İslam" arasındaki ayrım ABD medyasının orantısız ve eşit olmayan yayınları nedeniyle ortadan kalkmış, "İslam" tehlikeli olarak gösterilmiştir. ABD medyası ülke içerisinde gerçekleşen saldırı haberlerinin %52,42 sini Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen suçlara ayırırken, aslında Müslümanların işlediği saldırı suçları ülke genelinde gerçekleşen saldırı suçlarının sadece %12,5'ini oluşturmaktadır. Çalışma ABD'de medyanın, "İslam" ve "Müslümanlar" konusunda ayrımcı davrandığına yönelik birden çok çalışmayı ve sayısal verileri inceleyerek ilgili başlıkta medyanın İslamofobi üzerindeki etkisini tartışmıştır. Medyada Müslümanlara ait haberlerde orantısız "terör" ve "suç" kavramlarının kullanımı küresel boyutta Müslümanlığa karşı farkında olarak veya olmayarak olumsuz algı oluşturmuştur. Bu söylemlerin hâkim olduğu medyada ise Batı toplumu İslam karşısında tedirgin olmuş, tehlike retoriğiyle verilen İslam'a ait haberlerin diğer şiddet haberlerine oranla daha fazla yer alması nedeniyle toplumda İslam ve şiddetin bir arada anılmasına neden olmuştur. Medyanın orantısız yayınları, Uluslararası Ceza

Mahkemesi Roma Tüzüğünün Madde 25 ikinci bendinde Mahkeme'nin yargı yetkisine giren bir suç işleyen kişi, bu tüzüğe uygun olarak cezalandırılmaktan şahsen sorumludur ve suç nedeniyle cezalandırılabilir ibaresine rağmen herhangi suça karışan Müslüman suçlu üzerinden bütün Müslümanların bu suçtan sorumluymuş gibi algı oluşturması İslamofobi'nin artmasında etkili olmaktadır.

Medyadaki orantısız yayınların yanı sıra ABD'deki Müslümanlara yönelik ayrımcı ve şiddet içeren davranışlar çeşitli kurum ve kuruluşların raporları değerlendirilerek incelenmiştir, ABD Anayasasının hukuki temelleri değerlendirilmiştir. Bu raporlar incelenirken ABD tarihindeki ayrımcılık olaylarına örnekler verilerek Batılı okuyucunun konuyu içselleştirebilmesi hedeflenmiştir. (CAIR) Amerikan İslam İlişkileri Konseyi'nin 11 Eylül terör saldırılarından sonra yayımladığı raporda 11 Eylül nedeniyle ABD'de Müslümanlara ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük 2000 yılına göre üç kat artmıştır. "11 Eylül saldırılarıyla beraber Müslümanların hayatlarını etkileyen tutumlar ise %64 oranında artış gösterirken, 2003 yılında yayımlanan raporda 2002 yılına göre taciz, şiddet ve ayrımcı muamelenin %70 arttığı vurgulanmıştır."[142] CAIR ayrıca raporlarında Müslümanların iş yerlerinde, okullarda, kamu alanları ve havaalanlarında ayrımcılığa uğramaları ve dini ibadetlerini yerine getirmelerini engelleyen eylemlerin olduğuna yönelik binlerce şikâyet aldıklarını dile getirmektedir. CAIR, 2002 yılında 1.516 şikâyet aldıklarını, doğrudan CAIR'a bildirilen bireysel iddiaların ise 2.250'den fazla olduğunu belirtmektedir. Bu noktada atılan ayrımcı ve ötekileştirici adımlar ABD Anayasasına aykırıdır. ABD Anayasasının 1. Değişiklik maddesinde Kongre, dini bir kuruma ilişkin veya serbest ibadeti yasaklayan; ya da ifade özgürlüğünü, basın özgürlüğünü kısıtlayan; ya da halkın sükûnet içinde toplanma ve şikâyete neden olan bir halin düzeltilmesi için hükümetten talepte bulunma hakkını kısıtlayan herhangi bir yasa yapmayacaktır. 4. Değişiklik maddesinde ise Kişilerin, üstlerinin, evlerinin, belgelerinin ve eşyalarının gereksiz aranması ve bunlara el konulmasına karşı bağışıklıkları ihlal edilemeyecek ve bu yetkiyi veren müzekkere mutlaka muhtemel bir nedene dayanacak, yemin ve beyanla desteklenecek ve özellikle aranacak yeri, tutuklanacak kişi ile el konacak eşyaları belirleyecektir ibareleri yer almaktadır.

Ku Klux Klan'ın Afrikalı Amerikalılara yönelik saldırılarına tanık olan ABD tarihinin modern çağ uygulamasının bir benzerini ABD'de Müslümanlara karşı gerçekleşen ayrımcı ve linç girişimleriyle görebilmekteyiz. ABD'de yaşayan Müslümanların yukarıda

---

142 "2003 Civil Rights Report: Guilt by Association." son güncelleme 14 Ağustos 2019, https://www.cair.com/11727-2003-civil-rights-report-guilt-by-association.

bahsi geçen ABD Anayasasının ilgili maddelerinden yeterince yararlanamadıkları CAIR raporlarına yansımaktadır. Modern Amerikan tarihi bu azınlıkların temel hak ve hürriyetlerine kavuşum savaşının tarihi olarak da okunabilir. Her ne kadar ABD'deki Müslümanlar Afrikalı-Amerikalı ve Yerliler gibi köleliğe ve katliama varan suçlara maruz kalmasalar da günümüz modern ve demokratik dünya anlayışının benimsediği gereklilikleri karşılamak amacıyla ABD Anayasası'nda değiştirilen 1'inci ve 4'üncü maddelerinin getirdiği güvenceli haklara rağmen kendilerini koruma altında hissedememişlerdir. ABD tarihinde hali hazırda mevcut bulunan azınlıkların hak arayışları, eşit muamele görme istekleri, ayrımcı muamelenin son bulma arzusu istenilen sonuca ulaşamamıştır.

Özetle bu tez, 11 Eylül 2001 terör saldırılarından on yıl öncesine ve on yıl sonrasına odaklanarak dilin iktidar pratiğinde ötekileştirici ve oryantalist kullanımının yarattığı sonuçları göstermeyi amaçlamıştır. Yukarıda incelediğimiz gibi Yeni Muhafazakarlar 1990'lı yıllardan sonra medya, siyaset ve düşünce kuruluşlarında önemli görevler üstlenmişlerdir. Savaş sonucu oluşan problemlerin yol açtığı yıkımlar hem Irak ve bölge halkını etkilemiş hem de savaşı gerçekleştirenlerin başarısızlığıyla sonuçlanmıştır. Savaş sonucunda yüzbinlerce insan ölmüş, yaralanmış, milyonlarca insan mülteci olarak ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Yeni Muhafazakarın diktatör rejimlerin yıkılması ve yerine demokrasi getirilmesi gerektiği misyonuyla verdiği bu savaşta hedef "Radikal İslam" ve "diktatör rejimler" iken savaş sonucunda bölgede oluşan veya bölgeye akın eden terör grupları bölkedeki istikrarsızlığın arkmasına neden olmuşlardır. Bütün bu olaylar "Ortadoğu" coğrafyasında gerçekleşirken ABD'de ise 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra medyada "İslam" hakkında orantısız bir şekilde olumsuz algı yaratan yayınlar giderek artmış, İslamofobi'nin yükselmesini tetiklemiştir.

KAYNAKLAR

Al Samaraie, Nasir Ahmed. "Humanitarian implications of the wars in Iraq." *International Review of the Red Cross.* 89/868 (2007 Aralık): 928-942.

Atay, Sibel. "Klasik Jeopolitik Yaklaşımlar ve Eleştirel Jeopolitik Söylem" *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8,2 (2016): 144-155.

Bal, İdris. "Türkiye-ABD İlişkileri ve 2003 Irak Savaşının Önemi." 21.Yy'da Türk Dış Politikası, Ankara: Agam Yayınları, 2006.

Bellaigue, Cristopher De. *The Islamic Enlightenment*, London: Vintage, 2018.

Bilensoy, İrem. "George W. Bush ve Barack Obama Dönemlerinde Terörizme Karşı Uygulanan Politikaların Karşılaştırılması." *Lectio Socialis* 2/1 (2018) 50-73

Bloom, Allan. *The Closing of the American Mind,* New York:Simon and Schuster, 1987.

Bojang. Malang B.S. "The Hidden Agenda Behind the Invasion of Iraq: The Unjust War Over Iraq in 2003." *Central European Journal of Politics.* 2/2 (2016): 1-14.

Bradford, William. "the "Pilgrims," and the Founding of Plymouth Plantation". *Princeton University*: 9-31

Canpolat, Nesrin, "Michel Foucault" Kadife Karanlık içerisinde, Su Yayınları, İstanbul: Su Yayınları, 2003.

Chilcot, John. "The Report of the Iraq Inquiry." *the House of Commons* (2016 Temmuz): 1-150.

Claes, Ryn. "Leo Strauss and History: Philosopher as Conspiratior." *Humanitas* 18/1 (2005): 31-58

Collins, Joseph J. "Choosing War: The Decision to Invade Iraq and Its Aftermath." *Institute for National Strategic Studies National Defense University* 5 (2008): 9-43.

Druruy, Shadia B. *The Political Ideas of Leo Strauss* Londra: The Macmillan Press, 1988.

Eco, Umberto. *Düşman Yaratmak.* İstanbul: Doğan Kitap, 2014

Frum, David ve Perle, Richard. *An End to Evil: How to Win the War on Terror.* New York: Random House, 2003.

Fukuyama, Francis. *The End of History and the Last Man.* Londra: Penguin, 2012.

Fukuyama, Francis. *Neo-Conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika.* İstanbul: Profil Yayıncılık, 2006.

Gölcü, Abdulkadir ve Aydın, Betül. "Yükselen Bir Trend Olarak İslamofobi Endüstrisi: Amerikan Medyasına Yönelik Araştırmaların Bir Panoraması." *MEDİAD* 1/1 (2018 Haziran) 73-88.

Güreli, Onur. "Neo-Con Yaklaşımın George W. Bush dönemindeki etkisi ve Donald J. Trump Dönemi Olası Beklentiler." *ESAM* 9/2 (2018): 145-167.

Haas, P. M. "Introduction: epistemic communities and international policy coordination. International Organization" The MIT Press 46,1 (1992): 3.

Huntington, Samuel P. *Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması.* İstanbul: Okuyan Us Yayınları, 2017.

Huntington, Samuel. "The clash of civilizations?" *Foreign Affairs* 73/3 (1993 Yaz): 22-49.

İrem, Nazım ve Çınar Özen "Yeni Muhafazakâr Amerikan Dış Politikasının Straussçu Temelleri.", *Yenimuhafazakar Amerikan Dış Politikası ve Türkiye*. İstanbul: Odak Yayınevi, 2006.

Jafee, Amy Myers ve Elass, Jreer. "Saudi Aramco: National Flagship With Global Responsibilities." *The James A. Baker III Institute.* (2017 Mart): 1-113.

Jhaveri, Nayna J. "Petroimperialism: US Oil Interests and the Iraq War" Antipode 36/2 (2004 Mart): 1-11.

Kearns, E.M., Betus, A. & Lemieux, A. "Why Do Some Terrorist Attacks Receive More Media Attention Than Others?" Justice Quarterly. 36/6 (2019): 1-38

Krauthammer, Charles "In Defense of Democratic Realism." The National Interest, 77 (2004 Kış): 15-25

Kristol, William ve Kagan, Robert. *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy.* Londra: Encounter Books, 2000.

Kristol, William ve Kagan, Robert. "Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy." *Foreign Affairs* 75/4 (1996 Temmuaz-Ağustos): 18-32.

Kula, Onur Bilge. Demokratikleşme Süreci ve Eleştirel Kültür Bilinci, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1992.

Kurtbağ, Ömer. *Amerikan Yeni Sağı ve Dış Politikası: Hegemonya Ekseninde Bir Analiz.* Ankara: Uşak Yayınları, 2010.

Küçükalp, Kasım. "Edward W. Said'in Şarkiyatçılık Düşüncesinin Felsefî Arkaplanı" *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi* 12,1, (2003): 269-278.

Lewis, Bernard. *İnanç ve Iktidar: Orta Doğuda Din ve Siyaset*. Ankara: Akılçelen, 2017.

Mary Beth Norton, David M. Katzman, David Wç Blight, Howard P. Chudacoff, Frederik Logevall, Beth Bailey, Thomas G. Peterson, William M. Turtle, Jr. *A People A Nation.* Boston: Hartford-Charles, 2005.

Melike Batur Yamaner, A. Emre Öktem, Bleda Kurtdarcan ve Mhmet C. Uzun. *12 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelri ve Ek Protokolleri.* Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 42: 1-298

Mutman, Mahmut. *Oryantalizm, Hegemonya ve Kültürel Fark.* İstanbul: İletişim, 1996.

Norton, Anne. *Leo Strauss and the Politics of American Empire.* New Haven ve Londra:Yale University Press, 2004.

Okur, Mehmet Akif. *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk.* Ankara: Binyıl Yayınevi, 2010.

Pipes, Daniel. "There Are No Moderates: Dealing with Fundamentalist Islam." *The National Interest.* 41 (1995): 48-57.

Said, Edward. *Haberlerin ağında Islam.* İstanbul: Babil Yayınları, 2000.

Said, Edward. *Medyada İslam: Gazeteciler ve Uzmanlar Dünyaya Bakışımızı Nasıl Belirliyor?* İstanbul: Metis Yayınları, 2017.

Strauss, Leo. *Doğal Hak ve Tarih.* İstanbul: Say Yayınları, 2011.

Straus, Leo. *Politika Felsefesi Nedir?* İstanbul: Öteki Yayınevi, 2017.

The Runnymede Trust, *Islamophobia: A Challenge for us all.* Londra: The Runnymede Trust, 1997.

Yavuzer Hasan ve Açıkgöz, Ümran. "Yükselen Tehlike İslamofobi*The Rising Danger Islamophobia." *ZfWT* 10,3 (2018): 247-276.

Wallerstein, Immanuel. *Amerikan Gücünün Gerileyişi: Kaotik Bir dünyada ABD.* İstanbul: Metis, 2004.

Yanardağ, Merdan. *Yeni Muhafazakarlık Neo-Conlar Dünya'da ve Türkiye'de Post-Modern Gericilik* İstanbul: Destek Yayınları, 2013.

ELKTRONİK KAYNAKLAR

"America's Image Slips, But Allies Share U.S. Concerns Over Iran, Hamas." Son güncelleme 14 Ağustos, 2019, https://www.pewresearch.org/global/2006/06/13/americas-image-slips-but-allies-share-us-concerns-over-iran-hamas/.

"Anon." Son güncelleme 30 Temmuz, 2019, https://www.aei.org/scholar/paul-wolfowitz/

"CAIR Civil Rights Reports." Son güncelleme 14 Ağustos, 2019, https://www.cair.com/civil-rights-reports.

"Congress Members Who Voted Against the 2002 Iraq War." Son güncelleme 25 May 2019, www.thoughtco.com/2002-iraq-war-vote-3325446.

"2003 Civil Rights Report: Guilt by Association." Son güncelleme 14 Ağustos, 2019, https://www.cair.com/11727-2003-civil-rights-report-guilt-by-association.

"Common Article 3 of the Geneva Conventions." Son güncelleme 31 Temmuz, 2019, https://archive.nytimes.com/www.nytimes.com/ref/us/AP-Guantanamo-Geneva-Conventions.html

"Cook Resigns from Cabinet over Iraq." Son güncelleme 12 Ağustos 2019 https://www.theguardian.com/politics/2003/mar/17/labour.uk.

"Ebu Gureyb işkencesinden kurtulanların haklarını yargı önünde arayacakları gün geldi." Son güncelleme 31 Temmuz, 2019, https://www.independentturkish.com/node/20001/d%C3%BCnya/ebu-gureyb-i%C5%9Fkencesinden-kurtulanlar%C4%B1n-haklar%C4%B1n%C4%B1-yarg%C4%B1-%C3%B6n%C3%BCnde-arayacaklar%C4%B1-g%C3%BCn

Half-Million Iraqis Died in the War." Son güncelleme 31 Temmuz, 2019, https://news.nationalgeographic.com/news/2013/10/131015-iraq-war-deaths-survey-2013/

"Iraq: The Democrats War." Son güncelleme 12 Ağustos, 2019, https://www.commondreams.org/views/2010/09/11/iraq-democrats-war.

"Iraq War: The Greatest Intelligence Failure in Living Memory." Son güncelleme 12 Ağustos, 2019, https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/9937516/Iraq-war-the-greatest-intelligence-failure-in-living-memory.html.

"İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi." Son güncelleme 14 Ağustos, 2019, https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/

"Powell Calls His U.N. Speech a Lasting Blot on His Record." Son güncelleme 10 Ağustos, 2019, https://www.nytimes.com/2005/09/09/politics/powell-calls-his-un-speech-a-lasting-blot-on-his-record.html/

"Situation Syria Regional Refugee Response." Son güncelleme 31 Temmuz, 2019, https://data2.unhcr.org/en/situations/syria

"Spy Agencies 'produced Flawed Information on Saddam's WMDs'." Son güncelleme 12 Ağustos, 2019, https://www.theguardian.com/uk-news/2016/jul/06/spy-agencies-flawed-information-saddam-wmds-iraq-chilcot/

"Supreme Court Blocks Guantánamo Tribunals." Son güncelleme 31 Temmuz, 2019, https://www.nytimes.com/2006/06/29/washington/29cnd-scotus.html

"The Neoconservative Persuasion." Son güncelleme 15 Ağustos, 2019, www.washingtonexaminer.com/weekly-standard/the-neoconservative-persuasion

"The Neoconservative Persuasion." Son güncelleme 15 Ağustos, 2019, www.washingtonexaminer.com/weekly-standard/the-neoconservative-persuasion

"Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Ağustos 2019." Son güncelleme 03 Eylül, 2019, https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/

"Was Irving Kristol a Neoconservative?" Son güncelleme 10 Ağustos, 2019, www.brookings.edu/opinions/was-irving-kristol-a-neoconservative/

"Was Irving Kristol a Neoconservative?" Son güncelleme 10 Ağustos, 2019, https://www.brookings.edu/opinions/was-irving-kristol-a-neoconservative/.

"2003 Civil Rights Report: Guilt by Association." Son güncelleme 14 Ağustos, 2019,https://www.cair.com/11727-2003-civil-rights-report-guilt-by-association.